

1 / 2012

ACTA MISSIOLOGICA

Cena 0,70 € | ISSN 1337-7515 | ROČNÍK 6 - VOLUME 2012

ČASOPIS INŠTITÚTU MISIJNEJ PRÁCE A TROPICKÉHO ZDRAVOTNÍCTVA
JÁNA PAVLA II., VŠ ZSP SV. ALŽBETY

Časopis **Acta Missiologica** vychádza dvakrát ročne a publikuje v čo najširšom spektre články, ktorých obsah súvisí s misijnou, charitatívnou, humanitárnou a rozvojovou činnosťou. Do tejto oblasti patria všetky vzdelávacie, zdravotnícke, sociálne a duchovné témy vychádzajúce z misijného kontextu. Časopis je recenzovaný.

Obsah:

EDITORIAL	3
OSLOBODENIE PRE ŽIVOT V EVANJELIU PODEA JÁNA Ladislav Bučko	4
FENOMÉN VYNÁRAJÚCICH SA CIRKVI: NIEKOĽKO MISIOLOGICKY DÔLEŽITÝCH VÝZIEV A PODNETOV Pavol Bargár	18
TEÓRIE VPLÝVAJÚCE NA POSKYTOVANIE ROZVOJOVEJ POMOCI Juraj Janček	25
DIEVČATÁ ULICE V KENI – ZANEDBÁVANÉ POHLAVIE Dária Pecháčová – Lenka Jančovičová	32
ANALÝZA REALIZOVANÝCH TRÉNINGOV V REGIÓNE KWALE V OBLASTI STAROSTLIVOSTI O MATKU A DIEŤA V KONTEXTE PODVÝŽIVY V KENI Ján Bodo – Adéla Novotná – Lenka Jančovičová	40
ABSTRAKTY ABSOLVENTSKÝCH PRÁC	47
RECENZIA Ladislav Bučko	50
STREDOEURÓPSKE CENTRUM MISIJNÝCH ŠTÚDIÍ	52
BENEFIČNÝ KONCERT - ŠANCA PRE DETI NA PODPORU DETSKÝCH REHABILITAČNÝCH CENTIER PRE DETI ULICE V KENI	54

EDITORIÁL

Milí priatelia,

aktuálnym číslom periodika Acta Missiologica otvárame už v poradí šiesty rok jeho pôsobenia. Vydanie ponúka viacero zaujímavých príspevkov.

V prvom z nich autor poukazuje na misijný charakter Evanjelia podľa Jána ako svojského hlasu spomedzi štyroch evanjelií.

Ďalší príspevok približuje pozoruhodný misijný fenomén, tzv. vynárajúce sa cirkvi a zdôrazňuje ich komunálny rozmer. Kresťania v týchto komunitách majú možnosť zakúsiť nielen svoj podiel účasti na Božom misijnom poslaní, ale zároveň aj intenzívne vzájomné vzťahy vyplývajúce zo zážitku silnej spolupatričnosti a otvorenosti spoločenstva, ktoré sa v etablovaných tradičných cirkvách stáva strnulé. Nasledovanie pozitívnych aspektov vynárajúcich sa cirkví môže tradičným cirkvám priniesť inšpirujúce misijné oživenie.

Príspevky mladých pedagógov Trnavskej univerzity otvárajú priestor na reflexiu misijnej činnosti v praxi. Spomeniem napríklad nezvyčajný projekt v regióne Kwale.

Ponuku článkov uzatvára predstavenie zaujímavej misiologickej organizácie s bádateľským potenciálom a informácie o jedinečnom benefičnom koncerte organizovaného Inštitútom misijnej práce a tropického zdravotníctva Jána Pavla II., ktorý bol venovaný podpore rehabilitačných centier pre deti ulice v Keni.

Prajem Vám krásny čas blížiacich sa dovoleníek a prázdnin. Nech je prežitý pod mocnou Božou ochranou, plný oddychu, príjemných chvíľ a radostných stretnutí, po ktorých budú vo Vás dlho rezonovať milé spomienky.

Mariana Hamarová

OSLOBODENIE PRE ŽIVOT V EVANJELIU PODĽA JÁNA LIBERATION FOR LIFE IN THE GOSPEL ACCORDING JOHN

Ladislav Bučko

Abstrakt

Evanjelium podľa Jána je špecifický hlas vedľa synoptických evanjelií. Má vlastný štýl, jazykové funkcie, rovnako ako vlastnú teológiu. Ján svoj text zamerlal do osláv veľkonočných sviatkov. Ježiša ukazuje ako pravého veľkonočného baránka, ktorého krv sa vylieva pre všetkých ľudí, nielen pre Židov. Toto evanjelium chce pozvať všetkých ľudí, aby prišli a pili z pravého zdroja živej vody. Tak získavajú život v hojnosti. To je naozaj silná črta misie a univerzálnosti.

Kľúčové slová

Evanjelium. Misia. Nový život. Sloboda.

Abstract

The Gospel according John is a specific voice beside synoptic gospels. It has own style, linguistic features as well as own theology. John focused his text to the celebration of the Easter feasts. He shoves Jesus as the true Easter lamb, whose blood is poured for all people, not only for Jews. This gospel wants to invite all people to come and drink from the true source of living water. Thus they will obtain the life in abundance. That is indeed a strong feature of both, mission and universality.

Key words

Gospel. Mission. New life. Liberation.

Úvod

Hoci sa Evanjelium podľa Jána výrazne odlišuje od synoptických evanjelií, aj v jeho texte môžeme nájsť mnohé znaky, ktoré mu vtlačajú misijný charakter. Štvrté evanjelium má silné židovské pozadie. Bolo pravdepodobne adresované židokresťanom žijúcim mimo Palestíny. Obracia sa k tým čitateľom, ktorí už majú základné poznatky o Kristovi. Táto kniha im má pomôcť nadobudnúť plnší život viery v Ježiša Krista, Božieho Syna, čo je cesta na dosiahnutie večného života. Najlepšie to dokumentuje záver evanjelia: „Toto je napísané, aby ste verili, že Ježiš je Mesiáš, Boží Syn, a aby ste vierou mali život v jeho mene.“ (Jn 20,31)

Autorstvo Evanjelia podľa Jána

Podľa tradície autorom štvrtého evanjelia je apoštol Ján, ktorý bol bratom apoštola Jakuba, teda jeden zo Zebedejových synov. V 20. storočí však čoraz viac biblistov začalo pochybovať o tom, že štvrté evanjelium napísal apoštol Ján. Proti tomu hovorí čas napísania evanjelia (medzi rokmi 90 – 100), rozvinutá teológia v porovnaní so synoptickými evanjeliami a závislosť od prameňov.¹ Samotné evanjelium v dodatku označuje za autora „učeníka, ktorého Ježiš miloval“ (porov. Jn 21,20.24). Tradícia stotožňuje apoštola Jána s týmto anonymným učeníkom, ktorého evanjelium niekedy označuje aj ako „iného (druhého) učeníka“ (porov. Jn 18,15n; 20,3n). Dokonca ani dnes nedokážeme s istotou povedať, kto napísal Evanjelium podľa Jána. V každom prípade to bol človek zasvätený do židovstva a jeho mystiky. Je veľmi pravdepodobné, že štvrté evanjelium napísal niekto z Jánovho okruhu, dokonca to mohli byť viacerí Jánovi učeníci, ktorí zozbierali všetky poznatky a spisy o Ježišovi z prostredia tzv. jánovskej tradície. Nakoniec posledný redaktor zostavil súhrnný text evanjelia, ktorý sa označuje ako Evanjelium podľa Jána. Napriek tomu môžeme apoštola Jána pokladať za pravého autora štvrtého evanjelia, lebo obsah a učenie spisu sa zakladá na svedectve Ježišovho učeníka (porov. Jn 19,35; 21,24), ktorý mal popri Petrovi popredné miesto medzi Dvanástimi a v prvotnej Cirkvi.² Autor je pravdepodobne totožný s jedným z dvoch prvých učeníkov, ktorých Ježiš povolal. Jeho meno ostalo aj tu anonymné. Pri opise udalosti nezabudol však dodať, že „boli asi štyri hodiny popoludní“ (Jn 1,39), čo je významná poznámka. Taký časový údaj si po mnohých rokoch mohol pamätať iba človek, ktorý bol sám účastný na opisovanom príbehu. Prvé stretnutie s Ježišom zanechalo v ňom trvalú spomienku.

Kompozícia a teologická výpoveď

Evanjelium podľa Jána má špecifický literárny štýl, ktorý je charakterizovaný svojou meditatívnosťou. Od synoptických evanjelií sa líši jednak kompozíciou, ale tiež duchom a rozvinutou teológiou. Využíva pri tom zvláštny jazyk, štýl a obrazy. Autor poznal tradíciu synoptických evanjelií, čo je evidentné aj zo súvisu a vplyvu synoptickej tradície na štvrté evanjelium.³ Autor napríklad predpokladá, že čitateľ pozná, kto sú Dvanásti, a preto ich nepredstavuje. Výrazný rozdiel je aj v kompozícii. Zatiaľ čo v synoptických evanjeliách Ježiš pôsobí väčšinou v Galilei a až na konci svojho života sa vydáva do Jeruzalema, kde je odsúdený, ukrižovaný a vstane z mŕtvych, podľa štvrtého evanjelia je Ježišovým hlavným pôsobiskom Jeruzalem, pričom Galilea má iba vedľajší význam. Ježiš tu častejšie putuje medzi Galileou a Judeou. Na rozdiel od synoptických evanjelií, ktoré Ježiša ukazujú ako ohlasovateľa a sprostredkovateľa Božieho kráľovstva, u Jána Ježiš zjavuje seba samého, pričom kladie veľký dôraz na svoj osobitný vzťah k Otcovi (napríklad 5,17; 8,42.54; 10,30.37n).

Text Evanjelia podľa Jána je kompozične umiestnený do slávenia židovských sviatkov, na ktorých sa Ježiš v Jeruzaleme zúčastňoval a ktoré využíval na ohlasovanie a vysvetľovanie svojho učenia. Týmto sústredením na Jeruzalem autor sledoval istý teologický zámer: Štvrté evanjelium má výrazný *liturgický* charakter. Centrom slávenia liturgie pre Židov bol jeruzalemský chrám, ktorý slúžil pre kult pravého Boha (Jahveho). Tu sa Bohu prinášali obety. Najdôležitejšou liturgickou slávnosťou bol *pesach* (Pascha, Veľká noc), počas ktorej sa obetoval veľkonočný baránok ako spomienka a sprítomnenie veľkého Božieho činu voči svojmu ľudu: vyslobodenia Izraela spod egyptského otroctva. Ježiš sa otvorene dáva poznať ľudu v nábožensko-politickom centre židovstva, v Jeruzaleme, počas sviatkov. Evanjelium podľa Jána tak ukazuje, že Ježiš je tým naozajstným naplnením starozákonnej

¹ Porov. Porsch, F.: *Evangelium sv. Jana*. s. 16.

² Porov. Heriban, J.: *Úvody do Starého i Nového zákona ...*, s. 354.

³ Porov. *The Jerome Biblical Commentary*. 63:18.

liturgie a zároveň uskutočňovateľom novej liturgie. Ukazuje Ježiša ako najvyššiu sviatosť. Ježiš vystúpil do Jeruzalema, aby tam naplnil slávenie starozákonnej Paschy a súčasne ju premenil na slávenie Paschy Novej zmluvy, pričom on sám sa stal paschálnym Baránkom. Ide už o novú liturgiu, viazanú síce na židovský nábožensko-kultový kontext, ktorá je však určená nielen pre Židov, ale pre príslušníkov všetkých národov.

Ján, na rozdiel od synoptikov, nepoužíva termín „Božie kráľovstvo“ (okrem dvoch výnimiek v Jn 3,3,5), ale ho nahrádza pojmom „život“ či „nový život.“ Je to Ježiš sám, ktorého poslal Boh, aby ho zjavil ľuďom, a tak im priniesol život. Ak je u synoptikov Ježišovo zvestovanie plne zamerané na Božie kráľovstvo, u Jána sa všetko sústreďuje na samotného Ježiša ako na jadro zvesti. Evanjelista, ktorý videl Ježiša a počul jeho slovo, takto zhrnuje svoj zážitok stretnutia s ním: v Ježišovi sa zjavil život, v Ježišovi sa zjavila Božia láska k ľuďom.⁴

Na Ježišov výlučný nárok byť jedinečným zjavením Boha je zo strany ľudí odpoveďou *viera* a *poznatie* skrze vieru. Ježiš dáva *znamenania*,⁵ ktoré pomáhajú ľuďom byť otvorení a pozorní k Ježišovmu tajomstvu a jeho zvesti, čo ich môže priviesť k viere. V synoptických evanjeliách viera obyčajne predchádza znamenania, ktoré tu majú spravidla formu uzdravení. U Jána znamenania privádzajú k viere. Vo štvrtom evanjeliu má téma viery veľký význam. Za ústrednú výpoveď Evanjelia podľa Jána možno považovať verš 3,16: „*Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna, aby nezhynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život.*“ Človek má účasť na spásе svojou vierou, ktorá je spolu s láskou (porov. Jn 13,34; 9,12) základnou požiadavkou spásy.⁶

Pri všetkej sústreďenosti na Krista má evanjelista Ján záujem aj o človeka, to znamená o jeho spásu, šťastie, o konečné naplnenie jeho bytia. Toto definitívne naplnenie prináša iba Ježiš. Prináša ho ľuďom, ktorí uverili jemu a v neho. Evanjelista Ján tak odpovedá na podstatnú a naliehavú otázku ľudí: Ako môže človek dosiahnuť pravý život?

Evanjelium podľa Jána odpovedá tiež na otázku, ako môže človek po Ježišovom odchode nadviazať s Ježišom živý osobný vzťah. Odpoveď znie: prostredníctvom *Ducha*. Evanjelium nazýva Ducha Svätého *Parakletos*, čo znamená „tešiteľ“, „prostredník“, „povzbuditeľ“, či „zástanca.“ Skrze Ducha Svätého je Ježiš aj po svojom zmŕtvychvstaní naďalej prítomný medzi svojimi učeníkmi, v jednotlivých kresťanských obciach i v celej Cirkvi. Tento životodarný Duch vedie ľudí k viere, ktorá je podmienkou živého vzťahu človeka ku zmŕtvychvstalému Kristovi. Cez tento vzťah človek získava *nový život*.⁷

Rozhodnutie sa pre vieru je pre človeka prechodom z *tmy do svetla*, zo *smrti do života*. Tieto protikladné a navzájom si odporujúce pojmy sú typické pre štvrté evanjelium a jeho tzv. jánovský dualizmus. Celým evanjeliom sa vinie toto napätie medzi svetlom a tmou, medzi životom a smrťou. Štvrté evanjelium sa tak usiluje čitateľa priviesť z tmy do svetla.

Téma, ktorá veľmi silno zaznieva v Evanjeliu podľa Jána, je téma lásky. Ján má hlboký zmysel pre jednotu spoločenstva Otca, Syna a Ducha, ktorá je prameňom aj bratskej jednoty kresťanov navzájom. Ich bratstvo sa má prejavovať v zjednotení (*koinonii*), v ktorom sa každý angažuje s plnou láskou a vierou. Vzájomnou láskou medzi sebou ostávajú kresťania v zjednotení s Bohom. To bola aj Ježišova posledná modlitba: „aby láska, ktorou ma (Otče) miluješ, bola v nich a aby som v nich bol ja“ (Jn 17,26).⁸

Štvrté evanjelium však môže čitateľom spôsobovať aj ťažkosti, ako napríklad v prípade obrazu Cirkvi, v ktorom cirkevná obec vyvoláva dojem akejsi elitnej skupiny, pričom

⁴ Porov. *Slovník biblickej teológie*. s. 1561.

⁵ V Evanjeliu podľa Jána sa Ježišove zázraky nazývajú znameniami, po grécky σημεῖον (semeion). Zázraky však nie sú jedinými Božími znameniami. Najväčším znamením je sám Ježiš Kristus.

⁶ Porov. Heriban, J.: *Úvody do Starého i Nového zákona* ..., s. 357.

⁷ Porov. Porsch, F.: *Evanjelium sv. Jana*. s. 11-12.

⁸ Porov. *Slovník biblickej teológie*. s. 514.

tí ostatní sú spravidla protivníci. Táto otázka súvisí so spomínaným jánovským dualizmom a z neho vyplývajúci dualistickým názorom na svet, ktorý je pre mnohých neprijateľný. Nemôžu totiž súhlasiť s rozdelením ľudí do dvoch protikladných a nezmieriteľných skupín, či s paušálnym používaním pojmu „Židia.“⁹

Evanjelium podľa Jána reflektuje situáciu veriacich ako tých, ktorí nevideli, a napriek tomu uverili. Povzbudzuje človeka, aby žil svoj život bez strachu a vo viere, že Ježiš je tu stále prítomný a že Duch Svätý ako Tešiteľ a Povzbuditeľ pomáha človeku na ceste viery. Ježišovo poslanstvo sa usiluje podať novým, aktualizovaným spôsobom, ktorý berie do úvahy vývoj cirkevnej obce v období ku koncu prvého storočia po Kr. Toto obdobie je charakterizované bojom Cirkvi s prvými herézami, napríklad s gnózou, doketizmom¹⁰ atď., ktoré ohrozovali vieru a život v prvotnom cirkevnom spoločenstve. Táto historická situácia Cirkvi ovplyvnila aj teologický koncept štvrtého evanjelia.

Misijný význam Evanjelia podľa Jána

Štvrté evanjelium priťahuje svojou duchovnosťou a neobyčajnou atmosférou, ktorá čitateľa vtáhuje do Ježišovho vnútorného života a do jeho jedinečného vzťahu s Otcom. Poodhaľuje pritom veľký misijný náboj, ktorý pochádza z vnútorného života trojjediného Boha a ktorý sa prenáša aj na apoštolov, učeníkov a na Cirkev vôbec: „Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás.“ (Jn 20,21) V Jánovej teologickej perspektíve každú misiu predchádza misia Otca, Syna a Ducha Svätého. V konečnom dôsledku misia apoštolov je len zbieraním toho, čo už bolo zasiate (porov. Jn 4,35-38).¹¹

Prítomnosť Ducha Svätého v prvotnej kresťanskej komunite je spojená s počiatočnou misijnou skúsenosťou. Evanjelista Ján naznačuje, že kresťanská misia, inšpirovaná a vedená Duchom Svätým, je v istom zmysle v opozícii voči svetu. Apoštolí a učeníci nepatria tomuto svetu, hoci sú vo svete (porov. Jn 17,14-18).

V jánovskom ponímaní je Ježišova misia, misia Ducha Svätého a misia cirkevného spoločenstva navzájom prepojená. Ján Krstiteľ a poslal Boh, aby svedčil o Ježišovi a pripravil mu cestu, Ježiša poslal Otec, aby svedčil o Otcovi a plnil jeho vôľu, Ducha Svätého posla Otec a Syn, aby svedčil o Ježišovi. Napokon, učeníkov posla Ježiš, aby konali tak, ako ich naučil. Všetky tieto misie sú navzájom spojené, ich dejiskom je svet a ich cieľom je spása sveta. Ústredným bodom všetkých je Ježiš: Ján Krstiteľ oznámil jeho príchod, Duch Svätý posilňuje jeho prítomnosť, učeníci ohlasujú svetu jeho slovo. Avšak táto konštelácia misie

⁹ Porov. Porsch, F.: *Evangelium sv. Jana*. s. 18-19.

¹⁰ *Gnóza* (po grécky *gnósis* – poznanie) je duchovné hnutie, ktoré sprevádza kresťanstvo už od samého začiatku jeho existencie. Nie je to definovaná náuka, ale tzv. „pravé poznanie,“ z čoho sa odvodzuje aj názov celého hnutia. V gnóze sú premiešané kresťanské prvky s nekresťanskými prvkami rozmanitého pôvodu. Patria medzi ne nábožensko-mýtické predstavy starého Orientu (predovšetkým perzské, sýrske a židovské), ku ktorým sa pridávajú grécke filozoficko-náboženské špekulácie. Ústredným problémom gnózy je otázka pôvodu a významu zla vo svete: Prečo Boh, ktorý je dokonalý, stvoril svet zla, z ktorého musíme byť vykúpení? Gnosticí riešili problém tak, že Boha Stvoriteľa odlišovali od Boha Vykupiteľa. Tak však boli dvaja bohovia: dobrotitívny vykupiteľ a jemu podriadený, ba niekedy dokonca nepriateľský stvoriteľ sveta. Podľa gnostikov hriech človeka nie je jeho osobná vina, ale duša jednotlivca je bojiskom, na ktorom sa odohráva večný boj medzi dobrým a zlým princípom. V gnóze ide o to, aby človek tento boj dobra so zlom v sebe objavil a spoznal. Skrze pravé poznanie je človek vykúpený. Poznanie tak nastupuje čoraz viac na miesto viery. V gnóze nejde o vykúpenie tela a matérie, ale o vykúpenie od tela a od matérie. To vedie buď k znevažovaniu tela, manželstva, plodenia a k radikálnej askéze, ktorá odmieta matériu ako hriešnu, alebo k opaku, keď je všetko dovolené.

Doketizmus (z gréckeho *doko* – zdať sa) je heretické kresťanské učenie 1. – 2. storočia, ktoré rozličným spôsobom popiera pravosť Kristovho vtelenia, takže popiera pravé Kristovo človečenstvo, pretože učí, že Ježiš Kristus mal iba zdanlivé, a nie skutočné ľudské telo, netrpel teda skutočne a zomrel iba naoko.

¹¹ Porov. Arias, M., Johnson, A.: *The Great Commission. Biblical Models for Evangelism*. s. 92.

okolo Ježiša sa tým nekončí. Začiatkom i definitívnym cieľom jánovskej misiológie je Otec, ktorý jediný nie je poslaný. On je pôvodom i cieľom evanjeliového ohlasovania i spásnodejinného pohybu.¹²

Evanjelium podľa Jána je svojráznym hlasom medzi ostatnými evanjelióvymi svedectvami. Až všetky spolu dávajú plný obraz viery. Toto evanjelium chce *všetkých* ľudí pozvať, aby prišli a pili z jediného pravého prameňa života. Tak budú mať život a budú ho mať v hojnosti. To je vskutku silná črta univerzálnosti a misijnosti, ktorú Evanjelium podľa Jána v sebe nesie.

Cesta k životu pre všetkých

*„Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a to Slovo bol Boh.
Ono bolo na počiatku u Boha. Všetko povstalo skrze neho
a bez neho nepovstalo nič z toho, čo povstalo.“ (Jn 1,1-3)*

Evanjelium podľa Jána sa začína Prológom, t. j. oslavným hymnom na tajomstvo Ježiša Krista, Slova (po grécky *Logos*) jestvujúceho u Boha, na tajomstvo stvorenia a vtelenia Slova. V Prológu je dané východisko k väčšine teologických tém, ktoré nasledujúci text reflektuje, takže je úvodom pre čítanie celého evanjelia, pričom má odhaliť hlboký zmysel dejín o Ježišovi.¹³ Prológ je myšlienkovy veľmi bohatý, preto nie je možné sa ním v tomto veľmi ohraničenom priestore podrobne zaoberať. Vyzdvihneme z neho len niektoré príklady poukazujúce na jánovský univerzalizmus.

V prvých veršoch Prológu autor hovorí o jestvovaní Božieho Slova, ktoré bolo u Boha a bolo rovnako Bohom, a to ešte pred stvorením sveta, pred všetkými časmi. *Všetko* bolo stvorené skrze toto Božie Slovo. Stvorenie „všetkeho“ je začiatkom dejín spásy, ktoré vrcholia vtelením Božieho Slova. Takto je už v prvých veršoch Evanjelia podľa Jána naznačená univerzálnosť spásy.

„V ňom bol život a život bol svetlom ľudí.“ (Jn 1,4)

Toto Slovo, ktoré bolo na počiatku u Boha a skrze ktoré bolo všetko stvorené, má život a ten je svetlom ľudí. Tento život však nie je len číre jestvovanie, ale je to zúčastňovanie sa na Božom živote.¹⁴ Je to Boží dar. Každé jestvovanie je v istom zmysle svetlom. Človek dostal na rozdiel od iných stvorení schopnosť duchovne poznávať svojím vedomím. Dostal však ešte viac svetla. Je to nadprirodzený život, ktorý sa začína svetlom viery a završuje sa svetlom slávy. Život, ktorý je v Slove, je bohatý život lásky. Je to pravý Boží život. A tento život daroval Boh človeku.¹⁵

Nevyčerpatelným prameňom Božieho svetla, z ktorého pochádza život, bolo ešte pred stvorením sveta Božie Slovo, ktoré, ako je uvedené v Prológu ďalej, sa vtelilo do Ježiša z Nazareta. On je pravé svetlo sveta (porov. Jn 8,12; 9,5; 12,46). Proces vtelenia možno chápať ako jedinečné zjavenie Božieho svetla, ktoré sa začalo stvorením a vyvrcholilo samotným vtelením. Poslednú jeho etapu predpovedal prorok Izaiáš: „Lud, čo kráča vo tmách, uzrie veľké svetlo, nad tými, čo bývajú v krajine tieňa smrti, zažiarí svetlo.“ (Iz 9,1)¹⁶ Týmto „veľkým svetlom“ je Ježiš Kristus, vtelené Božie Slovo, skrze ktorého *všetci* ľudia prichádzajú na svet a dostávajú od neho svetlo života.

¹² Porov. Senior, D., Stuhmueller, C.: *The Biblical Foundations for Mission.* s. 286-292.

¹³ Porov. Porsch, F.: *Evanjelium sv. Jana.* s. 22.

¹⁴ Porov. *The Jerome Biblical Commentary.* 63:41.

¹⁵ Porov. Korec, J.: *Nad Evanjeliom podľa Jána.* s. 35.

¹⁶ Porov. Stachowiak, L.: *Ewangelia według św. Jana.* s. 110.

„Pravé svetlo, ktoré osvecuje každého človeka, prišlo na svet.“ (Jn 1,9)

V judaizme Starého zákona mal výraz „svetlo osvecujúce ľudí“ nádyh náboženskej exkluzívnosti. Svetilo jedinému vyvolenému národu, pochádzajúcemu od Abraháma.¹⁷ Avšak Kristus, pravé svetlo, svieti pre *všetkých* ľudí a svojím svetlom prežaruje ostatné svetlá (pohanské, vábivé), za ktorými ľudia niekedy v pomýlenosti idú.

„Bol na svete a svet povstal skrze neho, a svet ho nepoznal.

Prišiel do svojho vlastného, a vlastní ho neprijali.

Ale tým, ktorí ho prijali, dal moc stať sa Božími deťmi: tým, čo uverili v jeho meno,

čo sa nenarodili ani z krvi, ani z vôle tela, ani z vôle muža, ale z Boha.“ (Jn 1,10-13)

Vtelené Slovo, Božie svetlo, prišlo na svet, ale svet ho nepoznal. Tu Ján slovom „svet“ označuje Bohom stvorený svet, ktorý bol spočiatku dobrý, lebo vyšiel z Božích rúk. Na začiatku dejín však doň vstúpil hriech, s hriechom smrť, tma. Satanovým pričinením má tento svet spoluúčasť na tajomstve zla. Takto sa v jánovskom ponímaní pod pojmom „svet“ rozumie na mnohých miestach evanjelia protiklad Božej sféry, Božieho života, alebo to, čo odporuje Ježišovi a jeho slovám.¹⁸ Súčasťou tohto porušeného sveta sú ľudia, ktorí sa stavajú proti Bohu a proti jeho vtelenému Slovu. Majú radi len tento svet. Myslia si, že vidia, ale žijú vo tme. V skutočnosti nepoznajú Boha a jeho svetlo, lebo ho nezakúsili. V ľudskom srdci totiž prebýva to, čo má človek rád.

Výraz „svet ho nepoznal“ nevyjadruje len nejaký neškodný omyl, nedorozumenie alebo nedokonalosť ľudského poznania. Ide o vinu, za ktorou sa skrýva neochota poznať Boha, stretnúť sa s ním. Nepoznať Boha, nežiť s ním však znamená byť stratený. Keď sa hovorí o hriechu, netreba myslieť iba na mravné zlyhania. Hriechom je aj neochota poznávať Boha. Nevernosť ľudí vyvrcholila vtedy, keď Božie Slovo prišlo na svet, stalo sa človekom, ale ľudia ho odmietli, potupili a pribili na kríž. Neprijali ho jeho vlastní. No práve vtedy, keď sa rozmohol hriech, rozmnožila sa aj Božia milosť, ktorá prišla v Ježišovi Kristovi.¹⁹

Hoci bolo vtelené Slovo, pravé svetlo, mnohými odmietnuté, našli sa aj takí, ktorí na Božie pozvanie a zjavenie Slova odpovedali svojou vierou. Títo sa stali Božími deťmi, lebo sa narodili z Boha, dostanúc Ducha Božieho ako životodarnú silu pre nadprirodzený život. Motív narodenia sa z Ducha Svätého rozvádza evanjelista ďalej v tretej kapitole pri rozhovore Ježiša s Nikodémom. Plodom daru zrodienia sa z Ducha je schopnosť pozdvihnúť sa nad tento „viditeľný“ svet, do ktorého človek patrí podľa svojej prirodzenosti. Stať sa Božím dieťaťom je v jánovskom ponímaní spasiteľný dar, ktorý prislúcha veriacemu v Krista už v súčasnom štádiu spasenia, a nie len v eschatologickej budúcnosti. Takže už teraz, uprostred tohto sveta, utápajúceho sa v hriechu a nepravostiach, Božie deti víťazia v boji so satanom. Pretože žijú vo svete, zároveň však nie sú z tohto sveta (porov. Jn 15,19; 17,16), pociťujú to neprestajné napätie medzi týmto viditeľným svetom a Božím svetlom, ktoré je často ľudským očiam neviditeľné. Preto Ján vo svojich spisoch ukazuje aj eschatologickú perspektívu (porov. 1 Jn 3,2), ktorú Božie deti očakávajú: zmŕtvychvstanie a večné oslávenie.²⁰ Až to bude plnosť života vo sfére Božieho svetla.

Byť naozaj Boží nie je teda vecou tohto sveta, nie je to ani v moci človeka a jeho prirodzenosti. Nestačí sa narodiť iba podľa prirodzených zákonov biológie a psychológie, nestačí sa narodiť z krvi, z tela či z vôle človeka. Naozaj Božími sa stávajú tí, ktorí sa narodili

¹⁷ Porov. Stachowiak, L.: *Ewangelia wedlug św. Jana*. s. 115.

¹⁸ Na niektorých miestach má však slovo „svet“ význam dobrého stvorenia, ktoré vzišlo z Božích rúk.

¹⁹ Porov. Korec, J.: *Nad Evanjeliom podľa Jána*. s. 42-43.

²⁰ Porov. Stachowiak, L.: *Ewangelia wedlug św. Jana*. s. 119.

vierou a krstom z Božieho Slova.²¹ Podmienkou nie je príslušnosť k rase, národu či k nejakej kultúre, podmienkou je viera vo vtelené Božie Slovo, v Ježiša Krista a život podľa tejto viery.

Rozhovor Ježiša s Nikodémom.

„Ako Mojžiš vyzdvihol na púšti hada, tak musí byť vyzdvihnutý aj Syn človeka, aby každý, kto verí, mal v ňom večný život.

Ved' Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna, aby nezahynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život.

Lebo Boh neposlal Syna na svet, aby svet odsúdil, ale aby sa skrze neho svet spasil.“

(Jn 3,14-17)

V stati, ktorá opisuje Ježišov rozhovor s Nikodémom, badať silné znaky univerzálneho charakteru spásy. Nikodém bol vplyvný a učený farizej, ktorý azda z obavy pred Židmi prichádza za Ježišom v noci. Iné vysvetlenie hovorí, že prišiel v noci preto, lebo rabíni študovali v noci a v tomto čase, vhodnom pre sústredenie, sa viedli aj teologické dišputy. Noc tu môže mať aj symbolický význam – Nikodémova nevedomosť je tmou. Sympatické na Nikodémovi je to, že bol úprimným hľadačom pravdy, čo vidieť z jeho duchovného vývoja, ako ho evanjelista ukazuje ďalej (porov. 7,50n; 19,39). Ježiš v nočnom rozhovore Nikodémovi podáva a objasňuje náuku o znovuzrození z Ducha a z vody ako podmienke pre vstup do Božieho kráľovstva. Spása nie je predovšetkým výkon človeka, ale Božie dielo, Boží dar prameniaci z Božej lásky a náklonnosti k človeku. Na to, aby človek dosiahol spásu, teda vošiel do Božieho kráľovstva, musí sa najprv znovu narodiť „zhora,“ to znamená z Božej životodarnej moci, z Božieho Ducha. Musí získať v Bohu nový začiatok a stať sa novým stvorením.²²

V tejto stati sa odzrkadľuje už prax sviatosti krstu prvotnej Cirkvi. Cieľom duchovného zrodzenia v krste je pričlenenie sa k novému Božiemu ľudu. Deje sa tak skrze vtelené Božie Slovo, Syna človeka, vyzdvihnutého na kríži. Je to znamenie spásy, podobne, ako bol ním had, ktorého Mojžiš vyzdvihol na púšti (porov. Nm 21,8n). Ježiš bol však vyzdvihnutý preto, „aby každý, kto verí, mal v ňom večný život“ (Jn 3,14). Podmienkou je viera v Ježiša Krista, čo sa tak často opakuje v Evanjeliu podľa Jána. Boh chce, aby mal svet skutočný život, aby bol spasený. Táto jeho vôľa pramení z lásky ku svetu bez akýchkoľvek ohraničení. Pojem „svet“ tu označuje stvoriteľské dielo, ktoré vyšlo z Božích rúk. Boh dal svojho Syna tomuto svetu, čím dal každému, kto uverí, možnosť podieľať sa na jeho živote. V tomto je univerzalita spásy.

Stretnutie Ježiša so samaritánskou ženou a Samaritánmi. (Jn 4,1-42)

Samária bol názov územia medzi Galileou a Judeou. Obývali ho Samaritáni, ľud pochádzajúci z rozličných národov a etnických skupín, ktoré sem presídlila asýrska okupačná moc v 8. storočí pred Kr., po deportovaní Židov do babylonského exilu. Tí sa premiešali so zvyškami židovského obyvateľstva. Samaritáni si zachovali veľa pohanských náboženských prvkov a zvykov, ktoré pomiešali s čiastočne prijatým židovským náboženstvom. Preto ich Židia považovali za nečistých, prakticky za pohanov a rovnako ako pohanov ich aj odmietali, takže sa medzi nimi vyvinulo veľké nepriateľstvo. Skutočnosť, že evanjelista Ježišovmu stretnutiu so samaritánskou ženou a Samaritánmi venuje pomerne veľký priestor v dôležitom teologickom kontexte, možno vysvetliť aj tým, že v čase vzniku štvrtého evanjelia už existovalo v Samárii niekoľko kresťanských obcí, ktoré vznikli ako dôsledok pôsobenia apoštolov a prvých Ježišových učeníkov (porov. Sk 8).²³

²¹ Porov. Korec, J.: *Nad Evanjeliom podľa Jána*. s. 44.

²² Porov. Porsch, F.: *Evangeliium sv. Jana*. s. 36.

²³ Porov. Stachowiak, L.: *Ewangelia według św. Jana*. s. 173.

Výpoveď tejto perikopy nadväzuje na rozhovor Ježiša s Nikodémom. Stretnutím so Samaritánmi pokračuje Ježišovo sebazjavenie, ktoré tu postupne narastá, čo možno vypozerovať z označení pre Ježiša. Táto postupnosť Ježišových titulov sa začína oslovením „Žid,“ cez „väčší ako náš otec Jakub,“ pokračuje označením Ježiša ako „proroka“ až po titul „Mesiáš,“ ba na konci Samaritáni vyznávajú jeho univerzálny titul „Spasiteľ sveta“ (4,42). Ján na tomto mieste ukazuje, že Ježiš zahrnul do nového Božieho ľudu aj pohanov, ktorých reprezentantmi v podstate boli Samaritáni.

Ježiš na ženinu otázku o mieste klaňania sa Bohu odpovedá, že v novom Božom ľude nebude dôležité miesto kultu, ale spôsob. Lebo praví ctelia sa „budú klaňať Otcovi v Duchu a pravde“ (4,23). Duch je princípom nového zrodzenia a je princípom aj nového kultu. Slovo „pravda“ tu nevystupuje vo význame filozofického pojmu alebo etickej normy, ale je to sila, ktorá vnútorne dáva človeka do pohybu a oslobodzuje ho.²⁴ Boha teda možno uctievať všade, nielen v jeruzalemskom chráme, aj keď je spása „zo Židov“ (4,22). Ježiš na tomto mieste naznačuje tri štádiá náboženských dejín ľudstva: úctu k Bohu, založenú na nejasnom tušení; úctu k Bohu na základe zjaveného Božieho slova; úctu v Duchu a pravde (porov. 4,21-24). Skutočný a dokonalý vzťah k Bohu Otcovi nadobúdame len v Ježišovi Kristovi. Ten, ktorý je Pravdou, nám dáva svojho Ducha. Iba takto sa môžeme klaňať Otcovi v Duchu a pravde. Vzťah človeka k Bohu je skrze Ježiša Krista vložený do tajomstva vzťahov Otca a Syna a Ducha Svätého.²⁵

Ježiš vysvetľuje svojim učeníkom ich úlohu v tzv. misionárskom rozhovore (4,31-38). Misia je ako siatie a žatva, čo nestrpí odklad. Ježiš, rozsievач, posielal svojich do žatvy, ktorá prináša radosť. Siatie a žatva, misia a radosť, sú dve stránky jedného deja. Byť Ježišovým učeníkom – misionárom je dar, privilégium a veľká radosť. Výsledky práce nie sú závislé len od samotného misionára, lebo vždy ide o spoluprácu s Božou milosťou.²⁶ Žena odišla do mesta nechajúc džbán s vodou pri studni. V stretnutí s Ježišom našla život a s tým aj zmysel pre misiu. „Poďte a uvidíte!“ bolo jej svedectvo k obyvateľom mesta. Jej osobná skúsenosť a viera vzbudili osobnú skúsenosť a vieru u jej poslucháčov. Mohla sa tak pripojiť k obyvateľom mesta pri vyznaní viery (porov. Jn 4,42). V procese evanjelizácie sa evanjelizujúci stáva evanjelizovaným.²⁷ Misia k národom je už pripravená. A začala sa práve u Samaritánov.

Prví učeníci – misionári si boli vedomí, že nie oni, ale Pán privádza ľudí k viere. Samaritáni spočiatku začali veriť pre ženino svedectvo. Po bezprostrednom stretnutí s Ježišom v ňom rozpoznali čosi viac ako Mesiáša, o ktorom svedčila žena. Rozpoznali v ňom univerzálneho Spasiteľa sveta. Tým, že evanjelista zaradil stretnutie so Samaritánmi za rozhovor s Nikodémom, sa toto vyznanie Samaritánov stáva zhrnutím autorovej teologickej reflexie na Ježišovo zjavenie Nikodémovi.²⁸ Táto skutočnosť dokumentuje význam jánovského univerzalizmu vo štvrtom evanjeliu.

*„Ja som chlieb života. Vaši otcovia jedli na púšti mannu a pomreli.
Toto je ten chlieb, ktorý zostupuje z neba, aby nezomrel nik, kto bude z neho jesť.
Ja som živý chlieb, ktorý zostúpil z neba. Kto bude jesť z tohto chleba, bude žiť naveky.
A chlieb, ktorý ja dám, je moje telo za život sveta.“ (Jn 6,48-51)*

²⁴ Porov. Porsch, F.: *Evangelium sv. Jana*. s. 48.

²⁵ Porov. Krapka, E.: *Mysterium Verbi*. s. 125.

²⁶ Porov. Porsch, F.: *Evangelium sv. Jana*, s. 50; Arias, M., Johnson, A.: *The Great Commission. Biblical Models for Evangelism*. s. 91-92.

²⁷ Porov. Arias, M.; Johnson, A.: *The Great Commission. Biblical Models for Evangelism*. s. 90, 94.

²⁸ Porov. *The Jerome Biblical Commentary*. 63:79.

V šiestej kapitole Evanjelia podľa Jána podáva autor teologické poučenie o Eucharistii, ako ho reflektovala prvotná Cirkev (verše 51c-58).²⁹ Deje sa to na pozadí znamenia, ktorým bolo nasýtenie veľkého zástupu Ježišových poslucháčov piatimi chlebmi a dvoma rybami. Pri Jakubovej studni (štvrtá kapitola) sa Ježiš dáva ako voda života, ktorá jediná môže zahasť ľudský smäd po živote. Teraz, v súvislosti so zázrakom s chlebmi, sa Ježiš zjavuje ako chlieb života, ktorý zostupuje z neba a dáva život svetu. Židia³⁰ však šomrú, lebo nerozumejú. Podobne ako nerozumel Nikodém, ako sa treba znovu narodiť, ani ako Samaritánka, ktorá chcela mať ihneď zázračnú vodu života. Aj jeho poslucháči v Galilei žiadajú zázračný chlieb života a ukazujú tak svoj neutíšený hlad. Kto ho však môže utíšiť? Ježiš na to odpovedá slávnostným „Ja som,“³¹ ktorým zjavuje sám seba ako toho, kto ako jediný môže utíšiť hlad a smäd ľudí po pravom a zmysluplnom živote. Iba ten, kto k nemu vo viere prichádza, nájde definitívne naplnenie svojho hladu po živote.³²

Spojivom šiestej kapitoly je symbolika pokrmu. Od pokrmu závisí život. Symbolom života je chlieb. Život je vo Svätom písme chápaný ako spoločenstvo (koinonia) s Bohom. Boh sám dáva ľuďom pokrm, ktorým je chlieb zostupujúci z neba, vtelené Božie Slovo. Tento chlieb privádza ľudí do spoločenstva s Bohom – to je život. Symbolika starozákonnej manny naznačuje, že Ježiš je novým Mojžišom, ktorý prišiel zhromaždiť nový Boží ľud. Poslucháči v nedorozumení žiadajú od neho splnenie mesiánskych očakávaní, mannu, ktorú by mohli požívať stále. Ježiš im vyvracia takúto interpretáciu a ukazuje im pravý význam chleba života. Ježiš sám je tento chlieb života zostupujúci z neba, ktorý dáva ľuďom Boh. Starozákonný mesiánsky podtón Ježiš výrazne rozširuje. Nejde mu už len o synov Izraela, ale o všetkých, ktorí počujú Boží hlas a odpovedajú naň. Iba skrze Ježiša Krista, ak ľudia vo viere prijímajú celú jeho bytosť a osobnosť („telo“ a „krv“ symbolizujú celého človeka),³³ dostávajú večný život, čo znamená vojsť do spoločenstva so Synom, skrze neho s Otcom a byť v ňom naveky. To je spása, ktorú Ježiš ponúka všetkým.

„Mám aj iné ovce, ktoré nie sú z tohto ovčince. Aj tie musím priviesť a budú počuť môj hlas; a bude jedno stádo a jeden pastier.“ (Jn 10,16)

V perikope podobenstva o dobrom pastierovi sa nachádza tento zjavný univerzalistický motív. V celom Oriente bol pastier rozšíreným obrazom pre božského a ľudského panovníka. Avšak v Izraeli kráľ nebol označovaný ako pastier. Jediným a pravým pastierom Izraela je Boh. „Pán je môj pastier, nič mi nechýba: pasie ma na zelených pasienkach.“ (Ž 23,1; porov. Gn 48,15) Ježiš ako „dobrý pastier“ ide poza starozákonný typ

²⁹ Evanjelium podľa Jána na rozdiel od synoptických evanjelií neopisuje ustanovenie Eucharistie, ale spája tradíciu o Poslednej večeri s Ježišovou rečou o svojom tele ako chlebe života, ktorý zostupuje z neba, čím podáva hlbokú teologickú interpretáciu Eucharistie [porov. Porsch, F.: *Evanjelium sv. Jana*, s. 61, 131-134].

³⁰ Židia tu reprezentujú neveriacich, teda protivníkov, čo sa zdráhajú Ježišovi uveriť. Byť Ježišovým učeníkom neznamená predovšetkým zháňať sa za viditeľnými znameniami (zázrakmi), ako to robili Židia v tejto stati, ale byť svedkom života s ním.

³¹ Ježiš sa predstavuje známou biblickou formulou „Ja som“ (porov. Jn 8,24), ktorá nadväzuje na starozákonnú „formulu zjavenia“ uvedenú v Knihe Exodus (Ex 3,14). Takto sa Boh zjavil Mojžišovi ako blízky, ochraňujúci, oslobodzujúci Boh, ktorý sprevádza svoj ľud v dejinách a je stále verný. Keď toto „Ja som“ vyslovuje Ježiš, zjavuje tým jedinečný a s ničím neporovnateľný nárok na svoj pôvod, na jedinečnosť Božieho zjavenia v ňom samom a na svoj spásny význam pre ľudstvo.

³² Porov. Porsch, F.: *Evanjelium sv. Jana*. s. 57.

³³ Pri Eucharistii sa nesústredíme len na materiálnu stránku („telo“ a „krv“), ale na prijatie celého Ježiša, s jeho učením (slovom), spásnym dielom, s celou jeho bytosťou. Požívanie eucharistických darov nie je nejaký magický úkon. V Eucharistii je dôležité najmä hlboké osobné stretnutie s Ježišom, ktoré nás premieňa a oslobodzuje.

pastiera ľudu. Pohanské národy tiež musia byť privedené do ovčince Božieho ľudu – Cirkvi. Cesta ku spásu je pre ne rovnaká: počuť v Ježišovi Božie volanie a odpovedať naň vierou.³⁴

Proroctvo veľkňaza Kajfáša. (Jn 11,45-53)

Tento text je súčasťou perikopy, ktorá nasleduje za vzkriesením Lazára. Je odzvou na posledné znamenie, ktoré vykonal Ježiš pred svojím umučením a smrťou. Ján ukazuje, že Židia na Ježišovo znamenie reagovali rozdielne. Mnohí z nich skrze Lazárovo vzkriesenie uverili v Ježiša (porov. Jn 11,45), niektorí však odišli k farizejom a informovali ich o tom, „čo Ježiš urobil“ (Jn 11,46). Situácia okolo Ježiša sa vyhrotila, čo zapríčinilo zvolanie veľrady (*sanhedrinu*). Ak by Ježiš takto pokračoval, mohlo by dôjsť až k celonárodnej vzbure s nepredstaviteľnými dôsledkami pre židovský národ. Prišli by Rimania a zničili by chrám, Jeruzalem i národ. V tejto situácii úradujúci veľkňaz Kajfáš (v úrade bol v rokoch 18 – 37 po Kr.) s pragmatickým úsudkom politika navrhuje, aby Ježiša, pôvodcu nepokojov, odstránili (jeho vina alebo nevina teraz nie je rozhodujúca), pretože je „lepšie, ak zomrie jeden človek za ľud, a nezhynie celý národ“ (Jn 11,50). V Kajfášovej reči môžeme vidieť proroctvo, ktoré veľkňaz vyslovil bez toho, žeby si uvedomil, čo vlastne povedal: Ježišova smrť bude skutočne zástupnou smrťou za ľud, no nielen za židovský národ, ale aj za nežidovské národy – za celý Boží národ, za všetky „rozptýlené Božie deti.“ Ježišovou smrťou budú všetci zjednotení do nového Božieho ľudu. Je iróniou osudu, že o niekoľko desaťročí po Ježišovej smrti došlo práve k tomu, čomu chceli židovskí náboženskí vodcovia zabrániť: k zničeniu chrámu, k rozvaleniu Jeruzalema a ku skončeniu nezávislosti židovského národa.³⁵

Gréci chcú vidieť Ježiša. (Jn 12,20-36)

V tejto stati Ježiš pokračuje vo svojej reči. Podnetom pre ňu sa stala skutočnosť, že Gréci prišli do Jeruzalema na veľkonočné sviatky a pri tej príležitosti sa chceli stretnúť aj s Ježišom. Gréci, o ktorých tu hovorí evanjelista, boli pravdepodobne pohania obrátení na židovstvo – poloviční prozelyti, ktorí síce prijali židovské náboženstvo, ale nedali sa obrezať, takže neboli povinní zachovávať zákon v celej jeho šírke.³⁶ Možno ich však pokladať za reprezentantov Nežidov, teda pohanských národov.³⁷ Títo „pohania“ sa dožadujú stretnutia s Ježišom prostredníctvom Filipa a Andreja, ktorí ako jediní z Dvanástich nosili grécke mená. Mimoichodom, práve títo dvaja apoštoli patrili medzi prvých Ježišových učeníkov (porov. Jn 1,40.43).

„Ak pšeničné zrno nepadne do zeme a neodumrie, ostane samo; ale ak odumrie, prinesie veľkú úrodu.“ (Jn 12,24)

Gréci, ktorí tu predstavujú pohanov, sú predzvesťou hojnej apoštolskej úrody, ktorá už v čase napísania Evanjelia podľa Jána rástla. Zrno, ktoré ostane samo pre seba, je nanič. Až keď padne „do zeme a odumrie,“ prinesie úrodu. Misie k pohanom sú takéto bohaté plody Ježišovej smrti, zrna, ktoré muselo odumrieť.³⁸

„A ja, až budem vyzdvihnutý od zeme, všetkých pritiahnem k sebe.“ (Jn 12,32)

³⁴ Porov. *The Jerome Biblical Commentary*. 63:118.

³⁵ Porov. Porsch, F.: *Evangeliium sv. Jana*. s. 117.

³⁶ Porov. Porsch, F.: *Evangeliium sv. Jana*. s. 122.

³⁷ Porov. *The Jerome Biblical Commentary*. 63:131.

³⁸ Porov. Stachowiak, L.: *Ewangelia wedlug św. Jana*. s. 288.

Evanjelista používa obraz „vzdvihnutia od zeme“ na vyvýšenie Ježiša na jeho kráľovské postavenie. Kríž je ten kráľovský trón, na ktorý je Ježiš vyvýšený. Toto vyvýšenie pritiahne všetkých ľudí a národy k Ježišovi. Vyvýšený a oslávený Ježiš vyťiahne ľudí z tmy a hrozby smrti k sebe, do Božieho svetla a života.

Ježišova rozlúčková reč. (Jn 13,31 – 16,33)

„V dome môjho Otca je mnoho príbytkov... Ja som cesta, pravda a život. Nik nepríde k Otcovi, iba cez mňa.“

(Jn 14,2.6)

„Otcov dom“ znamená miesto, kde prebýva Boh. Každý, kto sa zúčastňuje na živote s Bohom, je v jeho „dome.“ Mnohosť príbytkov Otcovho domu hovorí o plnosti a univerzalite Božieho kráľovstva a môže naznačovať tiež univerzalitu Cirkvi, ktorá je tu pre všetkých ľudí zo všetkých národov. Veď aj apoštol Pavol sa o Cirkvi metaforicky vyjadroval ako o Božom dome (porov. 1 Kor 10,17; Jn 2,13-22). Do Otcovho domu sa však vchádza jedine cez Ježiša, ktorý je tou pravou cestou.³⁹

„Cesta“ znamená smer, orientáciu, istotu. Ježiš toto dáva človeku, ktorý verí, takže človek nemusí hľadať nijakú inú cestu. „Pravda,“ s ktorou sa Ježiš stotožňuje, neznamená filozofickú alebo morálnu pravdu v zmysle neomylnosti či zhody myslenia a hovorenia so skutočnosťou. Biblický pojem pravdy predstavuje vernosť a spoľahlivosť, na ktorú sa človek môže úplne a bezpodmienečne spoľahnúť. Táto Božia pravda je prítomná v Ježišovi. Kto sa jej otvorí a nechá sa ňou preniknúť, oslobodí sa od strachu a od každého zotročenia. Ježiš ako „Pravda“ otvára cestu ku slobodnému a zmysluplnému bytiu, založenému na Božej vernosti. „Život“ je u Jána ústredný pojem, ktorý zahŕňa všetky Božie dary človeku a ktorý vyjadruje spásu vôbec. Nejde o prirodzený život v biologickom zmysle, ale o kvalitatívne nový život, ktorý je Božím darom. Ježiš hovorí, že prišiel, aby ľudia mali tento život v hojnosti (porov. Jn 10,10). Získajú ho, ak s vierou prijmú Ježiša a jeho poslanstvo. Kto prijíma Ježiša ako „cestu, pravdu a život,“ prichádza k Otcovi. Spoločenstvo s Otcom, ktoré sprostredkúva Ježiš a ktoré sa uskutočňuje v Duchu Svätom, je konečným cieľom a definitívnym naplnením hľadania a túžob človeka.⁴⁰

„Ja som vinič, vy ste ratolesti. Kto ostáva vo mne a ja v ňom, prináša veľa ovocia.“

(Jn 15,5a)

Obraz viniča je známym motívom v starozákonnej literatúre. Proroci prirovnávajú Izrael k vínnemu kmeňu, ktorý pestoval Boh, no ktorý neprinášal nijaké plody.⁴¹ Oproti tomu Ježiš sa označuje za pravý vinič, ktorý prináša bohatú úrodu. Podobne ako manna v Starom zákone nebola pravým chlebom života (porov. Jn 6,49), tak ani starozákonná vinica, Izrael, nedáva úrodu. Tá je zabezpečená iba prvým vínnym koreňom, ktorým je Ježiš Kristus. Božiu vinicu utvára spoločenstvo kresťanských obcí, ktoré sú síce roztrúsené po celom svete, ale sú zjednotené jediným kmeňom.⁴²

Ježišova rozlúčková modlitba. (Jn 17)

Táto perikopa sa niekedy nazýva aj Ježišova veľkňazská modlitba. Ježiš sa ju modlil pred svojím umučením. Nachádza sa v nej súhrn hlavných teologických myšlienok Evanjelia

³⁹ Porov. *The Jerome Biblical Commentary*. 63:143.

⁴⁰ Porov. Porsch, F.: *Evangelium sv. Jana*. s. 143.

⁴¹ Porov. Porsch, F.: *Evangelium sv. Jana*. s. 154.

⁴² Porov. Stachowiak, L.: *Ewangelia według św. Jana*. s. 322-324.

podľa Jána a tvorí jeho vrchol. Ježiš odovzdáva Otcovi svoje dielo a zároveň ho prosí o ochranu svojich nasledovníkov, keď odíde.

Za oslávenie.

„Otče, nadišla hodina: Osláv svojho Syna, aby Syn oslávil teba, tak, ako si mu dal moc nad každým telom, aby všetko, čo si dal ty jemu, im darovalo večný život.

A večný život je v tom, aby poznali teba, jediného pravého Boha, a toho, ktorého si poslal, Ježiša Krista.“

(Jn 17,1-3)

Rozlúčková modlitba súvisí s „Ježišovou hodinou.“ Hlavnou udalosťou tejto hodiny je Ježišovo oslávenie, ktoré sa uskutočňuje v jeho smrti a zmŕtvychvstaní. Prosba o oslávenie je súhrnom celých dejín spásy, lebo je to prosba o oslávenie toho, čo učinil Otec skrze Syna a Syn v mene Otca. Oslávenie sa netýka výlučne iba Otca a Syna, ale je spojené s uskutočnením príkazu darovať všetkým⁴³ večný a plný život, teda spásu. Tento večný život spočíva v poznaní „jediného pravého Boha“ a jeho vyslaného Syna Ježiša Krista. Podľa biblického chápania slovo „poznať“ neznamená len rozumové poznanie, ale hlboký a osobný životný vzťah.⁴⁴ Poznanie Boha znamená účasť na jeho živote.⁴⁵ V dejinách spásy ide predovšetkým o tento vzťah každého človeka k Bohu.

Za apoštolov.

„Ako si ty mňa poslal na svet, aj ja som ich poslal do sveta...“ (Jn 17,18)

Apoštolská misia Cirkvi voči svetu je rovnaká ako Synova misia od Otca. Perspektíva modlitby do budúcnosti sa vzťahuje na univerzálnu misiu Ježišových učeníkov.⁴⁶

Za Cirkev.

„Neprosím len za nich, ale aj za tých, čo skrze ich slovo uveria vo mňa, aby všetci boli jedno ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás, aby svet uveril, že si ma ty poslal. A slávu, ktorú si ty dal mne, ja som dal im, aby boli jedno, ako sme my jedno – ja v nich a ty vo mne. Nech sú tak dokonale jedno, aby svet spoznal, že si ma ty poslal a že ich miluješ tak, ako miluješ mňa.“ (Jn 17,20-23)

Ježiš sa modlí za Cirkev pre všetky časy, za všetkých, ktorí prijmú vieru skrze svedectvo apoštolov a učeníkov. Božia vôľa je, aby všetci uverili v Ježiša Krista, Božieho Syna, a aby s ním boli jedno. Jednota Cirkvi s Kristom a jednota vnútri Cirkvi je účasť na jednote Svätej Trojice. Táto jednota má byť pre svet motívom viery v Ježiša Krista. Bez tejto jednoty sa nemôže účinne uskutočňovať misia Cirkvi vo svete.

„Večer v ten istý prvý deň v týždni, keď boli učeníci zo strachu pred Židmi zhromaždení za zatvorenými dverami, prišiel Ježiš, stal si doprostred a povedal im: »Pokoj vám!« Ako to povedal, ukázal im ruky a bok. Učeníci sa zaradovali, keď videli Pána. A znova im povedal: »Pokoj vám! Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás.« Keď to povedal, dýchol na nich a hovoril im: »Prijmite Ducha Svätého. Komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené, komu ich za držíte, budú zadržané.«“ (Jn 20,19-23)

⁴³ Výraz „každé telo“ je semitské vyjadrenie používané v starozákonnej literatúre a znamená všetko ľudstvo.

⁴⁴ Porov. Porsch, F.: *Evangelium sv. Jana*. s. 170.

⁴⁵ Porov. Stachowiak, L.: *Ewangelia według św. Jana*. s. 342.

⁴⁶ Porov. *The Jerome Biblical Commentary*. 63:155.

Zjavenie zmŕtvychvstalého Ježiša učeníkom je spoločnou črtou evanjeliových tradícií. Ich hlavným cieľom a obsahom je Ježišovo splnomocnenie a vyslanie učeníkov, ktorí majú pokračovať v Ježišovom diele a majú byť svedkami jeho zmŕtvychvstania. Stretnutie vzkrieseného Ježiša s učeníkmi ukazuje prechod od času pozemského Ježiša k času Cirkvi, ktorý je charakterizovaný zoslaním a pôsobením Ducha Svätého. Ježiš sa dáva poznať tak, že učeníkom ukazuje prebodnuté ruky a bok. Ten, čo sa im teraz zjavuje v novej telesnosti, je ten istý, ktorý bol predtým ukrižovaný. Ježiš prišiel učeníkov zbaviť strachu a otvoriť ich pre budúcnosť. Ježišove prisľúbenia sa teraz spĺňajú: vstal z mŕtvych, dáva učeníkom Ducha a vysielala ich na misiu. Ako Otec posielal Syna, tak aj Syn posielal svojich učeníkov. Prvotné spoločenstvo učeníkov preberá Ježišovu misijnú úlohu. Ako Ježiš sprítomňuje Otca, tak majú učeníci sprítomňovať Ježiša a pokračovať v jeho diele spásy. Zdrojom, motiváciou a silou na misiu bola skúsenosť učeníkov so živým, vzkrieseným Pánom.

Pokoj, ktorý prináša Ježiš učeníkom, je vnútorným darom – spočinie na nich, oslobodí ich a bude ich sprevádzať aj v misii. Učeníci dostávajú tiež dar radosti. Pokoj a radosť sú vnútornou misijnou motiváciou učeníkov. Sú to však dary, s ktorými sa treba podeliť. Zo strachu zamknuté dvere už môžu byť otvorené, a svet za nimi sa stane dejiskom misie. Učeníci na pomoc dostávajú Ducha, ktorý ich bude pri uskutočňovaní tejto misie posilňovať. Ježiš im dáva moc odpúšťať hriechy. S vyliatím Ducha je spojené odpustenie hriechov (porov. Ez 36,25-29). Je to dar od vzkrieseného Pána, ktorým obdaril svoju Cirkev a dal jej na to plnú moc. Odpustenie hriechov má hlboký duchovný i psychický účinok: človek nadobúda Božiu blízkosť v osobnom vzťahu k Bohu a vyslobodzuje sa z pavučiny vnútornej zviazanosti a pochybností. Ježiš dal učeníkom Ducha dýchnutím, čo pripomína oživenie človeka Božím dychom života (porov. Gn 2,7). Darovanie Ducha znamená *nové stvorenie*. Ježiš skrze Ducha dáva učeníkom, ktorí tu reprezentujú celé cirkevné spoločenstvo, účasť na svojom živote. Len tí, ktorých Duch premenil, budú schopní svedčiť o nových veciach, čo prináša Ježišovo posolstvo, a budú môcť sprostredkovať svetu nový život. Budú tak konať nie vlastnou mocou, ale mocou Ducha, ktorého im dal Ježiš.⁴⁷

Namiesto záveru

„Simon Peter šiel a vytiahol na breh sieť plnú veľkých rýb. Bolo ich stopäťdesiattri. A hoci ich bolo toľko, sieť sa nepretrhla.“ (Jn 21,11)

Tento úryvok sa nachádza v dodatku k pôvodnému textu Evanjelia podľa Jána, ktorý sa končil veršom 20,31. Po zmŕtvychvstaní sa Ježiš tretíkrát zjavuje apoštolom. Symbolickým pozadím zjavenia je rybolov a následná „hostina,“ v ktorej Ježiš zaujíma ústredné miesto medzi „svojimi.“ Na Ježišov podnet spustili apoštoli sieť a chytili stopäťdesiattri veľkých rýb. Množstvo rýb môže symbolizovať univerzálnosť Cirkvi, ktorá zachytáva všetky národy. Hostina, pri ktorej Ježiš podáva chlieb, pripomína eucharistické zhromaždenie. Autor dodatku chcel takto azda naznačiť, že na eucharistickú slávnosť, ako centrálnu udalosť života Cirkvi, sú pozvaní ľudia zo všetkých národov. Apoštoli a ich nasledovníci majú úlohu rybárov: majú loviť a privádzať ľudí zo všetkých národov k Pánovi na jeho hostinu.

Ježiš dáva nášmu životu najplnší zmysel a najvyššiu hodnotu. Božia vôľa je priviesť všetkých ľudí do spoločenstva s Ježišom, aby mali život a aby ho mali v hojnosti. Je to život Božej lásky určený pre všetkých. „Ved’ Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna...“

⁴⁷ Porov. Ashton, J.: *Understanding the Fourth Gospel*. s. 509-514; Schnackenburg, R.: *The Gospel according to St. John*. s. 321-328; Porsch, F.: *Evangelium sv. Jana*. s. 198-200; Barrett, C. K.: *The Gospel according to St. John*. s. 567; Arias, M.; Johnson, A.: *The Great Commission. Biblical Models for Evangelism*. s. 81, 95.

Prof. PhDr. Ing Ladislav Bučko PhD.
Riaditeľ Inštitútu misijnej práce Jána Pavla II.
na VŠ ZaSP sv. Alžbety v Bratislave
Katedra misiológie,
Trnavská univerzita
Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce
Prednáša misiológiu

Kontakt: poštová adresa: Inštitút misijnej práce a tropického zdravotníctva Jána Pavla II.,
Polianky, ul. Pod brehmi 4/A
P.O. Box 104
810 00 Bratislava

Použitá literatúra

1. Arias, M.; Johnson, A.: *The Great Commission. Biblical Models for Evangelism*. Nashville: Abingdon Press, 1992.
2. Ashton, J.: *Understanding the Fourth Gospel*. Oxford: Clarendon Press, 1991.
3. Barrett, C. K.: *The Gospel according to St John. An Introduction with commentary and notes on the greek text*. London: SPCK, 1978.
4. Heriban, J.: *Úvody do Starého i Nového zákona s výberovou a tematicky zoradenou bibliografiou*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1997.
5. Korec, J. Ch: *Nad Evanjeliom podľa Jána*. Trnava: Dobrá kniha, 1994.
6. Krapka, E.: *Mysterium Verbi*. Bratislava: Teologický inštitút sv. Alojza Spoločnosti Ježišovej na Slovensku, 1994.
7. Porsch, F.: *Evangelium sv. Jana*. Malý stuttgartský komentár. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.
8. Schnackenburg, R.: *The Gospel according to St John*. Volume three. Kent: Burns&Oates, 1992.
9. Senior, D., Stuhlmüller, C.: *The Biblical Foundations for Mission*. New York: Orbis Books, 1983.
10. *Slovník biblickej teológie*. Red. Xavier Léon-Dufour. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990.
11. Stachowiak, L.: *Ewangelia według św. Jana*. Poznań – Warszawa: Pallottinium, 1975.
12. *The Jerome Biblical Commentary*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1968.

FENOMÉN VYNÁRAJÚCICH SA CIRKVI: NIEKOĽKO MISIOLOGICKY DÔLEŽITÝCH VÝZIEV A PODNETOV

THE PHENOMENON OF EMERGING CHURCHES: SOME MISSIOLOGICALLY RELEVANT CHALLENGES AND IMPULSES

Pavol Bargár

Abstrakt

Nasledujúci príspevok z misiologickej perspektívy skúma fenomén tzv. „vynárajúcich sa“ cirkví (EC). Snaží sa analyzovať niektoré prínosy (napr. úplné nasledovanie Ježiša v postmodernej kultúre, holistická misia ako súčasť *missio Dei* a komunitný charakter cirkvi), rovnako aj nedostatky tohto v súčasnosti populárneho hnutia (nekritické vnímanie ranej cirkvi, izolovaný charakter mnohých komunít EC a dlhodobá neudržateľnosť EC ako hnutia). Článok naznačuje, že kritické hodnotenie EC môže významnou mierou prispieť k službe a misii „tradičných“ cirkví.

Kľúčové slová

Vynárajúca sa cirkev. *Missio Dei*. Postmoderna. Kultúra. Holistická misia. Komunita.

Abstract

The present article explores the phenomenon of so-called emerging churches (EC) from a missiological perspective. It seeks to analyze some of the contributions (radical following of Jesus in postmodern culture, holistic mission as participation in *missio Dei*, and communal character of the church) as well as potential drawbacks (uncritical view of the early church, insular nature of many EC communities, and untenability of the EC as a movement) of this popular contemporary movement. The paper suggests that a critical assessment of the EC can also contribute a great deal to the ministry and mission of „traditional“ churches.

Key words

Emerging Church. *Missio Dei*. Postmodernity. Culture. Holistic mission. Community.

Úvod

Predkladaný článok z misiologickej perspektívy skúma fenomén tzv. vynárajúcej sa cirkvi. Pokúša sa o analýzu niektorých misiologicky relevantných prínosov. Konkrétne sa zameriava na dôrazy vynárajúcich sa cirkví, ako sú: nasledovanie cesty Ježiša Krista v súčasnej postmodernej kultúre, holistická misia ako účasť na *missio Dei* a komunálny charakter cirkvi. Článok si však všíma i potenciálne nedostatky vynárajúcich sa cirkví, medzi ktoré je možné zaradiť nekritický obraz ranej cirkvi, izolovaný charakter spoločenstva ako autonómneho sveta bez väzby na kresťanskú ekuménu, či dlhodobú neudržateľnosť vynárajúcej sa cirkvi ako hnutia bez inštitucionálne zakotveného vedenia. Na záver v niekoľkých bodoch naznačuje, akým spôsobom môžu byť dôrazy vynárajúcej sa cirkvi prínosné aj pre misijnú službu „tradičných“ kresťanských cirkví.

Vynárajúca sa cirkev

Hoci ide ešte stále o pomerne nový fenomén, vynárajúce sa cirkvi – z anglického *emerging churches* (EC)⁴⁸ – prilákali mnoho pozornosti ako v akademických, tak aj v cirkevných kruhoch.⁴⁹ Každý, kto sa zaoberal štúdiom EC, pravdepodobne príde k záveru, že je skutočne ťažké zodpovedať otázku, čo EC vlastne sú. Niektorí autori preferujú skôr široký pohľad na danú otázku, definujú EC ako hnutie snažiace sa „hľadať nové spôsoby vyjadrenia kresťanskej identity.“⁵⁰ Problém takéhoto prístupu samozrejme spočíva v tom, že o jedinečnosti EC prakticky nič nehovorí. Ostatní volia podobne široké definície, je tu však rozdiel v ich dôraze na súčasný moderný/postmoderný kontext, ktorý, podľa nich, tvorí referenčný rámec diskusie o EC. Práve ten v ich ponímaní predstavuje nevyhnutnú podmienku zrodu celého hnutia EC.⁵¹

Pravdepodobne najrozsiahlejšia charakteristika EC pochádza od Gibbisa a Bolgera, ktorí sa rozhodli hnutie interpretovať v rámci niekoľkých spoločných rysov:

„Vynárajúce sa cirkvi sú komunity, ktoré sa vo svojom postmodernom kontexte snažia nasledovať Ježišovu cestu a konať ako on. Táto definícia zahŕňa deväť praktík. Vynárajúce sa cirkvi (1) sa identifikujú so životom Ježiša Krista, (2) transformujú sekulárny priestor a (3) vedú život s dôrazom na spoločenstvo. Tieto tri základné charakteristiky majú rozhodujúci vplyv na ich prax a to konkrétne v tom, že vynárajúce sa cirkvi (4) vítajú cudzincov, (5), slúžia s veľkorysťou, (6) zaujímajú aktívny, tvorivý postoj (7) tvoria s vedomím, že sami sú stvorenými bytosťami, (8) vodcovskú úlohu pripisujú spoločenstvu ako celku a (9) zúčastňujú sa duchovných aktivít.“⁵²

Misiologický prínos vynárajúcich sa cirkví

V tomto článku chceme argumentovať, že prax EC je misiologicky významná a môže prispieť k lepšiemu pochopeniu misie tradičných cirkví, pretože (1) volá po radikálnom nasledovaní Ježiša v súčasnej kultúre, a tým prekonáva moderný dualizmus – *svetský vs. duchovný*, – (2) je orientovaná na Božie kráľovstvo, v dôsledku čoho do popredia vystupuje holistický a integrálny charakter *missio Dei*, a (3) propaguje komunálny rozmer cirkví a

⁴⁸ Hoci termín *vynárajúca sa cirkev* nie je úplne uspokojivý (a to predovšetkým kvôli určitej jazykovej krkolomnosti), v slovenskej (i českej) odbornej diskusii sa pomaly udomáčkuje. Naopak, anglický výraz *emerging church(es)* je v misiologickom a eklesiologickom diskurze už bežne považovaný za odborný termín. Aj preto budeme v tomto článku na označenie analyzovaného fenoménu používať skratku EC, ktorá vznikla práve z tohto anglického výrazu.

⁴⁹ V dôsledku nárastu literatúry, webových stránok a ďalších materiálov bol v Brehm Center for Workshop, Theology and the Arts založený Inštitút pre štúdium vynárajúcich sa cirkví. Cf. www.brehmcenter.com [online]. [cit. 2011.12.23.].

⁵⁰ Perea, J.: „*Emerging Church*“: *A Young Movement Challenging the Established Churches*. In Solange Lefebvre, Andres Torres Queiruga and Maria Clara Bingemer (eds.), *Atheists of What God?* s. 107-112, tu s. 107.

⁵¹ Pozri napríklad Anderson R.S.: *An Emergent Theology for Emerging Churches*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press 2006, s. 10, a Shults Leron, F.: *Reforming Ecclesiology in Emerging Churches*. In *Theology Today*. 65 (2009), s. 425 - 438, predovšetkým s. 425. Cf. tiež Jones, T.: *The New Christians: Dispatches from the Emergent Frontier*. San Francisco: Jossey-Bass 2008., a Perea, J.: *Emerging Church*. s. 108.

⁵² Gibbs, E., Bolger, K. R.: *Emerging Churches*. s. 44n. Ako sme už uviedli skôr, Pereaova charakteristika EC, je veľmi široká. Ak však voči nemu máme byť úprimní, je potrebné povedať, že aj on sa vo svojom bádání pokúša, podobne ako Gibbs a Bolger, hnutie priblížiť prostredníctvom určitých spoločných charakteristík ako sú radikálna odovzdanosť Ježišovi v postmodernej kultúre, znovuoobjavenie misie, celostné zasvätenie života, vnímanie cirkví ako organizmu, a nie organizácie, zdôrazňovanie malých komunit namiesto veľkých cirkví a život kresťanov na internete. (Perea, J.: „*Emerging Church*“: *A Young Movement Challenging the Established Churches*. In Solange Lefebvre, Andres Torres Queiruga and Maria Clara Bingemer (eds.), *Atheists of What God?* s. 107-110). Perea, však tieto rysy nespája do jedinej podoby kompaktné charakteristiky.

radikálne pochopenie univerzálneho kňazstva. Postupne sa pozrieme na všetky tri vyššie uvedené body.

Radikálne nasledovanie Ježiša v súčasnej kultúre

Pre utváranie identity EC má zásadný význam neskoro moderný⁵³ či postmoderný kontext. Tento vplyv je však značne ambivalentný. Ako upozorňujú niektorí myslitelia, napríklad Carson a Mohler, na jednej strane existuje neustála hrozba, že EC budú svoju identitu definovať výhradne negatívne vymedzujúc sa voči svojmu okolitému prostrediu, či už je to spoločnosť alebo tradičná cirkev. Okrem toho je tu ďalšie nebezpečenstvo, a to, že EC budú pohltené kontextom, čím stratia svoju prorockú „slanosť.“ Súčasná kultúra je súčasne kultúrou EC. Predstavuje prostredie, v ktorom kresťania žijú a ktoré sú povolaní transformovať. Takáto transformácia vyžaduje radikálne chápanie kresťanstva, ktoré sa u kresťanov vynárajúcej sa cirkvi začína radikálnym nasledovaním Ježiša.

„Modernita je kultúra vylúčenia. Aby sa EC podobali Ježišovi, musia poskytovať alternatívu ku súčasnej kultúre, a to prostredníctvom dôrazu na inkluzivitu.“⁵⁴ To znamená, že EC sa nasledovaním príkladu Ježiša Krista snažia prekonať dualizmy, ktoré so sebou prináša modernita.⁵⁵ V dôsledku toho sa EC začala viac sústreďovať na evanjeliá, než na epištoly, aby Ježiša pochopila hlbšie. Barry Taylor, jeden z predstaviteľov EC celkom otvorene uvádza: „Na chvíľu som musel prestať čítať Pavla a namiesto toho sa sústrediť na Ježiša.“⁵⁶ Z tejto perspektívy je Ježiš vnímaný predovšetkým ako model napodobňovania a dôraz sa kladie na jeho pozemskú službu a odpustenie iným. V takomto prístupe samozrejme existujú zjavné nedostatky. Je vysoko selektívny, pretože si všima len žiaduce drobnosti, ktoré zapadajú do celkového obrazu. EC opäť ožívujú (sprítomňujú) Ježiša evanjelií, „ale nie nevyhnutne Krista histórie.“⁵⁷

Okrem toho sa Ježišovo odpustenie a prijímanie utláčaných môže stať púhym konštruktom, práve tak, ako ideálny Ježiš pietizmu, či ortodoxie. Inými slovami, môže dochádzať k zrade teologického ideálu *totus Christus* na úkor skrytých premís a osobného presvedčenia. Na druhej strane, zdôrazňovanie verného nasledovania Ježiša, ktoré prekonáva nebezpečné rozpory a dualizmus bežného spôsobu myslenia (pred ktorým nie sú imúnne ani cirkvi), zostáva dôležitou pozitívnu výzvou pre všetkých „tradičných“ kresťanov. To je možné dosiahnuť akceptovaním všetkých ľudí, odmietnutím rozdelenia času a miesta na sväté a svetské (nedeľa vs. zvyšok týždňa; cirkev ako posvätné [t.j. oddelené] miesto a čas vs. domov, práca, voľný čas a pod.) a, naopak, posväcovaním všetkých oblastí života a reflektovaním súčasnej kultúry, ktorá nás obklopuje, a jej premenou na obraz Božieho kráľovstva, ako nám to ukázal Ježiš svojim osobným príkladom.

Gibbs a Bolger to zhŕňajú takto: „Nasledovaním spôsobu Ježišovho konania sa vynárajúce cirkvi snažia adresovať všetky sféry našej reality. Pohybujú sa vo všetkých oblastiach spoločnosti, posväcujú ich a konaním bohoslužby ich navracajú Bohu. Vynárajúce sa cirkvi nepodliehajú dualizmom presadzovaným osvietenou modernitou: posvätné proti svetskému, telo proti mysli/duchu, mužské proti ženskému, duchovenstvo proti laikom,

⁵³ Preklad anglického výrazu „*late modern*“, nakoľko niektorí myslitelia tvrdia, že ešte nežijeme v postmoderne, ale len špecifickej forme modernity.

⁵⁴ Gibbs, E., Bolger, K. R.: *Emerging Churches*. s. 236.

⁵⁵ Podobne J. Perea si všimol, že EC prísne nerozlišujú medzi svetskými a duchovnými aktivitami. Radšej sa usilujú o celostné posvätenie života. Navyše sa toto posvätenie uskutočňuje nielen na individuálnej, ale aj sociálnej úrovni. Cf. Perea, J.: „*Emerging Church*“: *A Young Movement Challenging the Established Churches*. In Solange Lefebvre, Andres Torres Queiruga and Maria Clara Bingemer (eds.), *Atheists of What God?*

⁵⁶ Barry Taylor In Gibbs, E., Bolger, K. R.: *Emerging Churches*. s. 48. Barry Taylor pracuje pre EC spoločenstvo nazývané Sanctuary („útulok“, „azyl“, ale tiež „svätyňa“) v Santa Monica v americkej Kalifornii.

⁵⁷ Porov. Gibbs, E., Bolger, K. R.: *Emerging Churches*. s. 48.

vedúci proti nasledovníkovi, evanjelizácia proti sociálnej aktivite, indivídium proti komunite, nezasvätený proti zasvätenému, materiálne proti nemateriálnemu, viera proti skutkom, teológia proti etike, verejné proti súkromnému. Namiesto toho sa tieto rozdiely snažia prekonávať.⁵⁸ Taký prístup je z misiologickeho hľadiska nesmierne významný. Volá po radikálnom prehodnotení „tradičného kresťanstva“ postavenom prevažne na moderných predpokladoch. Namiesto toho ponúka model úplného odovzdania sa Ježišovi a jeho evanjeliu, zatiaľ čo je bytostne spätý s vlastnou kultúrou. Kresťania sú tak pozvaní k účasti na Božom pláne premeny sveta.

Koncept *missio Dei*

Ďalším misiologicky významným prínosom EC je špecifická interpretácia konceptu *missio Dei*.

Základná myšlienka tohto konceptu spočíva v tom, že cirkev je súčasťou celkovej Božej misie vo svete a so svetom. Inými slovami, kresťania sa podieľajú na Božej misii spásy, oslobodenia a premeny celého sveta, ktorá zahŕňa rôzne aktivity zamerané na rôzne dimenzie stvorenej reality. EC túto myšlienku celostnej misie v rámci *missio Dei* berie veľmi vážne. Ako uvádza Joshua Moritz, služba EC s výhľadom na horizont Kráľovstva „presahuje rámec spásy jednotlivcov a zasahuje aj do miestnych ekonomických, sociálnych a ekologických súvislostí každého konkrétneho cirkevného spoločenstva. Cieľom týchto komunít je inkarnácia (vtelenie) evanjelia v prospech jednotlivca i väčšej komunity, v ktorej žijú ako cirkev. V optike EC cirkev nepredstavuje prostriedok slúžiaci na to, aby duše jednotlivcov mohli s konečnou platnosťou uniknúť z tohto Bohom zabudnutého sveta, ale slúži skôr na to, aby Kristovo evanjelium dostalo ruky a nohy, a tým zároveň stelesňovalo realitu Božej lásky voči svetu.“⁵⁹

Existuje nebezpečenstvo, že EC by mohla upadnúť do pasce imanentného aktivizmu tak, že by sa odtrhla od svojich transcendentných koreňov a nebola by ničím iným ako postmodernou variáciou na sociálne evanjelium zo začiatku 20. storočia. EC sú si však vedomé tohto nebezpečenstva a neustále ho reflektujú. Je potrebné povedať, že ich v žiadnom prípade nie je možné podozrievať z úmyselného zamlčievania Kristovho mena. Na druhej strane však ani nechcú využívať svoju spoločenskú angažovanosť ako „návnadu,“ aby prilákali možných konvertitov. Namiesto toho považujú všetky svoje misijné aktivity za službu a účasť na *missio Dei*, ktorá má mnoho rozmerov – nielen verbálny (zvestovanie), ale tiež spoločenský, politický, kreatívny (umenie), medzináboženský a pod.

Komunálna dimenzia cirkvi

EC odmieta moderný individualizmus, ktorý sa vkradol aj do cirkvi. Kresťania sa majú stať súčasťou komunity a snažiť sa podieľať na Božej misii prinášajúc tak hodnoty Kráľovstva do tohto sveta.

Spencer Burke objasňuje, že najdôležitejšie nie je len zmeniť štýl (spôsob) cirkvi, ale rovnako zmeniť aj to, čo cirkev predstavuje. To zahŕňa otázky typu: Kto dostane zaplatené?, Kto hovorí, čo robí?, Kto vedie Večeru Pánovu?, Kto rozhoduje o charaktere bohoslužieb? a pod.⁶⁰ Je tu silná tendencia k decentralizácii a k averzii voči usmerňovaniu, a to aj na malej

⁵⁸ Gibbs, E., Bolger, K. R.: *Emerging Churches*. s. 48.

⁵⁹ Moritz M. J.: *Beyond Strategy, Towards the Kingdom of God: The Post-Critical Reconstructionist Mission of the Emerging Church*. In *Dialog* 47, 1 (2008), s. 27-36, tu s. 31. Pozri tiež Gibbs and Bolger, *Emerging Churches*. s. 90-115.

⁶⁰ Podľa Gibbs, E., Bolger, K. R.: *Emerging Churches*. s. 94. Spencer Burke pôsobí v Kalifornii. Napísal mnoho kníh na tému spiritualita v postmodernom svete, vrátane bestselleru *A Heretic's Guide to Eternity* (spolu s

úrovni skupiny. Perea v tomto ohľade hovorí o skepticizme voči hierarchii a zdôrazňuje riadenie „zdola.“⁶¹ To má vplyv na praktické vedenie EC. Ideálom je tzv. „*leaderless leadership*“, čo znamená, že na čele spoločenstva nestojí žiadna konkrétna osoba zodpovedná za vedenie cirkvi. Naopak, jej členovia pracujú spoločne na rôznych úlohách ako tím. Tento model vylučuje predstavu „klasického“ kňaza či pastora. Namiesto toho, sú všetci nasledovníci Ježiša povolání byť služobníkmi a misionármi. Takýmto spôsobom EC radikalizuje reformačnú myšlienku univerzálneho kňazstva všetkých veriacich.

EC zdôrazňuje evanjelizáciu ako jeden z rozmerov životného štýlu. Cirkev je chápaná komunálne, vzťahovo. Je vnímaná ako organizmus, a nie ako organizácia,⁶² ako rodina, a nie ako inštitúcia.⁶³ Avšak, ako upozorňuje Paul Roberts, cirkev musí byť viac než len priateľstvo: „Ak vymedzenie pojmu „cirkev“ nemá hranice či štruktúru, potom sa stáva hrejivou a príjemnou prechodne zdieľanou skúsenosťou, ktorá riskuje, že bude mať len veľmi málo spoločného s Ježišom Nazaretským.“⁶⁴ Oddanosť a zameranie sa na Ježiša a jeho Kráľovstvo sú preto kľúčovými. Cirkev je pravdepodobne jedinou „organizáciou“ na svete existujúcou predovšetkým pre tých, ktorí nie sú jej členmi.⁶⁵ Rachele Mee-Chapman to vystihuje veľmi jasne: „Patríme k sebe, ale naše primárne pripojenie je ku svetu. [...] Svoje najdôležitejšie väzby máme s tými, ktorí sú mimo komunitu.“ Ťažko by sa dalo navrhnúť vhodnejšie „misijské prehlásenie.“⁶⁶

Koncept vedenia bez vodcu („*leaderless leadership*“) je veľmi náročné dosiahnuť v praxi. „Ak sú skupiny zložené z ľudí s rovnakými záujmami a životným štýlom, má to svoje výhody i nevýhody. Výhodou je, že na jednej strane môžu ľahko spájať široký okruh ľudí ako sú oni sami. Nevýhodou naopak je, že sa môžu stať egocentrickými a uzavretými.“⁶⁷ Berúc do úvahy všetky spomenuté potenciálne nedostatky a nejasnosti, predstava misijského spoločenstva, tak ako ho predstavujú komunity EC, je v našej spoločnosti veľmi relevantná, a preto by ju mali brať vážne aj tradičné cirkvi.

Niektoré negatívne aspekty a otázky, ktoré fenomén EC vyvoláva

V tejto časti článku sa budeme zaoberať niektorými misiologicky významnými nedostatkami EC. Konkrétne sa zameriame na nasledujúce tri body:

(1) neadekvátne a nekritické zdôrazňovanie ideálu prvotnej cirkvi, (2) izolovaný charakter komunit EC, ktorému chýba jednotiaci ekumenický pohľad, a (3) neudržateľnosť dlhodobej existencie EC ako hnutia.

Prvotná cirkev ako nekriticky vnímaný ideál

Prvotná cirkev sa považuje za hlavný, ba priam výlučný, zdroj pre znovuoobjavenie misie v EC. Raná a súčasná cirkev prešli veľkými zmenami, takže v prvotnej cirkvi je síce

Barrym Taylorom, San Francisco: Jossey-Bass 2006) a má vlastné webové stránky The Ooze venujúce sa súčasnej spiritualite. Pozri www.theooze.com [online]. [cit. 2011.12.29.].

⁶¹ Porov. Perea, J.: „*Emerging Church*“: *A Young Movement Challenging the Established Churches*. In Solange Lefebvre, Andres Torres Queiruga and Maria Clara Bingemer (eds.), *Atheists of What God?* 109n.

⁶² Porov. Perea, J.: „*Emerging Church*“: *A Young Movement Challenging the Established Churches*. In Solange Lefebvre, Andres Torres Queiruga and Maria Clara Bingemer (eds.), *Atheists of What God?* 110n.

⁶³ Porov. Gibbs, E., Bolger, K. R.: *Emerging Churches*. s. 97.

⁶⁴ Roberts, P. In Gibbs, E., Bolger, K. R.: *Emerging Churches*. s. 104. Paul Roberts pracuje pre spoločenstvo Resonance v anglickom Bristole.

⁶⁵ Cf. Bosch, D.: *Transforming Mission*. 368nn

⁶⁶ Rachele Mee-Chapman In Gibbs, E., Bolger, K. R.: *Emerging Churches*. s. 108. Rachele Mee-Chapman pôsobí v komunite zvanej Thursday PM v americkom meste Seattle.

⁶⁷ Gibbs, E., Bolger, K. R.: *Emerging Churches*. s. 111.

možné hľadať určité podnety a inšpirácie pre pôsobenie cirkvi dnešnej, nakoľko prvky ranej cirkvi môžeme nájsť aj v praxi súčasnej cirkvi, no možnosť ich akejkolvek priamej a neproblematickej aplikácie sa javí ako nerealizovateľná. Zdôrazňovanie ranej cirkvi (a samozrejme Biblie) a zároveň prehliadnutie celých dejín kresťanstva s jeho rozmanitými tradíciami sa zdá byť drastickým a pravdepodobne aj fatálnym redukcionizmom.⁶⁸

Ak cirkev, vrátane EC, chce byť naozaj katolícka (t.j. všeobecná) a apoštolská, musí vziať do úvahy celú šírku a hĺbku svojej histórie a rozmanitých tradícií.

Bohužiaľ, prístup mnohých EC je často opačný. Hľadajú akýsi „najmenší spoločný menovateľ,” na základe ktorého by zdefinovali, čo cirkev vlastne je.

Takáto forma redukcionizmu v dôsledku fixácie na jedno úzko špecifikované obdobie dejín kresťanstva môže totiž viesť k ochudobnenému a nedostatočnému pochopeniu misie, keďže neskoršie epochy kresťanstva taktiež priniesli misiologicky a misijne mnoho významného.

EC ako izolované spoločenstvá

EC preferuje malé komunity s pevnými a intenzívnymi vzťahmi medzi svojimi členmi pred veľkými a neosobnými stretnutiami kongregácie len počas nedeľ. Ako zdôrazňujú Gibbs a Bolger, „takého skupiny sa môžu stať jednofarebnými alebo izolovanými.“⁶⁹ Dovoľme si tvrdiť, že práve tento izolovaný charakter mnohých EC môže byť z misijného hľadiska škodlivý, pretože zo zreteľa stráca ekumenickú podstatu cirkvi. Celé moderné ekumenické hnutie začalo v dôsledku toho, že rôzne kresťanské cirkvi usilovali o „viditeľnú jednotu, ktorá poskytne svetu vierohodné svedectvo, aby svet mohol uveriť“ a efektívnejšou a autentickjšou službou chceli napomáhať k „uzdravovaniu ľudského spoločenstva a celistvosti celého Božieho stvorenia.“⁷⁰ Kresťanská jednota je nesmierne dôležitá, pretože dodáva svedectvu kresťanov vierohodnosť „v očiach sveta.“

Neudržateľnosť dlhodobej existencie EC ako hnutia

Niektorí zástancovia EC dokonca tvrdia, že o EC nie je možné hovoriť ako o hnutí, ale výstižnejšie ako o spôsobe života. EC radi zvyrazňujú svoj neinštitucionálny, neorganizačný charakter. Myšlienka „*leaderless leadership*“ alebo koncept komunity, ktorá podporuje úzke a intenzívne vzťahy, predstavuje názorný príklad. Otázkou však zostáva, či je zachovanie tohto modelu udržateľné aj z dlhodobej perspektívy. Misiologicky povedané, či misijný model navrhnutý a praktizovaný EC bude nosný povedzme za päťdesiat rokov, alebo či sa ukáže ako slepá ulička. Ďalším aspektom celého problému je, či sa malá skupina charakteristická pre EC ukáže ako misijne a ekleziologicky užitočná alebo zbytočná.

Záver

Fenomén EC si v priebehu posledných približne 10 rokov vyslúžil u teológov pomerne veľkú pozornosť. Prínosom predkladaného článku je, že si EC všíma z misiologickej

⁶⁸ Ak chceme byť absolútne spravodliví musíme priznať, že EC hľadá inšpirácie, aj na iných miestach kresťanskej tradície (ako aj mimo kresťanských zdrojov). Je však potrebné dodať, že toto hľadanie inšpirácie je vysoko selektívne a takmer výlučne sa zameriava len na určité prvky vychádzajúce napr. z keltskej, či rehoľnej spirituality. Gibbs, E., Bolger, K. R.: *Emerging Churches*. 220n., 227n.

⁶⁹ Gibbs, E., Bolger, K. R.: *Emerging Churches*. s. 111.

⁷⁰ Citované podľa oficiálnej webovej stránky: *World Council of Churches (Who are we? – Background)*, cf. [online]. [cit. 2011.12.28.] Dostupné na internete: www.oikoumene.org.

perspektívy. Konkrétne sa zameriava na analýzu niektorých misiologicky relevantných výziev a podnetov, ktoré skúmaný fenomén so sebou prináša.

Je nutné konštatovať, že EC nie je možné vnímať čierno-bielo. Ide o tému, ktorá si vyžaduje komplexné hodnotenie. Ako sme si ukázali, EC má určité nedostatky, či prinajmenšom vyvoláva závažné otázky. Tieto sa objavujú predovšetkým v nevyjasnenom vzťahu k dejinám kresťanstva ako celku, resp. ku širokej kresťanskej ekuméne, ako aj v nepresvedčivom modeli vedenia EC z dlhodobej perspektívy.

Na druhej strane, EC vo svojej praxi zdôrazňujú niektoré aspekty, ktoré treba privítať a do väčšej miery ich presadzovať aj v „tradičných,“ etablovaných cirkvách.

Po prvé, je potrebné spomenúť vernosť evanjeliu v súčasnej kultúre. EC sa snažia nasledovať Ježišovu cestu, no pritom brať so všetkou vážnosťou svoj vlastný kultúrny kontext. Zdá sa, že takéto dialektické „spojenie“ predstavuje spôsob, ktorým je možné zabezpečiť, aby radostná zvesť vo svete vyznievala relevantne a zrozumiteľne zároveň.

Po druhé, misia je chápaná ako multidimenzionálna účasť kresťanov na Božom pláne vyslobodenia a uzdravenia sveta (*missio Dei*). EC svoju službu nechápu len ako „službu duši,“ ale usilujú sa adresovať aj ekonomické, politické, sociálne či kultúrne súvislosti svojej doby a transformovať tak svet na obraz prichádzajúceho Kráľovstva.

Po tretie, EC trvajú na interpretácii cirkvi ako spoločenstva a zdôrazňujú jej vzťahový charakter. To je mimoriadne dôležité hlavne v euro-americkej spoločnosti, kde sa kresťanstvo stalo do značnej miery kultúrnym fenoménom a kresťanská viera sa nezriedka stotožňuje s inštitucionálnou príslušnosťou. EC v tomto zmysle pripomínajú, že kresťanstvo je predovšetkým žitou a každodennou skúsenosťou.

Mgr. Pavol Bargár, M.St., Th.D.

Bádateľ Stredoeurópskeho centra misijných štúdií (SCMS) v Prahe
Tajomník Stredo- a východoeurópskej asociácie misijných štúdií (CEEAMS)

Kontakt: mail: bargarp@yahoo.com

Použitá literatúra

1. Anderson, R. S.: *An Emergent Theology for Emerging Churches*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 2006. 2. Bosch, D. J.: *Transforming Mission*. Maryknoll, NY: Orbis Books, 1991. ISBN 0-883447-19-3. 587 s. 3. Gibbs, E., Bölger, K. R.: *Emerging Churches*. Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2005. ISBN 0-8010-2715-2. 352 s. 4. Jones, T.: *The New Christians: Dispatches from the Emergent Frontier*. San Francisco: Jossey-Bass 2008. 5. Moritz, M. J.: *Beyond Strategy, Towards the Kingdom of God: The Post-Critical Reconstructionist Mission of the Emerging Church*. In *Dialog* 47, 1 (2008), s. 27-36. 6. Perea, J.: „Emerging Church“: A Young Movement Challenging the Established Churches. In Solange Lefebvre, Andres Torres Queiruga and Maria Clara Bingemer (eds.), *Atheists of What God?* London: SCM Press, 2010. s.107-112. 7. *World Council of Churches (Who are we? – Background)*, [online]. [cit. 2011.12.28.] Dostupné na internete: www.oikoumene.org.

TEÓRIE VPLÝVAJÚCE NA POSKYTOVANIE ROZVOJOVEJ POMOCI A SPOLUPRÁCE

THEORIES AFFECTING DEVELOPMENT AID PROVIDING

Juraj Janček

Abstrakt

V príspevku prinášame informácie o humanitárnej pomoci a rozvojovej spolupráci a o teóriách, od ktorých sa táto činnosť odvíja. Pomoc nevychádza z jednej teórie, ale je prepojením viacerých, pričom súčasná forma ako aj obsah humanitárnej a rozvojovej pomoci vychádza z ľudského poznávania a praxe počas histórie. Existujú však snahy o nájdenia optimálnej teórie, z ktorej bude táto pomoc vychádzať a o ktorej základy sa bude opierať. V príspevku prinášame ako pozitívny, tak negatívny pohľad na danú problematiku kde uvádzame príklady dôvodov negatívnych názorov. Hoci je poskytovaná pomoc pre prijímateľa v mnohých prípadoch potrebná, je nutné zohľadňovať jej formu a dopad, aký bude mať v celkovom meradle ako na prijímateľa, tak i poskytovateľa.

Kľúčové slová

Humanitárna pomoc. Rozvojová spolupráca. Teórie pomoci. Rozvojové krajiny. Negatíva pomoci.

Abstract

The article presents data about humanitarian aid and development assistance and about theories, from which this work unfolds. Help is not based on one theory, but the linking of several theories. The current form and content of humanitarian and development assistance is based on human knowledge and experience throughout history. However, there are efforts to find an optimal theory, on which such assistance will be based. In this paper we bring not only a positive view, but also a negative view on this issue, where we show examples of negative opinions. Although Aid is for the recipient in many cases necessary, it is necessary to take account of its form and impact.

Key words

Humanitarian aid. Development assistance. Theories of aid. Negatives of aid. Development countries.

Úvod

Boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu je hlavným cieľom humanitárnej pomoci a rozvojovej spolupráce v zmysle trvalo udržateľného rozvoja vrátane plnenia rozvojových cieľov tisícročia. Nikdy predtým totiž odstránenie chudoby nebolo dôležitejšie. Kontext, v ktorom je sledované odstránenie chudoby sa stále viac globalizuje a v navzájom závislom a globalizovanom svete táto situácia vytvorila nové príležitosti, ako aj výzvy. Európska komisia vyhlásila rok 2010 za Európsky rok boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu i vzhľadom na fakt, že v Európskej únii je chudobou ohrozených 78 miliónov jej obyvateľov, čo predstavuje 16% obyvateľstva. Tento boj teda nie je len morálnou povinnosťou, ale jeho cieľom je

vybudovať aj stabilný, mierový, prosperujúci a spravodlivejší svet, čo odráža vzájomnú závislosť bohatších a chudobnejších krajín.

Globalizáciou je svet čoraz viac prepojený a v tomto procese sa problém, ktorý vznikne v jednej krajine v konečnom dôsledku môže dotknúť aj iných krajín. Najväčším problémom je chudoba, ktorá sa dotýka mnohých krajín a nad ktorou tieto krajiny nedokážu samé vyhrať. Morálnym záväzkom je preto boj proti nej a jej dôsledkom, ktorý môže napomôcť budovať a udržať stabilitu vo svete. Pre chudobné krajiny predstavuje ohrozenie vzhľadom na ich závislosť na poľnohospodárstve napríklad globálne otepľovanie, zmena klímy, môže totiž výrazne ovplyvniť ako poľnohospodárstvo, tak i dostatok vody, či iných zdrojov. Tieto problémy môžu vyvinúť tlak na obyvateľov, aby zmenili a opustili svoje krajiny, čo by prispelo k výrazným migračným pohybom. Rozvojovú pomoc je preto nutné upraviť taktiež s dôrazom na to, aby chudobným krajinám pomohla s obmedzením dopadov zmeny klímy.⁷¹

Oblasť rozvojovej pomoci má teda interdisciplinárny charakter, na ktorý sa pri poskytovaní a plánovaní pomoci, resp. rozvojovej politiky musí klást' dôraz a rovnako v nej musia byť začlenené prvky zdravotnej, politickej, ekonomickej a spoločenskej oblasti. Preto rozvojové a humanitárne projekty, či rozvojová politika krajín nemôžu mať jednotnú formu a obsah, ale musia zohľadňovať špecifickú situáciu každej oblasti, pre ktorú je táto pomoc určená.

Slovenská republika má tiež svoje skúsenosti s takýmto druhom pomoci, či už ako jej prijímateľ, alebo darca. Skúsenosti a poznatky sa neustále vyvíjajú a zlepšujú a preto môže dochádzať k čoraz lepšej, efektívnejšej a dokonalejšej pomoci. Výsledky doteraz poskytovanej pomoci veľakrát dokazujú, že pomoc prichádzajúca zo Slovenskej republiky funguje omnoho efektívnejšie ako pomoc od veľkých donorov z radov bohatších a väčších štátov, či organizácií.

Humanitárna pomoc a rozvojová spolupráca

Veľa ľudí a vlád považovalo Afriku a boj s jej problémami za dlhú cestu a stratený prípad. Podstatný prelom sa uskutočnil až v roku 2005, keď britská vláda v poskytnutí pomoci a vývojových aktivitách Afriku uprednostnila a k podobnému konaniu zároveň povzbudila aj Európsku úniu. Niet pochyb o tom, že Afrika tvorí podstatnú časť planéty. Udalosti, ktoré sa jej obyvateľom stanú, môžu totiž vyústiť aj do veľkých migračných pohybov na sever, s množstvom Afričanov snažiacich sa prekĺznuť do Európy akýmikoľvek dostupnými cestami. Podobné je to aj v prípade ekologickej situácie v Afrike, ktorá môže mať celosvetové následky, či politickej instability, ktorá v Afrike poskytne základňu pre terorizmus a celosvetovú kriminalitu. Obrovské utrpenie v Afrike musí mať dopad na pocit viny, hanby a morálneho pobúrenia obyvateľstva celého sveta.⁷² Vyspelé štáty sveta preto pomáhajú rozvojovým krajinám predovšetkým prostredníctvom humanitárnej pomoci a rozvojovej spolupráce. Táto je financovaná a realizovaná nielen zo štátnych zdrojov, ktoré sú označované ako oficiálna rozvojová pomoc, ale aj súkromných zdrojov, zbierok, nadácií a grantov.

Rozvojovými krajinami označujeme ekonomicky, hospodársky a sociálne nerozvinuté krajiny. Tieto krajiny majú hlavnú zodpovednosť za svoj vlastný rozvoj, ale vyspelejšie krajiny majú zároveň zodpovednosť im pomôcť. Ústredným cieľom je rozvoj sám o sebe, udržateľný rozvoj v sebe zahŕňa efektívnu správu verejných vecí, ľudských práv a politické, hospodárske, sociálne, či environmentálne aspekty.

⁷¹ Porov. *Rozvojová pomoc musí zohľadňovať klimatické zmeny*. [online]. 2009 [cit. 2010.12.20.] Dostupné na internete: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/aktuality-z-eu-duben-2009/rozvojova-pomoc-musi-zohled-klimat-zmeny/1001770/52806/>

⁷² Porov. Cox, D. R.: *International Social Work – Issues, Strategies, and Programs*. s. 278.

Humanitárnou pomocou chápeme predovšetkým krátkodobú pomoc v stave núdze a ohrození, ako bezprostrednú reakciu na nepredvídanú mimoriadnu udalosť, núdzovú situáciu alebo humanitárnu krízu. Zvyčajne je zameraná predovšetkým na uspokojovanie základných životných potrieb a znovuobnovenie situácie pred krízou a je postavená na minimálnych štandardoch pokrývajúcich štyri základné oblasti:

1. potraviny, výživa a potravinová pomoc,
2. voda a hygiena,
3. zdravotnícke služby,
4. prístrešie, osídlenie a nestravné položky.⁷³

Rozvojovou spoluprácou rozumieme rozvojové aktivity vyznačujúce sa partnerským vzťahom zúčastnených strán a je zameraná na monitorovanie dlhodobých sociálnych a ekonomických podmienok, v ktorých ľudia žijú a hľadanie spôsobov na ich zlepšenie.

Rozvojová pomoc poväčšine smeruje do projektov na vzdelávanie, infraštruktúru, zdravotníctvo, sociálny systém, priemysel a obchod a jej zameranie má zohľadňovať politické, ekonomické a sociálne ciele donorskej a recipientskej krajiny. Obe strany sa pri jej poskytovaní musia dohodnúť na podmienkach a kritériách.⁷⁴ Prístup k významu a cieľu toho čo má rozvojová spolupráca sledovať sa v priebehu ostatného obdobia postupne vyvíjal. Výsledok tohto vývoja môžeme vidieť aj v tom, že termín „rozvojová pomoc“ nahradil iný, a to termín „rozvojová spolupráca.“ Už nejde len o pomoc poskytovanú bez opýtania sa na potreby prijímateľskej krajiny, ale o spoluprácu slúžiacu predovšetkým obyvateľom, ktorá poskytuje dobré fungovanie, efektívnosť, správnu aplikáciu pomoci a aktivít.

Teórie pomoci a spolupráce

Súčasná forma a obsah humanitárnej a rozvojovej pomoci vychádza z ľudského poznávania a praxe počas histórie. Stretávame sa so snahami nájdania optimálnej teórie, z ktorej bude táto pomoc vychádzať a o ktorej základy sa bude opierať. Východiskovou teóriou rozvojovej pomoci je teória „Začarovaného kruhu chudoby,“ z ktorej vychádzajú viacerí autori, hľadajúci východiská zo zaostalosti a prehlbovania sa rozdielov medzi vyspelými a zaostalými krajinami sveta.⁷⁵

Rozvojové teórie boli ovplyvňované ekonomickými úvahami, keďže rozvoj sa primárne meral na základe rastu hrubého národného produktu. Teórie týkajúce sa rastu, rozvoja a stagnácie môžeme nájsť v klasickej ekonomickej teórii Adama Smitha, D. Ricarda, T. Malthusa a J. S. Milla presadzujúcich teóriu slobodného trhu a „laissez-faire,“ ktoré sa snažili vysvetliť prudký ekonomický rast západného sveta. Faktormi brzdiacimi vývoj v rozvojových štátoch a dôvodmi prečo chudobné krajiny nedokázali držať krok zároveň s rozvinutými sa zaoberali až povojnové teórie. Bol podporovaný prístup modernizačnou teóriou, ktorej princípom bola koncepcia zahraničnej rozvojovej pomoci, a predpokladalo sa že metódy, techniky a spôsoby riešenia problémov vo vyspelých ekonomikách sa osvedčia aj v rozvojových krajinách. Po kritike tejto teórie nastúpila teória závislosti, ktorej myšlienkou bolo presvedčenie, že rozvojové štáty sú uväznené v kruhu závislosti na zahraničnom kapitále. Teória naznačuje, že multinárodné korporácie a organizácie prispeli k vytváraniu závislosti málo rozvinutého sveta na industrializovaných ekonomikách.⁷⁶ Základom teórie

⁷³ Porov. *Sphere Standards*. [online]. [cit. 2010.11.22.] Dostupné na internete: <http://www.aidworkers.net/?q=advice/codes-and-standards/sphere>

⁷⁴ Porov. Szép, A.: *Rozvojová pomoc a spolupráca – výzvy a perspektívy*. s.

⁷⁵ Porov. Raslavská, I.: *Historický vývoj a charakteristika rozvojovej pomoci*. In *Medzinárodné vzťahy*. č. 2, roč. 4. 2006. s. 141.

⁷⁶ Porov. Raslavská, I.: *Rozvojové teórie 20. storočia*. In *Zborník príspevkov z II. medzinárodnej vedeckej konferencie Rozvojová pomoc*. s. 127.

štátu bolo ovplyvňovanie ekonomiky politikou, čím sa proces rozvoja v krajinách odlišuje, pričom stabilita štátu, ako aj vonkajšie, či vnútorné faktory ovplyvňujú jeho rozvoj.⁷⁷

Rozvojová pomoc a humanitárna spolupráca je založená na antiopresívnom prístupe, ktorý redukuje diskrimináciu založenú na odlišnostiach ľudí, či už na rase, pohlaví, postihnutí, alebo sociálnej triede a teda táto pomoc má smerovať bez rozdielu všade tam, kde je potrebná. Je využívaný princíp Empowermentu – zmocňovania, aby sa zabránilo vzniku závislosti prijímateľa pomoci, teda klienta na systéme pomoci. Prijímatelia pomoci by týmto spôsobom mali získavať väčšiu moc nad vlastnými životmi a životnými podmienkami. Empowerment je procesom podporujúcim účasť ľudí, organizácií a komunít, ktorá smeruje k individuálnej a komunitnej kontrole, politickej účinnosti, zlepšenia kvality života komunity a sociálnej spravodlivosti.⁷⁸

Ako ďalšie teórie sú taktiež využívané systémové teórie sociálnej práce, ktorých základom je problematika systémov a subsystémov, čiže celku a jeho častí, v ktorých vzájomná závislosť medzi jednotlivými prvkami spôsobuje, že každá zmena jedného prvku vyvolá zmenu ostatných prvkov v celom systéme. Vychádzajú zo všeobecnej systémovej teórie von Bertalanffyho a postupne ju aplikujú do praxe. Systémovo orientovaná sociálna práca reaguje na všetky sociálne problémy, ktorých riešenie prekročilo rámec jednej disciplíny.⁷⁹ Prístup ekosociálnou systémovou teóriou je využívaný v zmysle chápania jednotlivca ako účastníka nepretržitej vzájomnej výmeny so všetkými časťami vo svojom okolí. Jej metódami sú environmentálna intervencia, čiže orientácia na životné prostredie klienta a posilňovanie komunity v zmysle využitia sily komunity. V teórii môže byť podľa Wendta a Thierscha možnosť pomoci prostredníctvom management vplyvu a management podpory. Cez ekologický model sa zameriava riešenie na transakciu a vzájomné kontakty jedincov a ich prostredia, a predpokladá sa stav stálej vzájomnosti, reciprocity a vzájomného utvárania ako aj ovplyvňovania.⁸⁰ V zmysle ekologického modelu musia byť pracovníci poskytujúci pomoc upozornení na interakcie medzi rôznymi faktormi slúžiacimi v niektorých prípadoch na posilnenie, zatiaľ čo pri iných prípadoch prezrádzajú dôležité ochranné faktory alebo aspekty odolnosti, ktoré možno pestovať. Pomáhaním jednotlivcovi zvýšiť alebo posilniť siete a formálnu aj neformálnu podporu prispieva k rozvoju sociálneho kapitálu a posilneniu komunity spôsobom majúcim pozitívny prínos pre všetkých svojich obyvateľov. Následkom je zníženie potreby poskytovania priamej, profesionálne organizovanej pomoci a oddelených služieb, ktoré obe môžu ohroziť účinné neformálne zdroje pomoci a zvýšiť stigmatizáciu ako aj sociálne vylúčenie.⁸¹

Každá teória pomoci túto problematiku ovplyvnila svojim vlastným obsahom. Tieto teórie však nie vždy pamätali na špecifické problémy rozvojových krajín a z tohto dôvodu ani nemohli obsiahnuť celú oblasť pomoci. Každá krajina, región, či lokalita je svojim spôsobom špecifická a originálna a preto si každá z nich zasluhuje špecifickú úpravu definitívnej podoby pomoci a metódy, ktorou jej bude táto pomoc poskytovaná.

Negatívne názory na rozvojovú spoluprácu a pomoc

Pri poskytovaní pomoci a realizácii projektov sa, veľmi často zabúda na súbežné

⁷⁷ Porov. Raslavská, I.: *Historický vývoj a charakteristika rozvojovej pomoci*. In *Medzinárodné vzťahy*. č. 2, roč. 4., 2006. s. 143.

⁷⁸ Porov. Wallerstein, N. – Bernstein, E.: *Introduction to Community Empowerment, Participatory Education, and Health*. s.

⁷⁹ Porov. Matoušek, O. a kol.: *Základy sociální práce*. s.

⁸⁰ Porov. Wendt, In Levická, J.: *Od konceptu k technike*. s.

⁸¹ Porov. Stepney, P. – Ford, D.: *Social Work Models, Methods And Theories: A Framework For Practice*. s. 101.

informovanie verejnosti o tejto pomoci, k čomu slúži a prečo sa vôbec vykonáva. Považujeme preto za dôležité uviesť informácie ako o pozitívach, tak i negatívach tejto poskytovanej pomoci, úskaliach s akými sa organizácie a ich pracovníci stretávajú pri svojej každodennej práci, či o prípadných negatívnych dopadoch na prijímajúcu krajinu. Z nesprávneho chápania teórií pomoci, ktoré sme uviedli, z neakceptovania potrieb krajiny, v ktorej sa pomoc a spolupráca realizuje, pri nespolupráci s dobrým a dôveryhodným partnerom v prijímajúcej krajine sa táto pomoc môže minúť účinku a stať neefektívnou. V takomto prípade môže prijímajúcej krajine a jej obyvateľom viac uškodiť ako pomôcť, prípadne ich dokonca uviesť do horšej situácie v akej boli pred jej poskytnutím. Uvedieme príklad. Keď sa do chudobných krajín posielala potravinová pomoc – tzn. jedlo vo veľkom množstve a nie je správne prerozdelené medzi obyvateľov, túto pomoc si môže prisvojiť skupina, ktorá s ňou môže zároveň aj začať obchodovať. Takto môžu byť narušené miestne trhy s potravinami, môžu byť predávané pod trhovú cenu a miestni predajcovia môžu skrachovať, nebudú mať záujem pestovať, nakoľko to už pre nich ďalej nie je výhodné. Po ukončení poskytovania pomoci tak nebude obyvateľom dodávané ani jedlo a nebudú už existovať ani miestni pestovatelia.

Nesprávne poskytnutá pomoc môže taktiež veľmi negatívne vplývať na názory verejnosti a predstaviteľov štátov na rozvojovú spoluprácu, čo môže viesť nielen k zníženiu objemu pomoci, ale dokonca až k úplnému zastaveniu poskytovanej pomoci. V súčasnosti sa vo svete čoraz viac ozývajú kritické a negatívne názory na oblasť poskytovania rozvojovej pomoci a spolupráce. Stretávame sa s názormi, že pomoc západných krajín neprispieva k riešeniu problémov, ale ich naopak zhoršuje. Je preto nutné si zodpovedať otázky, či je pomoc správne prijímaná, či sú zohľadnené všetky atribúty jej poskytovania, či spĺňa svoj účel a naopak nezhoršuje situáciu, v ktorej sa prijímajúci subjekt nachádza. Na Slovensku je kritizovaná pomoc programovej krajine ODA SR Srbsku, kde sa realizujú infraštruktúrne projekty, budovanie meteorologických staníc a elektrární s otázkami, či nie sú krajiny, ktoré našu pomoc potrebujú viac ako Srbsko, a či prostredníctvom poskytovania takejto pomoci nie sú presadzované iba štátne a súkromné záujmy.⁸² Podľa Dambisi Moyo, je najdôležitejšou výzvou zničiť aktuálny mýtus pomoci Afrike, kedy v modernej globalizovanej ekonomike i dobre mienené poskytovanie financií nepomôže najchudobnejším národom získať trvalo udržateľný dlhodobý rast. Rozvojovou pomocou sa vytláča finančný a sociálny kapitál a zoslabuje rast.⁸³ Takto poskytovaná pomoc sa považuje za úplnú ekonomickú, politickú a humanitárnu katastrofu vo väčšine častí rozvojového sveta a rozvojovými politikami sa navyše vybudovávajú závislosť rozvojových krajín na tejto forme pomoci. Rozvojové krajiny sú v začarovanom kruhu korupcie, trhovej deformácie a chudoby, kedy stále viac potrebujú pomoc. Tým sa stali závislými na pomoci, ktorá sa stala živnou pôdou pre korupciu, krádeže a nekonečné možnosti pre sebaobohacovanie, vlastný prospech, či kumuláciu majetku.⁸⁴

Kenský ekonomický expert James Shikwati tiež tvrdí, že pomoc Afrike viac škodí ako pomáha. Napriek miliardám, ktoré boli pre Afriku určené, zostáva kontinent chudobným, Afričania sa neučia byť nezávislými, rozvojová pomoc oslabuje miestne trhy a ničí potrebného ducha podnikania. Afrika už dostala neadekvátne veľký balík pomoci, ktorá urobila z chudobných ešte viac chudobnejších a rozvoj sa vo viacerých prípadoch spomalil, alebo znížil. Zastavenie pomoci by pocítili chudobní Afričania minimálne a postihnutí by boli iba funkcionári tvrdiaci, že zastavenie rozvojovej pomoci by znamenalo koniec sveta.

⁸² Porov. Fabiánová, L.: *Dve strany mince pomoci rozvojovým krajinám*. In *Sociální, ekonomické, právní a bezpečnostní otázky současnosti: Sborník 2. mezinárodní slovensko-české konference*. s. 105.

⁸³ Porov. Moyo, D.: *Dead Aid*. s.

⁸⁴ Porov. Moyo, In Fabiánová, L.: *Dve strany mince pomoci rozvojovým krajinám*. In *Sociální, ekonomické, právní a bezpečnostní otázky současnosti: Sborník 2. mezinárodní slovensko-české konference*. s. 106.

Keňania musia byť tí, ktorí pomôžu Keňanom. Ak Svetový potravinový program Spojených národov – UN WFP poskytne jedlo, miestni poľnohospodári mu svojimi cenami nedokážu konkurovať a preto krachujú, čím Keňa nemá žiadne rezervy, z ktorých by čerpala, ak by prišiel hladomor. V prípade neposkytnutia pomoci by boli Keňania prinútení začať obchodovať s Ugandou, či Tanzániou a nakupovať tam jedlo, pričom tento typ obchodu je pre Afriku životne dôležitý a prinútil by zlepšiť infraštruktúru, otvoriť hranice a zaviesť zákony podporujúce trhové hospodárstvo. Hlad by nemal byť problémom väčšiny krajín južne od Sahary, sú tam obrovské zásoby nerastných zdrojov ako je ropa, zlato a diamanty. Podľa Shikwatiho musí Afrika urobiť prvé kroky k modernému svetu sama a musí dôjsť k posunu v myslení, nakoľko v súčasnosti Afričania vnímajú samých seba ako obeť, avšak rovnako si nikto nevie predstaviť Afričana ako podnikateľa. K zmene situácie by dopomohol odchod organizácií sprostredkujúcich pomoc a Afrika by sa mala postaviť na vlastné nohy.⁸⁵

Čo sa týka podpory rozvojových projektov a myšlienky pomoci v podmienkach Slovenskej republiky, v roku 2010 otriasla verejnosťou informácia, že v rámci finančnej podpory detskému domovu s názvom: Detská záhrada v Keni (ďalej len DZ), bola práve manažmentom detského domova vážne porušená zmluva a slovenská strana od spolupráce odstúpila. Dôvodmi boli nezrovnalosti a falšovanie vo finančných výkazoch, či dokonca bitie detí z DZ, následkom čoho niekoľko starších chlapcov z dôvodu vážneho fyzického trestu DZ opustilo. Nadácia Integra preto spoluprácu ukončila a zastavila aj finančnú podporu. Prípacom sa následne zaoberali aj kenské štátne úrady.⁸⁶

Záver

V porovnaní s minulosťou sa problematike rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci v súčasnosti venuje čoraz viac pozornosti. Súvisí to aj so skutočnosťou, že svojím hospodárskym a ekonomickým rastom sa Slovenská republika zapojila medzi donorov poskytujúcich svoje zdroje krajinám, ktoré pomoc potrebujú. Rovnako sa v rámci boja s chudobou aj prostredníctvom Miléniových rozvojových cieľov v roku 2010 venovala pozornosť práve ich hodnoteniu, nakoľko uplynuli už dve tretiny obdobia, počas ktorých majú byť dané ciele naplnené. S vývojom aktuálnej situácie sa však posilňuje presvedčenie, že ciele nebudú do roku 2015 splnené, či už pre celosvetové dopady krízy, pre nesplnenie záväzku dostať výšku oficiálnej rozvojovej pomoci na stanovenú úroveň, alebo pre vysoko stanovené ciele.

V spoločnosti sa vyskytuje názor, že Slovensko má vlastné problémy a malo by byť skôr príjemcom ako darcom zahraničnej pomoci, vzhľadom na porovnanie životnej úrovne SR so životnou úrovňou „západných“ krajín. Avšak existujú i „východné“ – chudobnejšie krajiny a oblasti, kde je každodenným problémom nedostatok stravy, pitnej vody, vzdelania, zdravotníctva a pod. Kritici poskytovania pomoci taktiež argumentujú korupciou a stále sa nezlepšujúcim stavom v prijímajúcich krajinách, ako aj potrebou prehodnotenia tejto pomoci. Avšak doterajšie skúsenosti zahŕňajú projekty, ktoré rozvojovým krajinám či už v malom alebo veľkom meradle pomohli, a to napríklad aj prostredníctvom projektov vzdelávania, obchodu, liečenia, boju proti HIV/AIDS a pod., alebo boli krajinám odpustené ich dlhy a tým im bolo možné v značnej miere pomôcť. Humanitárna pomoc a rozvojová spolupráca priniesla rozvojovým krajinám možnosti zlepšenia ich situácie a preto má táto pomoc zmysel. Pri každej pomoci, resp. asistencii, ktorá je poskytovaná je však dôležité nerobiť prijímateľov na pomoci závislých. Rovnako je potrebné dôkladne zvážiť dôsledky poskytovanej pomoci a

⁸⁵ Porov. Shikwati, J.: *For God's Sake, Please Stop the Aid!* s.

⁸⁶ Porov. *Finančná podpora domova Detská záhrada pozastavená*. [online]. Integra. 2010. [cit. 2010.12.10.] Dostupné na internete: <http://www.integra.sk/listsponzorom.html>

to nielen pozitívneho charakteru ale predovšetkým toho negatívneho, aby sme krajinám svojou pomocou viac neublížili ako pomohli.

Mgr. Juraj Janček

Trnavská univerzita v Trnave
Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce
doktorand na Katedre rozvojových štúdií a tropického zdravotníctva
Vedie semináre a cvičenia v rámci ktorých sa venuje Rozvojovej
spolupráci, Sociálnej prevencii,
Nezamestnanosti a Sociálnym službám

Kontakt: mail: juraj.jancek@truni.sk

Použitá literatúra

1. Cox, D. R.: *International Social Work - Issues, Strategies, and Programs*. Sage Publications. 2006. ISBN 1-4129-1407-8.
2. Fabianová, L.: *Dve strany mince pomoci rozvojovým krajinám*. In *Sociální, ekonomické, právní a bezpečnostní otázky současnosti: Sborník 2. mezinárodní slovensko-české konference*. Praha: SVŠES, 2010. ISBN 978-80-86744-84-1. 600 s.
3. *Finančná podpora domova Detská záhrada pozastavená*. [online]. Integra. 2010. [cit. 2010.12.10.] Dostupné na internete: <http://www.integra.sk/listsponzorom.html>
4. Levická, J.: *Od konceptu k technike*. Trnava: TŠ pre SPVV, 2005. ISBN 80-96-89-52-6-5. 222 s.
5. Matoušek, O. a kol.: *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.
6. Moyo, D.: *Dead Aid*. USA: Farrar, Straus and Giroux, 2009. ISBN – 13:978-0-374-13956-8. 188 s.
7. Raslavská, I.: *Historický vývoj a charakteristika rozvojovej pomoci*. In *Medzinárodné vzťahy*. č. 2, roč. 4., 2006. Bratislava: Ekonomická univerzita, 2006. ISSN 1336 - 1562.
8. Raslavská, I.: *Rozvojové teórie 20. storočia*. In *Zborník príspevkov z II. medzinárodnej vedeckej konferencie Rozvojová pomoc*. Bratislava: Ekonom, 2007. ISBN 978-80-225-2381-3.
9. *Rozvojová pomoc musí zohľadňovať klimatické zmeny*. [online]. 2009 [cit. 2010.12.20.] Dostupné na internete: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/aktuality-z-eu-duben-2009/rozvojova-pomoc-musi-zohled-klimat-zmeny/1001770/52806/>
10. Shikwati, J.: *For God's Sake, Please Stop the Aid!* [online]. *Spiegel*. 2005 [cit. 2010.12.10.] Dostupné na internete: <http://www.spiegel.de/international/spiegel/0,1518,363663,00.html>
11. *Sphere Standards*. [online]. [cit. 2010.11.22.] Dostupné na internete: <http://www.aidworkers.net/?q=advice/codes-and-standards/sphere>
12. Stephey, P. – Ford, D.: *Social Work Models, Methods And Theories: A Framework For Practice*. Russell House Publishing Limited, 2000. ISBN 189892483X.
13. Szép, A.: *Rozvojová pomoc a spolupráca – výzvy a perspektívy*. Prešov: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, 2005. ISBN 80-89041-93-0. 186 s.
14. Wallerstein, N. – Bernstein, E.: *Introduction to Community Empowerment, Participatory Education, and Health*. Health Education Quarterly. 1994.

DIEVČATÁ ULICE V KENI – ZANEDBÁVANÉ POHLAVIE STREET GIRLS IN KENYA – THE NEGLECTED SEX

Dária Pecháčová – Lenka Jančovičová

Abstrakt

Deti ulice už v súčasnosti nie sú neznámym pojmom a mnohé organizácie prinášajú množstvo nových programov a projektov zameraných práve na pomoc týmto deťom. Značná časť širokej verejnosti si však niekoľko rokov pod týmto pojmom predstavovala len chlapcov a výskumy venované danej problematike sa orientovali najmä na nich. Dievčatá sa do povedomia verejnosti dostali omnoho neskôr. Dôvodom je predovšetkým ženské pohlavie, ktoré je v Afrike často prehlíadané, mnohokrát mužskou časťou spoločnosti zneužívané a problémy najmä mladých dievčat tak zostávajú pred verejnosťou aj naďalej neviditeľné. Ak sa aj dievčatá na ulici do povedomia verejnosti dostanú, sú okamžite zabudnuté. Faktom naďalej zostáva, že počet dievčat na ulici je oveľa nižší ako je počet chlapcov, čo však neznamená, že by dievčatá mali zostať nepovšimnuté. Odborníci, ktorí pracujú s deťmi ulice v mnohých svojich štúdiách a výskumoch vyslovili názor, že práca s dievčatami ulice a ich následná rehabilitácia je podstatne náročnejšia, ako s chlapcami a to vzhľadom na citlivosť pohlavia a skúsenosti, ktoré dievčatá nadobudnú pred a počas života na ulici.

Kľúčové slová

Dievčatá ulice. Keňa. Zneužívanie. Gang. Rizikové faktory.

Abstract

Street children are not unknown term today and lot of organizations bring a number of new programmes and projects to help these children. The majority of the general public for many years of the studies devoted to this topic only to boys. The girls also got into the awareness of the people later on. Girls, sex, which is often overlooked by the male part of a society in Africa and in particular the problems of abused young girls are often invisible before the public. Even if they get into public awareness, are immediately forgotten. The fact remains that the number of girls on the street is much lower than the number of boys, which, however, does not mean that girls should be unnoticed. Professionals, who work with children of the street, are declaring in many of their studies, that work with the girls and their subsequent rehabilitation is considerably more difficult, than the work with boys, because of the sensitivity of the sex and the experience gained by the girls on the street.

Key words

Street girls. Kenya. Abuse. Gang. Risk factors.

Úvod

Veľmi dlhý čas sa predpokladalo, že deti ulice – tie, ktoré ulicu pokladajú za svoj domov a rovnako aj tie, ktoré na ulici pracujú sú len mužského pohlavia, teda najmä mladí chlapci. Vo väčšine literárnych zdrojov z obdobia osemdesiatych a začiatku deväťdesiatych rokov sa pri všeobecných definíciách a charakteristikách pojmu deti ulice uvádzali len chlapci a tento pojem bol koncepcne prirovnávaný k „chlapcom ulice.“ Dievčatá ulice sa dostali do pozornosti odbornej a širokej verejnosti až ku koncu osemdesiatych rokov dvadsiateho storočia.

Vo všeobecnosti majú dievčatá tendenciu byť neviditeľné vo väčšine štúdií vykonaných na deťoch ulice. Štúdiá z roku 2001 o „rodinách ulice“ vykonaná v Nairobi uviedla pomer chlapcov ulice k dievčatám ako 9:1. Štúdiá z roku 2002, ktorá robila prieskum v 12 častiach Nairobi (*Kibera, Korogocho, Kasarani, Nairobi West/Wilsonove letisko/Madaraka, Pumwani/Ziwani/Kariokor/Majengo, City Centre, Buru Buru/Kariobangi South/KCC, Dandora/Maili Saba, Huruma/Kariobangi, Embasi, Mukuru, Mathare/Pangani/Eastleigh*) na vzorke 10 424 deťoch uviedla, že populácia dievčat na uliciach je približne 25%.⁸⁷

Je zrejmé, že staré diskriminačné metódy aplikované na ženách v mnohých prípadoch viedli k nižšiemu vzdelaniu, a zároveň nižším profesijným príležitostiam. Je potvrdené, že preferencie u chlapcov v mnohých spoločnostiach sú často spájané práve s predsudkami v postoji k rozvoju žien a rola ženy v spoločnosti je často vnímaná ako nevyhodná. Práve preto sú dievčatá v mnohých spoločnostiach zneužívané a vykorisťované. Tradičné tabuizovanie a stigmatizácia situáciu detských obetí len zhoršuje a rehabilitačný proces je oveľa náročnejší najmä pre sociálne postoje v spoločnosti, ktoré väčšinou diskriminujú obeť.

Nerovnosť pohlaví teda i naďalej patrí medzi pretrvávajúce problémy v rozvojovom svete, hlavne v dôsledku nižšej vzdelanosti žien v porovnaní s mužmi. Podľa Fabianovej – Ondrušovej je to spôsobené nielen tradičnými, kmeňovými, či náboženskými dôvodmi, ale zároveň existuje aj silná korelácia medzi chudobou rodičov a počtom detí ženského pohlavia navštevujúcich školu.⁸⁸

V Latinskej Amerike, najmä v Kolumbii a Brazílii, boli deti ulice predmetom skúmania viac ako tri desaťročia. Väčšina prvých štúdií sa však skôr venuje terminológii „deti ulice“ ako terminológii „chlapci ulice“ či „dievčatá ulice.“ Ako výsledok, rozdiely medzi chlapcami a dievčatami boli minimálne, avšak našli sa medzi nimi aj pozoruhodné výnimky.⁸⁹ Nedostatok diferencovaného zamerania výskumu - osobitne na chlapcov a osobitne na dievčatá je nápadný najmä v Keni, pretože práve tu sú dievčatá častejšie opúšťané a zneužívané. Ak je dieťa ulice výsledkom zanedbávania a zneužívania, očakávali by sme vyšší podiel dievčat na ulici, tak ako je to zvykom vo väčšine rozvojových krajín, nie však v Keni, kde počet chlapcov na ulici prevažuje nad počtom dievčat ulice.⁹⁰

Podľa SNV/Kenya - GTZ PROSYR sa dievčatá na ulici snažia prežiť za každú cenu, no prostredie, v ktorom žijú je nehostinné, skazené, kruté a dievčatá na ulici musia čeliť konštantnému strachu a obavám ako sú:

- *obťažovanie,*
- *násilie v rámci skupiny i mimo nej,*

⁸⁷ Porov. SNV/Kenya - GTZ PROSYR: *The story of children living and working on the streets of Nairobi.* s.

⁸⁸ Porov. Fabianová, L. – Ondrušová, A.: *Sociálna a ekonomická núdza žien vo vybraných krajinách tretieho sveta.* In *Zborník príspevkov: Sociálna a ekonomická núdza – bezpečnosť jedinca a spoločnosti.* s. 169 - 177.

⁸⁹ Porov. Campos et al, 1994. In Apteckar, L. – Ciano – Federoff, L. M.: *Street children in Nairobi: Gender Differences in Mental Health.* s.

⁹⁰ Porov. Apteckar, L. – Ciano – Federoff, L. M.: *Street children in Nairobi: Gender Differences in Mental Health.* s.

- *užívanie drog a obchod s drogami na ulici,*
- *sexuálne vykorisťovanie spolu s vysokým rizikom nákazy pohlavne prenosných chorôb a HIV/AIDS,*
- *samota a strach,*
- *fyzické i psychické zneužívanie a týranie,*
- *hladovanie a podvýživa,*
- *skoré, neplánované a nekontrolované tehotenstvo,*
- *zlé hygienické a sanitárne podmienky.*⁹¹

Tieto obavy, ktorým dievčatá na ulici čelia často prispievajú k nepohode a k psychickým problémom, ktoré mnoho dievčat na ulici prežíva. Časte fyzické, či sexuálne násilie zažívané zo strany mužského pohlavia súvisí s neprestajným strachom, s ktorým dievčatá na ulici žijú. Dievčatá na rozdiel od chlapcov, udržiavajú minimálne kontakty so svojou rodinou a na ulici sú prakticky samé. Nemajú takmer žiadnych príbuzných a ich jediným domovom a útočiskom je ulica a gangová skupina, ktorá je zároveň aj ich jedinou rodinou.

Rodinné prostredie dievčat ulice

Štúdie vykonané v rámci rodinného prostredia detí ulice poukázali na to, že väčšina detí pochádza z dysfunkčných a neúplných rodín. Avšak tieto deti sami seba väčšinou nevnímali ako opustené. Aj deti časom dokážu pochopiť a dospieť k názoru, že polygamia a časté sexuálne striedanie partnerov je v ich kultúre povolené a normálne. Často zažívajú, že ich otec z toho dôvodu opúšťa rodinu.

Väčšina výskumov označila rozpad rodiny ako hlavnú príčinu života dievčat na ulici. Tento pohľad odráža porovnanie medzi bežnými dievčatami v rodine a dievčatami ulice, ukazujúc na dievčatá ulice ako na tie, u ktorých je menej pravdepodobné že pochádzali z úplnej rodiny a len veľmi zriedka mali prístup k tečúcej vode alebo toaletám, ich rodičia boli zvyčajne nezamestnaní, negramotní, bez záujmu o svoje deti a s väčším sklonom k násiliu. Tieto zistenia pochádzajú zo štúdií vykonaných predovšetkým priamo na uliciach s dievčatami vnímanými ako opustenými a úplne odlúčenými, bez akýchkoľvek kontaktov so svojimi rodinami.⁹²

Navyše mnohé štúdie taktiež zistili, že väčšina detí pri rozchode rodičov nezažila také silné emočné situácie ako zažívajú deti v „západnom svete“ počas rozvodu rodičov. Namiesto toho, boli tieto deti zvyknuté na život v rodine, kde sa často na krátke obdobia striedali v domácnosti rôzni muži. Viac ako 75% detí pochádza zo zväzku muža a ženy, ktorí neboli právne zosobášení len spolu určité obdobie žili, mali deti a potom sa rozišli. Následne na to, rovnako muži ako aj ženy tvorili zväzky s ďalšími partnermi. Ako výsledok všetkých týchto zväzkov, deti zvyčajne majú automaticky 3 rodiny: biologickú rodinu, priženú rodinu matky a priženú rodinu otca.⁹³

V mnohých diskusiách sa objavili domnienky, že táto nová moderná africká rodina na rozdiel od tej tradičnej rozšírenej rodiny nebude viazaná pocitom spoločnej pospolitosti spojovanej s africkým rodom.

Výskumy ukázali, že existuje mnoho medziľudských a psychologických problémov spojených práve s touto novou rodinnou štruktúrou, ktoré sa viažu práve k počiatkom problematiky detí ulice. Prvým problémom je súrodenecká rivalita, ktorá sa v tomto novom

⁹¹ Porov. SNV/Kenya - GTZ PROSYR: *The story of children living and working on the streets of Nairobi*. s.

⁹² Porov. Scanlon, T. J. – Tomkins, A. – Lynch, M. A. – Scanlon, F.: *Street Children in Latin America*. s.

⁹³ Porov. Aptekar, L. – Ciano – Federoff, L. M.: *Street children in Nairobi: Gender Differences in Mental Health*. s.

rodinnom type stáva veľmi komplexnou. Hoci je ako príčina k začatiu života na ulici rozpoznávaná oveľa menej než je napríklad údajné zneužívanie nevlastným otcom alebo absencia otca v rodine, práve súrodenecké súperenie môže byť častejšou príčinou k opúšťaniu domovov a voľbe ulice, ako je obvyčajne považované. Mnoho odborníkov zistilo, že samotné deti ulice si často pri zodpovedaní otázky o rodinných problémoch ako príčine k voľbe ulice pred domovom, predstavujú len problémy s rodičmi (zneužívanie, zanedbávanie, alkoholizmus, či prostitúcia u rodiča) a nikdy si pod týmto názvom nepredstavovali aj súrodenecké problémy. Aj preto je súrodenecké súperenie uvádzané ako jedna zo skrytých príčin detí ulice v Keni a mnoho detí po rozsiahlejších a otvorených rozhovoroch uviedlo problémy s nevlastnými súrodencami ako jednu z hlavných príčin opustenia domova.⁹⁴

Ďalším dôvodom je, že kvôli chudobe sú deti často nútené spať v jednej posteli spolu s matkou a súrodencami, navyše v rovnakej izbe ako matkini partneri. Napríklad správa Undugu Society z roku 1990-1991 uviedla, že 80% dievčat ulice pochádza z garzoniok. Najčastejšími dôvodmi, ktoré dievčatá na ulici uviedli ako príčinu voľby ulice pred domovom bol permanentný strach a obavy zo znásilnenia matkinými partnermi. Podľa výskumu Onyanga, viac ako 80% dievčat ulice bolo sexuálne zneužitých.⁹⁵

Život na ulici v každom prípade nie je jednoduchý a adaptácia dievčat na začiatku je psychicky veľmi náročná. Vyžaduje psychickú odolnosť voči negatívnym javom spájaných so životom na ulici a každé dievča používa vlastné stratégie zvládania a prežívania na ulici.

Adaptácia dievčat na ulici a kontakt s rodinou

V porovnaní s chlapcami, dievčatá začínajú na ulici žiť neskôr, až po dosiahnutí veku 10 rokov. Keď dievčatá vstúpia do puberty, sú vnímané čisto zo sexuálneho hľadiska a ak nie sú považované mužmi za atraktívne, stránia sa ich. V takomto prípade týmto dievčatám zostávajú len dve možnosti: alebo sú úplne odmietnuté inými deťmi ulice alebo sú nútené prostituovať. V oboch prípadoch boli vnímané ako nehodné starostlivosti chlapcov ulice a strednou vrstvou Keňanov.⁹⁶

Adaptácia chlapcov na život na ulici je odlišná od tej dievčenskej. Chlapci sa vyrovnávajú so životným štýlom na ulici prostredníctvom združovania sa a vytvárania chlapčenských skupín. Vodcovia skupiny si vezmú niekoľko dievčat ako svoje „ženy.“ Chlapci – vodcovia vedia, že ich „ženy“ sú nedotknuteľné inými chlapcami zvonku či zvnútra skupiny a zabezpečujú im dostatok jedla na prežitie. Na oplátku chlapci vyžadujú sexuálne privilégiá, ktoré im patria ako „manželom.“ Taktiež mnoho dievčat prevádzkuje na ulici sex za peniaze v obmedzenej miere. Rovnako bolo zistené, že „manželia“ nemali problém nechať svoje „manželky“ vykonávať dvojité úlohy, a to úlohu manželiek a úlohu prostitútok. Čokoľvek čo sa dievčatá na ulici v chlapčenských skupinách/gangoch učili, učili sa to s nízkym statusom ženy, teda rovnakým statusom, ktorého boli svedkami v domovoch svojich matiek.⁹⁷

Na rozdiel od silných chlapčenských gangov, autori nenašli žiadne silné dievčenské skupiny, ktoré by dievčatá vytvárali a v ktorých by sa družili a pomáhali si navzájom prežiť na ulici. Väčšina dievčat sa vyrovnávala so životom na ulici skôr ako prívesky chlapcov, aj keď im chlapci neposkytovali dostatočnú ochranu, ktorú by potrebovali. Samotná sloboda, ktorú im chlapci dali, v zmysle ich duálnych úloh ako manželiek a ako zdroja príjmov

⁹⁴ Porov. Apteekar, L. – Ciano – Federoff, L. M.: *Street children in Nairobi: Gender Differences in Mental Health*. s.

⁹⁵ Porov. Onyango, P. et al.: *Research on Street Children in Kenya*. s.

⁹⁶ Porov. Apteekar, L. – Ciano – Federoff, L. M.: *Street children in Nairobi: Gender Differences in Mental Health*. s.

⁹⁷ Porov. Muraya, J.: *Street Children: A Study of Street Girls in Nairobi, Kenya*. Swansea. s.

prostredníctvom sexuálnych praktík ukazuje na nedostatok záujmu a nedostatok starostlivosti, ktorú im poskytovali.⁹⁸

Ďalšie štúdie tiež priniesli poznatky o rodinných putách dievčat ulice s príbuznými, najmä s rodičmi. V porovnaní s chlapcami, ktorí väčšinou udržiavali vzťahy najmä s matkami, väčšina dievčat rodinné putá úplne pretrhla.

Nairobské štúdie z roku 1993 hovoria o 2/3 dievčat ulice, ktoré neudržiavali žiadny kontakt so svojimi príbuznými. Väčšina kenských dievčat je vychovávaných v domácnostiach riadených ženou a ak sa rozhodnú pre život na ulici, je to najmä pre zneužívanie a konflikty v rodine. Na ulici stratégie zvládania a prežívania, ktoré ich naučili matky úplne zlyhali. Zatiaľ čo chlapci sa od matky už od útleho veku učia ako prežiť na ulici a ako prispievať do rodinného rozpočtu, dievčatá takéto „tréning“ nedostávajú, čo prispieva k ich zraniteľnosti v tomto drsnom prostredí. Aj preto väčšina dievčat trpí častejšie mentálnymi zdravotnými problémami ako chlapci. Taktiež v otázke vytvárania a budovania vzťahov, si dievčatá udržiavali odstup od iných dievčat a rovnako aj od kenských žien pracujúcich nejaký čas práve s dievčatami ulice. V porovnaní s dievčatami, chlapci nemali žiadne problémy s vytváraním nových a silných priateľstiev, ako vo vnútri skupiny, tak i mimo nej.⁹⁹

To, v akom rodinnom prostredí dievčatá vyrastajú a aké sú vzťahy medzi nimi a rodičmi, výrazne formuje ich identitu a ďalšiu budúcnosť. Ak je rodinné prostredie nevyhovujúce a dochádza k narušovaniu súkromia dievčat hraničiaceho s porušovaním ľudských práv, dievčatá sú i napriek mladému veku pripravené rodinu navždy opustiť.

Rizikové faktory posilňujúce „únik“ dievčat na ulicu

Existuje niekoľko faktorov, ktoré prispievajú k tomu, aby sa dievčatá rozhodli pre život na ulici a opustili svoje domovy, ktoré im dovtedy poskytovali akú takú ochranu a istotu. Tieto faktory sme klasifikovali do viacerých oblastí, v ktorých sú práva dieťaťa v určitom slova zmysle obmedzované a ktoré prispievajú k voľbe života na ulici.

Existujú skutočnosti, ktorým sú dievčatá v Keni vystavené a ktoré následne ovplyvňujú ich rozhodnutie k životu na ulici. Silva, ich kategorizuje do nasledujúcich otázok:¹⁰⁰

Zdravotné otázky

Nasledujúce zdravotné problémy majú vplyv na prežitie dievčaťa a často spôsobujú, že sa doma cíti ohrozené a zároveň vníma, že jeho existencia je neistá:

- *tradičné kmeňové praktiky* praktizované v mnohých kenských domácnostiach, ktoré sú škodlivé pre zdravý vývoj dievčaťa.

*Jedným z takýchto príkladov je mrzačenie ženských pohlavných orgánov (tzv. ženská obriezka), jav, ktorý sa vo svete vykonáva už viac ako 4000 rokov a ktorú vo svete podstúpilo okolo 140 miliónov dievčat. Napriek tomu, že je tento jav v Keni od roku 1990 zakázaný, naďalej sa nelegálne vykonáva v niektorých kmeňoch (najmä kmene Samburu a Pokot) a dievča, ktoré ho nepodstúpi, je vylúčené z komunity a zažíva spoločenskú degradáciu. Ženská obriezka sa vykonáva vo veku 4 - 13 rokov a podľa miestneho obyvateľstva má sociálny a výchovný význam.*¹⁰¹

⁹⁸Porov. Apteekar, L. – Ciano – Federoff, L. M.: *Street children in Nairobi: Gender Differences in Mental Health*. s.

⁹⁹Porov. Muraya, J.: *Street Children: A Study of Street Girls in Nairobi, Kenya*. Swansea. s.

¹⁰⁰Porov. Silva, T.: *Girl – children in vulnerable situations*. s.

¹⁰¹Porov. Jančovičová, L. – Ondrušová, A.: *Vybrané problémy sociálnej pediatrie v Keni*. In *Zborník z príspevkov Ochrana života XII*. s.

- *náchylnosť kurčítým ochoreniam* ako je napr. anémia z dôvodu pohlavia a fyziologických potrieb a zanedbanie tohto stavu zo strany rodičov,
- *nedostatok výživy a nesprávna výživa,*
- *vplyv tehotenstva* na zdravotný stav dievčaťa.

Vývojové otázky

Táto štúdia poukazuje na to, že práva dievčaťa na primeraný vývoj sú narušované najmä diskrimináciou/rodovým stereotypom v školách, ako aj prostredníctvom negatívneho obrazu v masmédiách, čo sa prejavuje najmä ako:

- odchod zo školy na ulicu najmä kvôli chudobe, tehotenstvu mladistvých a zdravotnému postihnutiu,
- sledovanie požiadaviek so zreteľom na pohlavie pri voľbe zamestnania,
- negatívne zobrazovanie mladých dievčat: ako sexuálne objekty, obeť v inzerátoch,
- šírenie pornografických materiálov podporujúcich a posilňujúcich sexuálne zneužívanie dievčat,
- krytie prípadov znásilnenia a ďalších zločinov páchaných na ženách,
- premietanie filmových ukážok s odrazom násilia, ktoré môže ovplyvniť zmyšľanie mladých ľudí.¹⁰²

Štúdia taktiež upozorňuje na skutočnosť, že pracujúce dievčatá sa vzdávajú školskej dochádzky a ďalších iných vývojových potrieb a tento dôsledok poukazuje na to, že:

- mnoho mladých dievčat bolo najatých ako domáce pomocníčky - pracujú a žijú ďaleko od domova,
- mladé dievčatá, ktoré pracujú a žijú ďaleko od domova sú viac zraniteľné v otázke fyzického, ale najmä sexuálneho zneužívania, či prerušenia školskej dochádzky ako dievčatá, ktoré žijú doma,
- dievčatá z vidieka sú často obeťami nezákonných povolání a následnej prostitúcie,
- pracujúce dievčatá nemajú dostatok času na voľnočasové aktivity a odpočinok.¹⁰³

Formovanie identity je jedným z ďalších vývojových problémov, ktoré tieto dievčatá zažívajú. Sebavedomie dievčat sa formuje v prostredí, ktorého sociálny kontext je obzvlášť nepriateľský naladený. Identita, najmä na začiatku adolescencie, je výrazne formovaná prostredníctvom toho, ako jednotlivca vníma jeho okolie a akým spôsobom s ním komunikuje a plne závisí na dialogickom vzťahu medzi jednotlivcom a jeho sociálnym prostredím. Ak je uvedené tvrdenie pravdou, je jednoduché vidieť ako dievčatá ulice trpia keď ide o formovanie ich identity.

Väčšina ľudí k nim vo všeobecnosti prechováva negatívny postoj, vníma ich s podozrením a správa sa k nim ako k „*mladým kriminálničkám*,“ ktoré musia byť napravené ešte kým sú mladé. Deti sú často policajtni obviňované za zločiny, ktoré nespáchali a fyzicky za ne trestané a všetko, čo vykonajú je často spájané s deviantným správaním. Čo sa týka ich sebavedomia, dievčatá sa považujú za menejcenné, neschopné a odsúdené zvyškom spoločnosti. Dôsledky týchto skúseností z psychologického hľadiska pohody týchto detí sú takmer vždy negatívne. Väčšina týchto detí vrátane dievčat sú psychicky traumatizované, - bolo im ukradnuté detstvo a boli nútené začať žiť životom dospelých už v útlom, detskom veku. Všetky tieto faktory zabraňujú ich intelektuálnemu, emocionálnemu a fyzickému rastu. Deti sú fyzicky malé vzhľadom k ich veku, pre chronickú podvýživu, ktorou na ulici trpia a ktorou bol potlačený ich rast.¹⁰⁴

¹⁰² Porov. Silva, T.: *Girl – children in vulnerable situations*. s.

¹⁰³ Porov. Silva, T.: *Girl – children in vulnerable situations*. s.

¹⁰⁴ Porov. Lugalla, J. P. L. – Kibassa, C.G.: *Urban Life and Street Children's Health. Children's Accounts of Urban Hardships and Violence in Tanzania*. s.

Otázky ochrany

Otázky nedostatočnej ochrany dievčaťa, posilňujú násilie páchané na dieťati ženského pohlavia. Násilie páchané na maloletých dievčatách v posledných rokoch so stúpajúcou tendenciou prináša potrebu zvýšenej ochrany.

Najmä v prípadoch, keď ide o:

- vysoký počet maloletých dievčat venujúcich sa prostitúcii alebo iným formám komerčného sexuálneho vykorisťovania,
- veľký výskyt prípadov sexuálneho zneužívania, znásilnení a incestov u mladých dievčat,
- zaujatosť súdov a práva ak ide o ženskú obeť, najmä však maloleté dievčatá.¹⁰⁵

Záver

Napriek určitému pokroku týkajúceho sa legislatívnych úprav v krajine s cieľom podpory ochrany žien a najmä maloletých dievčat, stále dochádza k nárastu tejto problematiky a neschopnosti tento závažný fakt účinne riešiť i v praxi. Väčšina dievčat žijúcich na ulici má spoločné charakterové črty, ako vytváranie nestálych emocionálnych vzťahov, negatívny pohľad na svet, sociálnu stigmatizáciu, násilie, vykorisťovanie a neistú budúcnosť. Nejde o jav, ktorý by bolo možné zo sveta odstrániť, ale predovšetkým o sociálny problém, ku ktorému je potrebné pristupovať veľmi citlivo a neustále hľadať efektívnejšie možnosti jeho riešenia.

V rámci hľadania možností pomoci danej cieľovej skupine dievčat, je okrem samotnej intervencie nevyhnutné čo najviac analyzovať a pátrať po hlavných rizikových faktoroch, ktoré vplývajú na voľbu života na ulici. Považujeme za potrebné identifikovať najzávažnejšie dopady, ktoré tento životný štýl prináša do zdravotnej, psychickej a sociálnej sféry života v každom jednotlivom prípade a podľa toho voliť čo najefektívnejšie zásahy, ktoré môžu priniesť želanú zmenu. Život dievčat na ulici sa spája so značnými problémami týkajúcimi sa sexuálneho a reprodukčného zdravia. Zvyšovať povedomie o najčastejších ochoreniach medzi nimi s dôrazom na informácie o HIV/AIDS, rizikách prostitúcie je dôležité v akejkoľvek fáze ich života, či už je to priamo na ulici alebo aj počas samotnej resocializácie v zariadení.

Rovnaké je to aj v prípade osvety o drogových závislostiach. Pri práci s dievčatami považujeme za kľúčové zisťovanie rodinného prostredia, frekvenciu kontaktov s rodinnými príslušníkmi a možnosť sanácie rodiny počas procesu pomoci. Bez spolupráce s rodinou je možné dosiahnuť zmeny v živote týchto dievčat len veľmi ťažko.

Mgr. Dária Pecháčová

Trnavská univerzita v Trnave

Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce

doktorandka na Katedre rozvojových štúdií a tropického zdravotníctva

Pôsobí aj na pracovisku VŠ ZaSP sv. Alžbety v Nairobi, v Keni

¹⁰⁵ Porov. Silva, T.: *Girl – children in vulnerable situations*. s.

PhDr. Lenka Jančovičová, PhD.

Trnavská univerzita v Trnave

Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce

odborná asistentka na Katedre rozvojových štúdií a tropického zdravotníctva

vedúca špecifického pracoviska Keňa TU – FZaSP

Pôsobí aj na VŠ ZaSP sv. Alžbety v Bratislave

Prednáša Základy humanitárnej a rozvojovej pomoci,

Sociálnu prácu s rodinou, Sociálnu prevenciu

a Sociálno-psychologické výcviky.

Kontakt: poštová adresa: Katedra rozvojových štúdií a tropického zdravotníctva

Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce

Trnavská univerzita

Univerzitné námestie 1, 918 43 Trnava

Použitá literatúra

1. Aptekar, L., – Ciano – Federoff, L. M.: *Street children in Nairobi: Gender Differences in Mental Health*. 2005. ISSN 1999-00-00. 11 s.
2. Fabianová, L. – Ondrušová, A.: *Sociálna a ekonomická núdza žien vo vybraných krajinách tretieho sveta*. In *Zborník príspevkov: Sociálna a ekonomická núdza – bezpečnosť jedinca a spoločnosti*. Bratislava: Vysoká škola sv. Alžbety, 2009. ISBN 978-80-89271-63-4. s. 169 - 177.
3. Jančovičová, L. – Ondrušová, A.: *Vybrané problémy sociálnej pediatrie v Keni*. In *Zborník z príspevkov Ochrana života XII*. Trnava: 2011. ISBN 978-80-8082-511-9. s. 37 - 42.
4. Lugalla, J. P. L. – Kibassa, C. G.: *Urban Life and Street Children's Health. Children's Accounts of Urban Hardships and Violence in Tanzania*. Piscataway: Transaction Publishers, 2003. ISBN 3-8258-6690-4. 158 s.
5. Muraya, J.: *Street Children: A Study of Street Girls in Nairobi, Kenya*. Swansea. Wales: Center for Development Studies, University College of Swansea, 1993.
6. Onyango, P. et al.: *Research on Street Children in Kenya*. Nairobi: Catholic Bookshop. 1990. ISBN 90-76-54398-8. 87 s.
7. Scanlon, T. J. – Tomkins, A. – Lynch, M. A. – Scanlon, F.: *Street Children in Latin America*. BMJ 316:596, 1998. 12 s.
8. Silva, T.: *Girl – children in vulnerable situations*. Florencia: Unicef, 2006. 13s.
9. SNV/Kenya – GTZ PROSYR.: *The story of children living and working on the streets of Nairobi*. 2002. ISSN: 2068 – 0236. 118 s.

ANALÝZA REALIZOVANÝCH TRÉNINGOV V REGIÓNE KWALE V OBLASTI STAROSTLIVOSTI O MATKU A DIEŤA V KONTEXTE PODVÝŽIVY V KENI

ANALYSIS OF TRAININGS CONDUCTED OUT IN THE REGION OF KWALE IN THE AREA OF CARE FOR MOTHER AND CHILD IN THE CONTEXT OF MALNUTRITION IN KENYA

Ján Bodo – Adéla Novotná – Lenka Jančovičová

Abstrakt

Príspevok zahŕňa údaje získané na základe „*Analýzy realizovaných tréningov v oblasti starostlivosti o dieťa a matku v kontexte podvýživy a subjektov, ktoré tréningy realizovali v rokoch 2005 – 2010 v regióne Kwale, v Keni.*“ Aktivita bola realizovaná v rámci projektu Slovak Aid, schváleného Slovenskou agentúrou pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu, ktorý implementuje Trnavská univerzita, Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce na špecifickom pracovisku v Keni, v pobrežnom regióne Kwale od októbra 2011. Ide o projekt, ktorý sa zameriava na sociálno-zdravotnícku starostlivosť o podvyživené deti do 5. roku života a ich matky v regióne Kwale. Primárnym cieľom projektu je znižovanie detskej úmrtnosti prostredníctvom zlepšovania zdravotného stavu podvyživených detí (vo veku 0 - 5 rokov) a prostredníctvom poradenstva v oblasti výživy poskytovaného matkám podvyživených detí, v regióne Kwale. Získané údaje predkladanej analýzy sa týkajú obsahu, rozsahu, ako i objektu a subjektu jednotlivých vzdelávacích aktivít. Samotná správa slúžila ako podklad pre vypracovanie obsahu vzdelávacieho tréningu v oblasti detskej podvýživy, určeného komunitným zdravotníckym pracovníkom v regióne Kwale, ktorý autori realizovali priamo v teréne.

Kľúčové slová

Podvýživa. Tréning. Komunitní zdravotnícki pracovníci. Keňa.

Abstract

This article summarizes the data obtained on the basis of „*Analysis conducted trainings in the area of care for the child and the mother, in the context of the malnutrition and the entities which implement trainings in the years 2005-2010 in Kwale region, in Kenya.*“ Activity was carried out in the framework of the project approved by the Slovak Agency for international development cooperation, which is implemented by Trnava University, Faculty of Health and social work, Department of Development Studies and Tropical Health in Kenya, in Kwale region from October 2011. The project, which focuses on social and health care for malnourished children under 5 year and their mothers in the Kwale region. Analysis of the data obtained concerning the content, scope, object and subject of the educational activities. The report served as a basis for the elaboration of the content of the educational training itself in the field of child malnutrition, the designated community professionals in the region of Kwale.

Key words

Malnutrition. Training. Community health – care workers. Kenya.

Úvod

K hlavným účelom realizovaného projektu patrí zlepšenie dostupnosti sociálnej a zdravotnej starostlivosti, zníženie podvýživy u detí a prenos expertízy na komunitných zdravotníckych pracovníkov prostredníctvom vzdelávacieho tréningu. V rámci hlavných aktivít projekt vyškolicil lokálnych expertov a zriaďuje tri výživové centrá, ktorými sa zabezpečí aj udržateľnosť projektu.

Potrebné údaje k tejto analýze boli zozbierané v teréne, vyslanými expertmi, informácie nám poskytla predovšetkým regionálna výživová oficiérka (*District Nutritional Officer DNO*) pre región Kwale, pôsobiaci v regionálnej nemocnici (*Kwale District Hospital*). Táto nemocnica koordinuje aktivity v oblasti výživy vo všetkých zdravotníckych zariadeniach v regióne. Je v pôsobnosti Ministerstva verejného zdravotníctva a sanitácie. Niektoré údaje boli získané na základe spolupráce s organizáciami pôsobiacimi v regióne, ako je:

- *Kenya Red Cross,*
- *Aga Khan Health Service,*
- *Mercy U.S.A.,*
- *Arid Lands Resource Management Projects (ALRMP).*

Vzdelávacie programy pre zdravotnícky personál v oblasti starostlivosti o matku a dieťa v kontexte podvýživy

V rámci vzdelávacích programov určených zdravotníckemu personálu, ktoré sa zameriavajú na starostlivosť o matku a dieťa v kontexte podvýživy, možno identifikovať dva programy, ktoré sú upravované na národnej úrovni, štandardizované do formy smerníc a tréňované v zdravotníckych zariadeniach. Prvým je tzv. ***Integrovaný manažment akútnej podvýživy*** - (*Integrated Management of Acute Malnutrition - IMAM*), ktorý sa zaoberá predovšetkým vážnou a stredne ťažkou akútnou podvýživou u detí do 5 rokov. Druhým je Integrovaný kurz – ***Kŕmenie/stravovanie dojčiat a detí do 5 rokov, starostlivosť o dojčiacu matku*** – (*Infant and Young Child Feeding - IYCF*), ktorý sa zameriava na prevenciu vzniku detskej podvýživy. K obojom programom existujú príručky a výukové materiály. IMAM vychádza z národných smerníc manažmentu akútnej podvýživy (*National Guideline of Integrated Management of Acute Malnutrition*) vydaného Ministerstvom zdravotníctva v roku 2009. IYCF je detailne popísaný vo forme príručiek ako pre organizátorov, tak pre lektorov a účastníkov tréningov - *Kŕmenie/stravovanie dojčiat a detí do 5 rokov, starostlivosť o dojčiacu matku* (*Infant and Young Child Feeding Counselling: Integrated Course. IYCF*). Príručky boli vytvorené Svetovou zdravotníckou organizáciou (WHO) a UNICEF-om. Je potrebné uviesť, že ďalším vzdelávacím programom, ktorý je upravený na národnej úrovni a súvisí s detskou podvýživou je ***Prevencia prenosu z matky na dieťa*** (*Prevention of Mother To Child Transmission - PMTCT*). Tento program sa zaoberá výhradne témou prevencie prenosu HIV z matky na dieťa. Vzhľadom k tomu, že HIV je jeden z najvýraznejších faktorov vzniku podvýživy, táto téma sa objavuje u oboch vyššie zmienených programov.

Všetky vzdelávacie programy pre zdravotnícky personál sú potom teoreticky vyučované a prakticky tréňované v troj - alebo päť denných blokoch. Na základe toho sa odlišuje, či sa jedná o tzv. trojdennú „senzitivizáciu,“ tzv. scitlivovanie v danej problematike, alebo plnohodnotný päťdenný tréning, na konci ktorého je účastník oprávnený získať certifikát. Počas oboch vzdelávacích programov účastníci vyplňujú na jeho začiatku a konci vedomostný test.

Vzdelávacie programy v kontexte detskej podvýživy v regióne Kwale v rokoch 2005 - 2010

Vzdelávacie aktivity v oblasti starostlivosti o matku a dieťa v kontexte podvýživy sú pre zdravotnícky personál v regióne Kwale realizované až od roku 2008. Za sledované obdobie prebehlo v regióne Kwale 5 trojdenných „senzitivizácií“, teda stretnutí na „scitlivovanie“ v danej oblasti a jeden tréning. Realizované boli zo strany neštátnych inštitúcií v spolupráci s Ministerstvom verejného zdravotníctva a sanitácie. Údaje o počte a type vzdelávacích programov, vrátane subjektu, ktorý program realizoval a počtu účastníkov sú usporiadané v nasledujúcej tabuľke a popísané nižšie.

Tabuľka 1: Vzdelávacie programy realizované v rokoch 2005 až 2010

Rok	Typ programu	Téma	Dĺžka	Realizátor	Počet účastníkov*	
					HWS	CHWs
2008	Senzitivizácia	IMAM	3 dni	ALRMP	13	0
2009	Senzitivizácia	IMAM	3 dni	ALRMP	15	0
	Tréning	IMAM	5 dní	APHIA II	1	0
	Senzitivizácia	IYCF	3 dni	APHIA II	0	19
2010	Senzitivizácia	IMAM	3 dni	MERCY U.S.A.	0	21
	Senzitivizácia	IYCF	3 dni	MERCY U.S.A.	20	0
TOTAL					49	40

*HWS – Health Workers – zdravotné sestry, clinical officers a lekári pôsobiaci priamo v zdravotníckych zariadeniach; CHWs – Community Health Workers – komunitní zdravotní pracovníci bez štandardného zdravotníckeho vzdelania

Integrovaný manažment akútnej podvýživy - (Integrated Management of Acute Malnutrition – IMAM) - 2008 – Stretnutia „senzitivizácie“ – scitlivovania na danú tému.

V októbri 2008 prebehla trojdenná IMAM „senzitivizácia“ určená pracovníkom pôsobiacim priamo v zdravotníckych zariadeniach. Realizátorom bola Arid Lands Resource Management Projects (ALRMP), organizácia vytvorená kenskou vládou v roku 1996 za účelom riešenia kritických situácií spojených s drastickými suchami, ktoré postihli krajinu. Projekt, ktorý je dlhodobo podporovaný Svetovou bankou, sa rozšíril po celom území Kene naprieč suchými a polosuchými oblasťami a v súčasnosti tiež intervnuje do oblasti podvýživy.

Preberané témy boli zvolené v súlade s IMAM príručkou tak, aby zdravotnícki pracovníci boli schopní správne posúdiť a viesť liečbu vážne podvyživených detí. Vzhľadom k tomu, že sa jednalo o scitlivovanie v danej problematike boli témy menej dôležité pre zdravotnícky personál: ako terapeutická starostlivosť, manažment stredne akútnej podvýživy, komunitná práca a mobilizácia, doplnková strava, či skladovanie potravín skrátené, alebo úplne vypustené. Z časových dôvodov nebolo možné zaradiť praktickú časť. Program bol nasledujúci:

- *Všeobecný prehľad - Miléniové ciele, štatistiky, definície, príčiny a následky podvýživy (1h);*
- *Patofyziológia a Diagnostika podvýživy (1h);*
- *Manažment vážnej podvýživy pre hospitalizovaných (5h);*
- *Výživa a HIV a Výživa detí do 6 mesiacov (1,5h);*

- *Výživa hospitalizovaných pacientov a príprava terapeutickej stravy (2h);*
- *Liečba vážne podvyživených (3h);*
- *Terapeutická starostlivosť pre vážne podvyživené deti nevyžadujúce hospitalizáciu*
- *a Manažment stredne akútnej podvýživy (1,5h).*

Súčasťou boli priebežné a záverečné opakovania (3h) a tvorba pracovných plánov pre účastníkov a evaluácie (5h). Celkové trvanie výučby bolo 21 hodín. Tréningu sa zúčastnilo 13 zdravotníckych pracovníkov z regiónu - *Kwale, Tiwi, Lukore, Ng'ombeni, Magodzeni, Mwapala, Shimba Hills, Msulwa*. Senzitizácia sa konala v Kwale, v regionálnom zdravotníckom výskumnom centre, v areáli nemocnice.

Senzitizácia - Integrovaný manažment akútnej podvýživy - (Integrated Management of Acute Malnutrition – IMAM) - 2009

Takmer po roku prebehla v septembri 2009 druhá senzitizácia. Organizovaná bola opäť zo strany ALRMP na podnet Ministerstva verejného zdravotníctva a sanitácie v Kwale, v regionálnom zdravotníckom výskumnom centre. Programu sa zúčastnilo 15 zdravotníckych pracovníkov z tých zdravotníckych stredísk, ktoré nebolo možné zahrnúť v predchádzajúcom programe – *Vyongwani, Matuga, Waa, Mazumalume, Kiteje, Mbuguni, Mwaluphamba, Mkongani, Kizibe a Lukore*. K vyučujúcim patrili odborníci z ALRMP a Dr. Fatima Haji, regionálna medicínska oficiérka z Ministerstva verejného zdravotníctva a sanitácie. Program bol totožný s vyššie uvedeným.

Tréning - Integrovaný manažment akútnej podvýživy - (Integrated Management of Acute Malnutrition – IMAM) - 2009

V októbri 2009 sa opäť na podnet Ministerstva verejného zdravotníctva a sanitácie konal v sledovanom období jediný päťdenný IMAM tréning organizovaný zo strany organizácie AIDS, Populačná a zdravotnícka integrovaná pomoc (*The Aids, Population and Health Integrated Assistance APHIA II*). Projekt APHIA II je financovaný USAID. Hlavným cieľom je intervenovať v oblasti HIV/AIDS, TB, reprodukčného zdravia a plánovania rodiny, malárie a v neposlednom rade starostlivosti o matku a dieťa. APHIA II pôsobí po celej Keni.

Tréningu, ktorý bol určený opäť iba zdravotníckym pracovníkom všetkých regiónov pobrežnej provincie, sa mohol zúčastniť iba 1 zdravotnícky pracovník z regiónu Kwale, ktorý na konci obdržal certifikát. Tréning sa riadil IMAM príručkou a štandardným rozsahom nasledujúcich tém:

- *Všeobecný prehľad - Miléniové ciele, štatistiky, definície, príčiny a následky podvýživy (1h);*
- *Patofyziológia podvýživy (1h);*
- *Diagnostika podvýživy (2h);*
- *Manažment vážnej akútnej podvýživy pre hospitalizovaných, liečba a strava (6h);*
- *Výživa a HIV a Výživa detí do 6 mesiacov (1h);*
- *HIV/AIDS (1h);*
- *Výživa hospitalizovaných pacientov a príprava terapeutickej stravy (1h);*
- *Terapeutická starostlivosť pre vážne podvyživené deti nevyžadujúce hospitalizáciu (1,5h);*
- *Manažment stredne akútnej podvýživy (1,5h);*
- *Doplnková strava (0,5h);*
- *Praktická časť na oddelení a ambulancii (7h);*
- *Komunitná práca – terapie a mobilizácia (1,5h);*
- *Písanie reportov a Skladovanie stravy (1,5h);*

- *Personálne a materiálne zaistenie prevencie podvýživy (1,5h).*

Súčasťou tréningu boli opäť priebežné a záverečné opakovania (7h) a tvorba pracovných plánov a evaluácie (1,5h). Celková výučba trvala 36,5 hodiny.

Senzitizácia - Kŕmenie/stravovanie dojčiat a detí do 5 rokov, starostlivosť o dojčiacu matku (Infant and Young Child Feeding Counselling: Integrated Course. IYCF) - 2009

V decembri 2009 prebehla prvá IYCF senzitizácia. Z regiónu Kwale dostalo príležitosť 19 komunitných zdravotníckych pracovníkov zo spádových oblastí všetkých devätnástich zdravotníckych stredísk v regióne - *Kwale, Tiwi, Magodzeni, Msulwa, Matuga, Waa, Mbuguni, Mwaluphamba, Kibuyuni, Lukore, Mkundi, Kizibe, Shimba Hills, Vyongwani, Mazumalume, Kiteje, Mwapala, Mkongani, Mwaluvanga*. Senzitizácia bola organizovaná opäť zo strany APHIA II a konala sa v Tiwi Provincial Rural Health Training Centre. Vyučujúcimi boli experti zo zmienenej organizácie. Vzhľadom k tomu, že išlo o senzitizáciu, témy neboli preberané tak detailne ako pri tréningu. Rozsah tém bol nasledujúci:

- *Materské, zvieracie a náhradné mlieko a v nich obsiahnuté živiny (3h)*
- *Dojčenie - jeho výhody a riziká náhradnej výživy (2h);*
- *Diagnostika správneho prisatia dieťaťa a prevencia problémov pri dojčení (4h);*
- *Poradenstvo matiek a detí, zber informácií a sledovanie prípadu (2h);*
- *Príprava a dávkovanie stravy podľa veku dieťaťa (2h)*
- *Hygiena (1h)*
- *Strava počas ochorenia a pri miernej podvýžive (1h)*
- *Dôležitosť pravidelných návštev zdravotníckych stredísk a rizikovej skupiny (1h)*
- *Praktická časť (5h)*

Súčasťou praktickej časti tréningu bol nácvik správneho prisatia dieťaťa, techník kojenia a odstriekavanie mlieka prostredníctvom rôznych pomôcok. Ďalej príprava kaše a nácvik poradenských aktivít. Celkové trvanie výučby bolo 21 hodín. Účastníci tiež pripravili dvojmesačné pracovné plány, ktorých obsahom bola podpora svojpomocných skupín dojčiacich matiek, osвета rôznych cieľových skupín v komunite a jeden deň strávený vo vybranom zdravotníckom stredisku na detskom oddelení alebo v ambulancii.

Senzitizácia - Integrovaný manažment akútnej podvýživy - (Integrated Management of Acute Malnutrition – IMAM) - 2010

IMAM senzitizácia, ktorá prebehla v auguste 2010, bola určená komunitným zdravotníckym pracovníkom. Bola realizovaná formou workshopu a zúčastnilo sa ho 21 pracovníkov, čo opäť splnilo požiadavku, aby sa z každého centra zúčastnil aspoň jeden pracovník. Obsah sa stotožňoval s tými, ktoré prebehli v predchádzajúcich rokoch. Vzdelávací program bol organizovaný a personálne zaisťovaný zo strany lokálnej neziskovej organizácie MERCY, U.S.A., ktorá bola zriadená ako distribučná a edukačná jednotka UNICEF a za podpory USAID.

Senzitizácia - Kŕmenie/stravovanie dojčiat a detí do 5 rokov, starostlivosť o dojčiacu matku (Infant and Young Child Feeding Counselling: Integrated Course. IYCF) - 2010

Na prelome októbra a novembra prebehol posledný vzdelávací program v sledovanom období, a to Senzitizácia IYCF určená 20 zdravotníckym pracovníkom z rôznych zdravotníckych zariadení. Organizovaná bola prostredníctvom MERCY, U. S. A.

Záver

Analýza ukazuje, že sa v posledných rokoch na realizácii vzdelávacích programov pre zdravotnícky personál v oblasti starostlivosti o matku a dieťa v kontexte podvýživy v regióne Kwale v Keni podieľali tri neziskové organizácie, ktoré v rôznej miere spolupracujú so štátnymi zložkami, hlavne Ministerstvom verejného zdravotníctva a sanitácie. Tieto programy sú realizované od pomerne nedávneho obdobia, od roku 2008. Do roku 2010 prebehlo 5 senzitivizácií – scitlivovanie v danej téme a 1 tréning, ktorých sa zúčastnilo 49 pracovníkov priamo zo zdravotníckych stredísk a 40 komunitných pracovníkov.

Ak vezmeme do úvahy, že v regióne Kwale pôsobí 500 komunitných zdravotníckych pracovníkov a zhruba 60 zdravotníckych pracovníkov, je pokrytie u prvej zmienenej skupiny veľmi nízke. Je zrejmé, že tu vzniká početná skupina netrénovaných komunitných pracovníkov, ktorí by v opačnom prípade boli schopní včas a správne identifikovať podvýživu u detí a referovať ich do najbližšieho strediska. Zároveň ak porovnáme počet realizovaných skrátených senzitivizácií a štandardných tréningov, už tak malá skupina vzdelávaných komunitných pracovníkov dostáva oklieštené informácie. Na základe daných informácií sa javí ako nevyhnutné poskytnúť pracovníkom, ktorí sú v každodennom kontakte s ľuďmi v komunite častokrát odmietajúcimi lekársku starostlivosť, plnohodnotný tréning a to pokiaľ možno opakovane.

Preto potrebu realizácie ďalšieho tréningu pre komunitných zdravotníckych pracovníkov v danom regióne vidíme viac ako potrebnú na to, aby služby, ktoré poskytujú boli na vyššej úrovni a pokryli čo najväčšiu časť regiónu s približne 170 000 obyvateľmi a len 21 zdravotníckymi zariadeniami. Na základe spracovanej analýzy pripravil a zrealizoval tím expertov Trnavskej univerzity, Fakulty zdravotníctva a sociálnej práce na špecifickom pracovisku v Keni v rámci realizovaného projektu (Sociálno-zdravotnícka starostlivosť o podvyživené deti do 5. roku života a ich matky v regióne Kwale) 9 - týždňový vzdelávací tréning. Ten bol zložený z troch hlavných modulov:

- **Kŕmenie/stravovanie sa dojčiat a detí do 5 rokov veku, starostlivosť o dojčiacu matku:** *Integrovaný kurz – IYCF: Infant and Young Child Feeding: An Integrated Course,*
- **Integrovaný manažment akútnej podvýživy – IMAM:** *Integrated Management of Acute Malnutrition*
- **Prvá pomoc - First Aid**

Pri príprave obsahu vzdelávacieho tréningu spolupracovali 3 odborníci na podvýživu zo Slovenska (2 experti juniori, 1 expert senior), 4 lektori z lokálnej komunity v Kwale a 4 experti na oblasť starostlivosti o matku a dieťa z Nairobi. Lektorov z Nairobi sme zapojili z viacerých dôvodov, okrem toho, že sme s nimi počas 10 rokov pôsobenia TU FZaSP v Nairobi spolupracovali, sú to experti v danej oblasti, poznajú štátne zdravotnícke postupy pri manažmente podvýživy a majú dlhoročné skúsenosti pri realizovaní výživových centier v Nairobi. Tým bola zabezpečená kvalita ponúkaného vzdelávania ako aj reálne naplnenie potrieb v domácom kontexte. Lokálni lektori sú výhodou, pretože veľmi dobre poznajú nielen jazyk, ale aj kultúrne a kmeňové špecifiká týkajúce sa stravovacích návykov a starostlivosti o deti a tehotné ženy. V rámci tréningu sme spolupracovali s 8 lokálnymi lektormi, pričom 4 lektori mali ukončené vysokoškolské vzdelanie druhého a tretieho stupňa v Nairobi v oblasti verejného zdravotníctva a sociálnej práce a 4 boli lektori pôsobiaci v regióne Kwale. Slovenskí odborníci na oblasť výživy zabezpečili odbornú garanciu tréningu.

Tréning vyškolil ďalších 50 komunitných zdravotníckych pracovníkov v oblasti starostlivosti o matku a dieťa v kontexte výživy, ktorý zaznamenal enormný záujem zo strany participantov. Nepriamo nám to potvrdila 99,6% dochádzka počas 8 týždňov. Participant aktívne pracovali na hodinách, ako aj mimo nich, v rámci zakladania nutričných skupín či skupín dojčiacich matiek v ich materských dispensároch. Tréning, realizovaný FZaSP

Trnavskej Univerzity v Trnave nemá na okolí obdobu. Okolité okresné mestá ako Kinango (semi - arid) a Msambweni (coast) vyjadrili záujem na spolupráci a realizovaní podobnej aktivity aj v budúcnosti.

Môžeme konštatovať, že doterajšie dopady realizovaných vzdelávacích aktivít nenapĺňajú plne potrebu prijímateľov – komunitných zdravotníckych pracovníkov. Je preto nevyhnutné, aby komunitní zdravotnícki pracovníci v regióne Kwale, ktorí nemajú stredoškolské zdravotnícke vzdelanie pravidelne absolvovali vzdelávacie aktivity týkajúce sa ich práce v teréne.

Dôležité je zabezpečenie prenosu expertízy nielen na limitovaný počet pracovníkov, ale plošne na všetkých. To predpokladá samozrejme zapojenie viacerých vzdelávacích subjektov, dobré plánovanie a koordináciu všetkých vzdelávacích aktivít pre túto cieľovú skupinu. Ďalším nevyhnutným prvkom je zlepšiť prístup k informáciám v oblasti starostlivosti o dieťa a matku pre jednotlivých pracovníkov nielen regionálnej nemocnice ale aj vo vidieckych zdravotníckych zariadeniach. To by sa mohlo podariť napr. zriadením odborných knižníc priamo v zdravotníckych zariadeniach, ktoré by poskytovali svojim zamestnancom odbornú literatúru, aktuálne materiály, ktoré môžu výrazne vplývať na ich profesionálny rast. Organizovanie odborných seminárov, prednášok a osvetová činnosť, do ktorej by boli zapájaní komunitní zdravotnícki pracovníci môže taktiež napomáhať zvyšovaniu ich profesionality a odbornosti. Preto považujeme za nevyhnutné súčinnosť všetkých zainteresovaných strán, najmä lokálnych poskytovateľov zdravotníckej starostlivosti, regionálnej nemocnice a ministerstva verejného zdravotníctva a sanitácie, čo predpokladá udržateľnosť z ekonomického aj manažérskeho aspektu.

MUDr. Ján Bodo

lekár, pôsobiaci na Detskej klinike Fakultnej nemocnice v Trnave
Trnavská univerzita v Trnave
Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce
doktorand na Katedre rozvojových štúdií a tropického zdravotníctva
Prednáša Pediatriu

Mgr. Adéla Novotná

koordinátorka projektov pre Keňu a J. Sudán na TU – FZaSP,
Katedra rozvojových štúdií a tropického zdravotníctva

PhDr. Lenka Jančovičová, PhD.

Trnavská univerzita v Trnave
Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce
odborná asistentka na Katedre rozvojových štúdií a tropického zdravotníctva
vedúca špecifického pracoviska Keňa TU – FZaSP
Pôsobí aj na VŠ ZaSP sv. Alžbety v Bratislave
Prednáša Základy humanitárnej a rozvojovej pomoci,
Sociálnu prácu s rodinou, Sociálnu prevenciu
a Sociálno-psychologické výcviky

Kontakt: poštová adresa: Katedra rozvojových štúdií a tropického zdravotníctva,
Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce
Trnavská univerzita,
Univerzitné námestie 1, 918 43 Trnava

ABSTRAKTY ABSOLVENTSKÝCH PRÁC ABSTRACTS OF GRADUATES THESIS

Magdaléna Králová: *Role křesťanské víry v procesu adaptace na stárnutí a stáří*. Diplomová práce. VŠ ZaSP sv. Alžbety v Bratislave: Inštitút misijnej práce a tropického zdravotníctva Jána Pavla II., Katedra Misiológie, 2009.

Diplomová práca sa venuje problematike vplyvu kresťanskej viery na proces adaptácie na starnutie a starobu. Práca je štruktúrovaná do dvoch veľkých častí. Teoretická časť práce ponúka ucelený pohľad na prejavy starnutia a staroby, na možné adaptačné stratégie s dôrazom na konštruktívny spôsob adaptácie a na duchovné dimenzie života veriaceho seniora. Empirická časť práce prostredníctvom kvalitatívneho prieskumu zisťuje rolu viery v procese adaptácie na starnutie a starobu, v rámci utváraných postojov respondentov k danému obdobiu, ich subjektívneho pocitu pohody, životného štýlu, motivácie a orientácie do budúcnosti a uplatnených adaptačných stratégií. Daná diplomová práca napomáha pochopiť nielen dôstojnosť a krásu starnutia ako dôležitú súčasť života, ale zároveň pomáha aj v orientovaní sa vo využívaní adaptačných stratégií prostredníctvom kresťanskej viery.

Kľúčové slová Starnutie. Staroba. Adaptácia. Proces. Viera. Zmysel života. Duchovné hodnoty.

Magdaléna Kralová: *The role of Christian faith in the adaptation process to ageing and old age*. Master diploma thesis. St. Elizabeth University College of Health and Social sciences in Bratislava: Institut of Missionary Work and Tropical Health Care, Department of Missiology, 2009.

This master diploma thesis is centred on the topic of influence the Christian faith has on the process of adaptation to ageing and old age. The thesis is structured into two main parts. The theoretical part provides the integrated view to the ageing manifestations and old age, possible adaptation strategies and finally on the spiritual life dimension of believing senior. The experimental part determines by using the qualitative research method the role of Christian faith in the adaptation process to ageing and old age within created personal attitudes of respondents to this period, their subjective feeling of well-being, lifestyle, and their motivation, their orientation to the future and applied adaptation strategies. The aim of this thesis is to help to understand not only the dignity and beauty of an old age as the important part of life, but also to help to orientate oneself in the use of adaptation strategies through Christian faith.

Key words Ageing. Old age. Adaptation. Process. Belief. Meanig of life. Spiritual values.

Jana Jenčová: *Evanjelizácia v sociálnej práci*. Diplomová práca. Trnavská univerzita v Trnave: Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce, Katedra charitatívnej práce a dobrovoľníctva, 2008.

Diplomová práca sa zaoberá problematikou postavenia evanjelizácie v sociálnej práci. Pozostáva z dvoch častí. Teoretická časť práce sa zameriava na evanjelizačný proces, ktorý vo svojej podstate zahŕňa prvky sociálnej práce a súčasne sa orientuje na uspokojovanie základných potrieb človeka v rovnakom rozsahu ako sociálna práca a poukazuje na oblasti sociálnej práce, v ktorých je možnosť uplatnenia evanjelizačných foriem najvhodnejšia. Empirickú časť práce tvorí prieskum realizovaný prostredníctvom dotazníkov, ktorý zisťuje

postavenie evanjelizácie v sociálnej práci. Respondenti prieskumu ponúkajú obraz využívania a uplatňovania foriem evanjelizácie v sociálnej práci a ich vzájomné ovplyvňovanie v procese osobnostného dozrievania človeka. Práca upozorňuje na dôležitosť poskytovania evanjelizačnej a sociálnej služby v misijnom a sociálnom rozmere vzhľadom na základné potreby človeka. Predkladá možnosť využitia spolupráce medzi danými disciplínami na úrovni vypracovania evanjelizačného modelu a postavenia evanjelizačného pracovníka ako na sociálnom, tak evanjelizačnom poli.

Kľúčové slová Hodnota a zmysel života. Evanjelizácia. Evanjelizačný proces. Sociálna práca. Misijné poslanie. Prevencia. Ľudský život.

Jana Jenčová: *Evangelization in social work*. Master diploma thesis. Trnava university Faculty of Health Care and Social work, Department of Charity Work and Volunteering, 2006.

The master diploma thesis deals with the problem of the position of evangelization in the social work field. It consists of two parts. The theoretical part focuses on evangelization process which in its fundamentals involves elements of social work and at the same time it focuses on satiation of basic human needs to the same extent as social work. This part of the thesis also points to areas of social work in which the possibility of applying forms of evangelisation is the most appropriate. Experiential part is the survey which is realized by outanding the questionnaires. This survey detects the position of evangelization in social work. Respondents in the survey offer the image of using the application forms of evangelization in the social work and their interaction in the process of personal maturation of human being. The thesis points to the importance of providing evangelizing and social services in missionary and social dimensions regarding the basic human needs. It offers the possibility of using the cooperation between the disciplines at the level of developing of evangelizing model and of using the evangelization worker in the social and evangelization field.

Key words Value and meaning of life. Evangelization. Evangelization process. Social work. Missionary Mission. Prevention. Human life.

Ličáková, Zuzana: *Rozvojové projekty a ich udržateľnosť s dôrazom na budovanie lokálnych kapacít*. Bakalárska práca. VŠ ZaSP sv. Alžbety v Bratislave: Inštitút misijnej práce a tropického zdravotníctva Jána Pavla II., Katedra Misiológie, 2008.

Práca je po obsahovej stránke zameraná na problematiku rozvojovej spolupráce. Popisuje konkrétne podoby rozvojovej pomoci – ciele, inštitucionálne zabezpečenie, štruktúry financovania, ako aj jednotlivé nástroje implementácie projektov a programov. Zároveň poukazuje na aktuálne prepojenie rozvojovej pomoci s misijným úsilím Cirkvi. Práca zdôrazňuje dôležitosť konceptu dlhodobej udržateľnosti projektov rozvojovej spolupráce. Osobitnú pozornosť pritom venuje problematike budovania lokálnych kapacít – stratégiám, jej aktuálnym výzvam a príležitostiam.

Kľúčové slová Rozvojová spolupráca. Oficiálna rozvojová pomoc - ODA. Misijná činnosť Cirkvi. Rozvojový projekt. Projektový cyklus. Logický rámec projektu. Monitoring a evaluácia. Dlhodobá udržateľnosť projektov. Budovanie lokálnych kapacít – stratégie.

Ličáková, Zuzana: *Development projects and their sustainability, with an emphasis on building the local capacities*. Bachelor thesis. St. Elizabeth University College of Health and Social sciences in Bratislava: Institut of Missionary Work and Tropical Health Care, Department of missiology, 2009.

This Bachelor thesis is focused on the issue of development cooperation. Describes specific forms of development aid - the objectives, institutional background, financing structures, as well as individual instruments of implementation projects and programs. It also points out the current connection of the development aid to mission efforts of the Church. This thesis emphasizes the importance of the concept of long-term sustainability of the development cooperation projects. Particular attention is given to the issue of building the local capacities - strategies, its current challenges and opportunities.

Key words Development Aid. Official Development Aid – ODA. Mission efforts of the Church. Development project. Project Cycle. Logical framework of the project. Monitoring and evaluating. Long-term sustainability of the projects. Building local capacities – strategies.

spracovala Mgr. Mariana Hamarová
Kontakt: mail: amredakcia@gmail.com

RECENZIA BOOK REVIEW

Slovenské vydanie misiológie **Davidu Boscha: *Dynamika kresťanskej misie I. II. a III. Misijné modely v dejinách; V ústrety relevantnej misiológie***; Praha: Stredoeurópske centrum misijných štúdií, 2010. 978-80-903986-3-4. 375 s.

Keď som sa asi pred rokom dozvedel o preklade misiológie Davidu Boscha do slovenčiny, zavládol vo mne pocit radosti a akéhosi zadosťučinenia. Veď Boschovo misiológické dielo, ktoré vyšlo prvýkrát v roku 1991 vo vydavateľstve Orbis Books v New Yorku pod názvom *Transforming mission*, bolo už preložené do mnohých európskych jazykov. Treba vysloviť obdiv a vďaka Stredoeurópskemu centru misijných štúdií v Prahe, že sa podujal toto dielo preložiť a vydať, a tak ho sprístupniť záujemcom o misiológické štúdie na Slovensku i v Českej republike. Dielo vyšlo v roku 2010 vo dvoch zväzkoch pod názvom *Dynamika kresťanskej misie* s podtitulom *Dejiny a budúcnosť misijných modelov*. Príjemným prekvapením pre čitateľa je úroveň prekladu oboch zväzkov, čitateľnosť textov, čo nie je vždy samozrejmé pri prekladoch odbornej literatúry.

Hoci sa prvé vydanie Boschovho diela uskutočnilo pred dvadsiatimi rokmi, jeho prístup k teológii misie je stále inšpirujúci a provokujúci myslenie učiteľov i študentov teologických i humanistických disciplín, ale tiež rôznych protagonistov misijnej činnosti. Právom táto v origináli vyše päťsto stranová kniha dostáva prívlastky ako majstrovská práca, veľdielo, monumentálna štúdia, súborné misiológické dielo a pod. Ide o skutočne komplexný a hlboký pohľad na vývoj misijných paradigiem od biblických čias do súčasnosti, pričom poslednú – ekumenickú autor načrtáva v jej vynárajúcich sa charakteristikách.

Vo svojej práci Bosch pristupuje k jednotlivým témam na základe poctivého výskumu relevantných literárnych prameňov, ktorých v bibliografickom zozname uvádza vyše 650. Vychádza z Küngovho členenia dejín kresťanstva do šiestich hlavných epoch (paradigiem): apokalyptická paradigma prvotného kresťanstva, helenistická paradigma patristického obdobia, stredoveká rímsko-katolícka paradigma, paradigma protestantskej reformácie, moderná osvietená paradigma a súčasná ekumenická paradigma. Inšpiráciu si vzal z teórie paradigmatických zmien Thomasa Kuhna. Bosch sa však striktnie nepridŕža terminológie a pojmy „model“ a „paradigma“ používa voľne, pričom ich niekedy zamieňa alebo stotožňuje.

Veľmi sympaticky na Boschovom prístupe je jeho pokora. Svoje videnie a interpretáciu nevnučuje ako absolútne správnu. Uznáva, že rozdielne teologické interpretácie odzrkadľujú rozdielne perspektívy, kontexty a predpojatosti. Bosch je kritický. Jeho kritika však nie je deštruktívna, ale ukazuje veci zo zorného poľa angažovaného misiológa na konci 20. storočia. Usiluje sa historickú skutočnosť uchopiť celostne a pochopiť dobové postoje ovplyvnené kontextom a súvekým nazeraním. Bosch je vynikajúci teológ. Teologické pohľady, ktoré predkladá, však nie sú čisto abstraktným konštruktom, ale sú hlboko zakotvené v biblických prameňoch a reflektujú dialogický vzťah medzi Bohom a človekom. Dobre pozná teologické prístupy tradičných etablovaných kresťanských cirkví ako aj postoje novodobých letničných a slobodných cirkevných spoločenstiev. Neuprednostňuje ani jeden z nich, ale svoj kritický pohľad zameriava na historický vývoj každého dejinne významného kresťanského spoločenstva, ktoré bolo misijným protagonistom v jeho paradigmatickom členení. Bosch má zmysel pre tajomno. Nebojí sa nechať veci otvorené. Nechce nasilu a za každú cenu všetko vysvetliť, aj keď jeho štýl je racionalistický v pozitívnom slova zmysle. Tematika Boschovho diela je mimoriadne bohatá nielen čo sa týka dejinného rozmeru, ale aj čo do rôznorodosti a zároveň prierezovosti tém. Autor okrem výraznej biblickej a teologickej pozície, zaujíma aj pozíciu antropologickú, sociologickú, kulturologickú či politologickú.

Jeho schopnosť syntézy je obdivuhodná. Nevyhýba sa chúlостivým témam, je slobodný v kritike tendenčného konania cirkevných predstaviteľov v inkriminovaných obdobiach (ako príklady spomením konštantínovské a post-konštantínovské obdobie, prepájanie svetskej a cirkevnej moci v stredoveku, koloniálnu éru, patronátny misijný systém, obdobie reformácie a osvietenstva, moderné obdobie misií). Na druhej strane sa nemôžem zbaviť pocitu, že pri všetkej snahe o objektívny pohľad na dejinné udalosti má ich autorovo hodnotenie subjektívny nádych. Napokon je to pochopiteľné; očakávať absolútnu objektivitu pri pohľade na historické témy je očakávaním utopickým.

Blízky je mi Boschov pohľad na Cirkev. Ukazuje ju ako misijné spoločenstvo zo svojej podstaty s jej trojičným a biblickým prameňom, ktoré sa buduje v dejinách, spoločenstvo, ktoré nie je zo sveta, ale je poslané do sveta ako znamenie a nástroj Božieho kráľovstva, čiže dôverného spoločenstva s Bohom a jednoty celého ľudstva, aby slúžilo a delilo sa o radostnú zvesť, ktorú nesie dejinami. Bosch ako nekatolícky autor sympatizuje s ekleziológiou Druhého vatikánskeho koncilu, hoci ani v tomto ohľade neostáva nekritický. Staví na koncilových témach ako znovuoživenie miestnej cirkvi, apoštolát laikov a podpora laickej angažovanosti, spoločné kňazstvo Božieho ľudu, Cirkev ako slúžiace spoločenstvo, ekumenizmus a dialóg, rešpektovanie slobody svedomia, misia vzhľadom na kultúrny kontext miestnych spoločenstiev atď.

Vyvrcholením misiologickej štúdie Davida Boscha je predstavenie vznikajúceho ekumenického misijného modelu. Autor načrtáva jeho základné rysy, medzi ktoré patrí najmä súčinnosť misie a jednoty Cirkvi, napätie prameniace z plurality, nikdy sa nekončiaca misia, nové vnútorné vzťahy predstavujúce koniec delenia na vysielajúce a prijímajúce cirkevné spoločenstvá, jednota v misii a misia v jednote stojaca v službe celému ľudstvu a zjavujúca Kristovu kozmickú vládu. Ekumenický model, ako ho predstavuje autor, je nositeľom prvkov, ktorých nespočetné reflexie zaplňajú stránky misiologických periodík za posledných tridsať rokov. Mám na mysli predovšetkým inkulturáciu, kontextualizáciu, dialóg, spravodlivosť a oslobodenie, ale tiež eschatológiu. Aj v rozpracovaní týchto tém sa prejavuje autorov brilantný a nanajvýš triezvy úsudok. Ekumenický misijný model sa nezrieka ani evanjelizácie. Autor sa v tejto súvislosti vyhýba stotožneniu misie a evanjelizácie. Misiu pokladá za širšiu skutočnosť ako evanjelizáciu. Evanjelizáciu však vníma ako zásadnú dimenziu misijnej činnosti Cirkvi. Je to pozvanie a ponuka, bez psychologizujúcich hier, bez násillia a vzbudzovania strachu. Evanjelizácia podľa Boscha nie je všeliek na ľudské neduhy, ani to nie je čarovný kľúčik ku šťastiu. Evanjelizácia je ponukou životnej orientácie a predpokladá vnútornú premenu človeka.

Môžeme sa spýtať, či je dnes, po dvadsiatich rokoch od publikovania práce Davida Boscha ním predstavený ekumenický model implementovaný do života misijnej Cirkvi. Odpovedal by som typicky „boschovsky“: áno aj nie. Určite sa v súčasnosti veľa hovorí o kontextualizácii a dialógu v misijnej činnosti, či o eschatologickom rozmere misie, menej však napríklad o evanjelizácii. Tiež by sa dalo diskutovať o tom, či máme pre ekumenický model dostatočne rozpracovanú ekleziológiu. Od uverejnenia prvého vydania diela sa situácia vo svete zmenila. Globalizačný proces je v plnom prúde a popri medzináboženskom dialógu narastá aj medzináboženské napätie. Tieto a iné ďalšie skutočnosti bude treba zapracovať do dnešného misijného modelu. Treba však zdôrazniť, že dielo Davida J. Boscha Dynamika kresťanskej misie je stále cenným materiálom pre chápanie misijnej teórie a misijného diania. Preto ho vrelo odporúčam všetkým záujemcom o misiológiu a príbuzné disciplíny.

Prof. PhDr. Ing. Ladislav Bučko PhD.

Kontakt: poštová adresa: Inštitút misijnej práce a tropického zdravotníctva Jána Pavla II.,
Polianky, ul. Pod brehmi 4/A P.O. Box 104, 810 00 Bratislava

STREDOEURÓPSKE CENTRUM MISIJNÝCH ŠTÚDIÍ CENTRAL EUROPEAN CENTRE FOR MISSION STUDIES

Stredoeurópske centrum misijných štúdií (ďalej len SCMS) je protestantská ekumenická misiologická nezisková organizácia, s bádateľským potenciálom. Bola založená v roku 2006 českými, slovenskými a kórejskými farármi, teológmi a laikmi.

Vychádza z presvedčenia, že misijná práca v súčasnosti nemôže existovať nezávisle na miestnych cirkvách a kresťanoch, a preto kladie dôraz na spoluprácu a výmenu skúseností kresťanov a miestnych cirkví. Stredoeurópske cirkvi a kresťania majú vlastnú jedinečnú historicko-tradičnú skúsenosť, ktorá iným cirkvám a kresťanom – predovšetkým mimo Európu – chýba. Preto SCMS očakáva, že cirkvi si začnú uvedomovať aformulovať svoje konkrétne potreby a budovať Kristovo telo aj prostredníctvom zdieľania skúseností medzi stredoeurópskymi a ostatnými cirkvami a kresťanmi, a to zvlášť skúsenosti v pastoračii a misii v spoločnosti.

SCMS má dva hlavné ciele. Prvým je zoznámiť s misiológiou a vzdelávať v nej duchovných i laických zúčastnených. Tento cieľ sa prakticky uskutočňuje prípravou rôznych misijných projektov na základe potrieb cirkevných zborov v stredoeurópskom regióne. Druhým cieľom je pomoc cirkevným zborom v plnení ich úloh, a to prostredníctvom vzájomnej pomoci (financie, pracovníci, pomôcky, vízia, apod.) tých cirkví vo svete, ktoré majú záujem o misiu v strednej a východnej Európe.

SCMS plánuje uskutočňovať svoje ciele pomocou dvoch programov – prvým je výskumná činnosť, ktorá zahŕňa štúdium vývoja misie a misijné vzdelávanie; a druhým programom je praktická misijná práca. Tieto programy by mali zbory povzbudiť, umožniť im príslušné vyškolenie, vzájomnú výmenu informácií a priniesť praktickú pomoc pre cirkevné misijné programy.

SCMS stojí na reflexii pastoračnej práce z pohľadu misie, teologickej výskumnej práci so zameraním na misiu a na misiologickej vzdelávacej činnosti, konkrétne kurzoch pre cirkevných pracovníkov. Vytvára rôzne misijné projekty určené pre cirkevné zbory a misijné skupiny v stredoeurópskom regióne, ponúka seminár *o perspektívach misie* určený teologickým študentom, laickým pracovníkom v cirkvách, či záujemcom spomedzi študentov z rôznych vedných odborov a vydáva semi-akademický časopis s názvom: *Misiologické Info*, určený laikom i teológom s cieľom prinášať informácie o misiologickom dianí u nás i vo svete, predstavovať konkrétnu misiologickú prácu, inšpiratívne nápady, odborné recenzie, či ilustrácie od kresťanských umelcov.

Prvá iniciatíva tohto bádateľského centra sa prejavila slovenským prekladom zásadného diela svetovej misiológie **Davidu J. Boscha** s názvom: *Transforming Mission*, ktoré v roku 2008 vyšlo pod názvom *Dynamika kresťanskej misie*. Po ňom nasledoval interdisciplinárny projekt *Kontext a cirkev*, venovaný odborným textom o *novodobých krízových situáciách*, ktoré *po roku 1989* doliehajú na súčasného človeka a zároveň vyžadujú reakciu aj zo strany cirkví.

Tento rok SCMS plánuje realizáciu bádateľského projektu s názvom *Etika misie*, venovaného problematike etických kompromisov v oblasti kresťanskej misie. Okrem toho zároveň pripravuje aj kompletizáciu kontaktnej siete misijných pracovníkov z jednotlivých cirkví v Čechách a na Slovensku.

SCMS spolupracuje so stredoeurópskymi, ázijskými a ďalšími teológmi, farármi, laikmi, cirkvami, zbormi a rôznymi inštitúciami, ktoré sa stotožňujú s jej zámerom. Teší sa podpore významných odborníkov z oblasti teológie a misiológie u nás i v zahraničí.

Ďalšie informácie je možné získať na webovej stránke: SCMS www.missioncentre.eu, prípadne na mailovej adrese: office@missioncentre.eu.

Spracované a publikované so súhlasom Stredoeurópskeho centra misijných štúdií

**BENEFIČNÝ KONCERT - ŠANCA PRE DETI
NA PODPORU DETSKÝCH REHABILITAČNÝCH CENTIER PRE DETI ULICE
V KENI**

**BENEFIT CONCERT - A CHANCE FOR CHILDREN
PROMOTING CHILDREN'S REHABILITATION CENTERS FOR STREET
CHILDREN IN KENYA**

V Nairobi sa nachádza približne 60.000 detí, žijúcich na ulici. S podporou Vysokej školy sv. Alžbety v Bratislave vznikli v roku 2007 Rehabilitačné centrá *St. Kizito* a *St. Gianna Beretta pre chlapcov z ulice* a v roku 2009 *Rehabilitačné centrum Bl. Sestry Zdenky Schellingovej pre dievčatá ulice*.

Takmer všetky deti prichádzajú do centra s traumatickými zážitkami, majú rôzne psychické problémy. 90% detí žijúcich v centre má skúsenosti s drogami; najčastejšie na ulici fetujú lepidlo, fajčia cigarety i marihuanu, inhalujú rôzne látky, pijú alkohol a berú ľahšie drogy. 70% detí – ako dievčat, tak i chlapcov bolo počas života na ulici fyzicky i sexuálne zneužívaných. 80% detí bolo donútených odísť na ulicu z dôvodu nedostatku jedla v rodine, fyzického, či sexuálneho násillia v rodine, odvrhnutia rodinou, prípadne na ulici žila celá rodina.

Rehabilitačné centrá pre chlapcov z ulice St. Kizito a St. Gianna Beretta majú kapacitu 30 chlapcov vo veku od 7 do 13 rokov a priemerná dĺžka pobytu detí v centre je dva roky. Rehabilitácia v centre má dve časti: *Záchytné centrum – (St. Gianna Beretta)* a *Rehabilitačné centrum – (St. Kizito)* obe s kapacitou 15 chlapcov.

Rehabilitačné centrum Bl. Sestry Zdenky Schellingovej pre dievčatá ulice má kapacitu 22 dievčat vo veku 7-13 rokov. Pozostáva z 1 budovy a rovnako v sebe zahŕňa záchytné i rehabilitačné centrum.

Centrá sú financované Vysokou školou sv. Alžbety v Bratislave.

Inštitút misijnej práce a tropického zdravotníctva Jána Pavla II. a Katedra misiológie na Vysokej škole sv. Alžbety v Bratislave, v spolupráci s *občianskym združením DOBROTA SV. ALŽBETY* podporili fungovanie týchto centier usporiadaním jedinečného dvojhodinového benefičného koncertu s názvom: *ŠANCA PRE DETI - na podporu detských rehabilitačných centier pre deti ulice v Keni*.

Koncert sa uskutočnil 17. Apríla 2012 v priestoroch Univerzitného pastoračného centra v Bratislave v Mlynskej doline. Jeho návštevníci mali výnimočnú príležitosť vychutnať si nevšedný hudobný zážitok v rytmoch, piesňach a tancoch inšpirovaných Západnou Afrikou v podaní skupiny BabyLuzaru umelcom Thierrym a jeho priateľmi, ktorí zaujali pôvodnou tvárou reggae, či multigenrovou skupinou La3no Cubano. Počas koncertu bola možnosť osviežiť sa v čajovni U veselého slona, ktorá pripravovala pravý africký nápoj podľa chuti návštevníkov a priamo na koncerte boli dostupné aj drobné darčeky vyrobené deťmi z Kene. Podujatie potešilo aj milovníkov fotografie, pre ktorých bola pripravená zaujímavá výstava profesionálnych fotografií z detských centier.

spracovala Mgr. Mariana Hamarová
Kontakt: mail: amredakcia@gmail.com

Pokyny autorom článkov:

- redakcia prijíma články zodpovedajúce obsahovému zameraniu časopisu
- recenzné konanie je vykonávané dvoma na sebe nezávislými recenzentmi
- práce sú posudzované po stránke obsahovej a formálnej
- v prípade potreby môže byť práca vrátená autorom na doplnenie či prepracovanie
- redakcia si vyhradzuje právo prevádzať štylistické úpravy a gramatické korektúry
- články prijímame v súbore Word, maximálna dĺžka 6 strán
- text musí byť napísaný v súlade s platnými jazykovými normami, písmo Times New Roman, veľkosť písma 12, štýl písma Normálny
- pre citáciu literatúry žiadame používať normu ISO 690 (poznámky pod čiarou)
- svoje príspevky posielajte na emailovú adresu redakcie *amredakcia@gmail.com*

ACTA MISSIOLOGICA

Vydáva: Inštitút misijnej práce a tropického zdravotníctva Jána Pavla II. v Bratislave,

Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave.

Redakcia: Katedra misiológie, IMPaTZ VŠ ZSP sv. Alžbety, Polianky, ul. Pod brehmi 4/A
P.O.Box 104, 810 00 Bratislava, tel.: 0903/723899, 02/69202815

Vedúci redaktor: prof. PhDr. Ing. Ladislav Bučko, PhD.

Redakčná rada: prof. MUDr. Vladimír Krčméry, prof. MUDr. Juraj Benca, prof. MUDr. Adriana Ondrušová, PhDr. Eva Halašová, PhD., PhDr. Jana Adamcová, PhD., Mgr. Mariana Hamarová

Grafická úprava: Jaromír Ferianc, focusart s.r.o.

Jazyková úprava: Mgr. Mariana Hamarová

Tlač: Kníhtlač Gerthofer, Zohor.

Vychádza 2-krát ročne.

Objednávky na predplatné sa prijímajú na

tel. č.: 0903/723899, 02/69202815 alebo email: *amredakcia@gmail.com*

Cena za jeden výtláčok 0,70 EUR. Ročné predplatné 1,3 EUR

Povolené MK SR. Evidenčné číslo 3631/09

ISSN 1337-7515

Vedúci redaktor: prof. PhDr. Ing. L. Bučko, PhD.

Konzultori:

prof. MUDr. V. Krčméry, DrSc., prof. MUDr. G. Čatár, DrSc., prof. PhDr. Ing. L. Bučko, PhD., prof. Dr. K. Bošmanský, DrSc., SVD, doc. Dr. M. Šmidová, PhD., Don D. Pravda, SDB, Dr. T. Reiner, SDB, h. prof. MUDr. P. Jarčuška, CSc., doc. MUDr. K. Holečková, CSc. (Mapuordit), doc. MUDr. I. Stankovič, CSc., doc. MUDr. E. Mitterpachová, PhD., prof. MUDr. J. Benca, PhD. (Phnompenh), doc. MUDr. M. Ťažiarová, PhD., prof. MUDr. W. Granninger (Lambarene), doc. RNDr. E. Kalavský, PhD., doc. MUDr. A. Augustínová, PhD., doc. MUDr. M. Bartkovjak, PhD., doc. MUDr. S. Šecková, PhD., doc. MUDr. Z. Kniezová, PhD., doc. MUDr. V. Sládečková, PhD., prof. Dr. R. Cauda, PhD. (Rím), MUDr. L. Šišková, PhDr. R. Lužica, ArtDr., Prof. PhDr. M. Bielová, PhD., prof. MUDr. Peter Fedor-Freyberg, DrSc., prof. MUDr. Adriana Ondrušová, CSc., prof. Dr. A. Georgopoulos, PhD. (Vienna).